הצופה

ב״ה, יום שני, כ״א תשרי תשל״ה (7.10.1974)
שנה ל״ז — גליון 11794 — המחיר 160 אגורה

עתון התנועה העולמית של המזרחי והפוהמ״ז
מייסד ועורך ראשון: הרב מאיר בר־אילן ז״ל

THE LIBRARY OF THE UNIVERSITY OF JORDAN

ביום השנה הראשון למלחמת אוקטובר

מצרים מפגינה כוחה לקראת סיבוב חדש של לחימה במצעד צבאי בקאהי״ר

קהיר 6 (יופ״ע) — מצרים ציינה היום את יום השנה לפרוץ מלחמת יום הכיפורים במצעד צבאי ענק, אשר הוגדר על ידי העתון „אל אהרם" כמצעד הגדול ביותר שנערך במצרים אי־פעם. ... המצעד הבריח של המל־... מצרי, מרשל אחמד איסמעיל ... הפסקת־האש הכינה מצרים ... היתה לקראת סיבוב חדש של לחימה עם ישראל. את השר איסמעיל קיבלו את ... כאשר עבר על פני במה שהוקמה בסמה המסדרים ... סיסי, בשוליה המזרחיים של קהיר. במצעד הוצגו כמויות ענק של נשק, כולל כחות שריון רבים של טילים — ביניהם טילי קרקע־קרקע, קרקע־אוויר, קרקע־ים וים־ים, וכן רקטות אנטי־טנקיות.

הפרשן הצבאי שהסביר את המהלך ברמקולים, אמר כי הטילים מסוג קרקע־קרקע הם כלי נשק המהודרים ביותר לטווח ארוך, המיועדים להשמדה המונית ומסוגלים „לפגוע בעומק שטחו של האוייב". הפרשן לא נקב בשמם של הטילים הללו, אולם חזר על האזהרה שהושמעה בזמנו ע״י סאדאת, כי מצרים מסוגלים לפגוע בעומק שטחה של ישראל על כל מהלומה ישראלית בעומק השטח המצרי.

בין השאר הוצג במצעד גם חלק מן הציוד שהכוחות המצריים השתמשו בו לצליחת תעלת סואץ במלחמת יום הכיפורים, לרבות חלקי גשרים וסירות גומי.

בנאומו לפני פתיחת המצעד אמר שר המלחמה המצרי, אחמד איסמעיל: „יצאנו למלחמת אוקטובר בבטחון ובאמונה כיום יש לנו ביתר הון ואמונה גדולים עוד יותר ביכולתנו להשיג נצחון העולה על זה שהושג אז, אם אכנם תתקבל ההחלטה לחדש את הלחימה. סיני כולו יוחזר לידי מצרים — אם בשלום ואם במלחמה".

בסיום נאומו ענד שר המלחמה לנשיא סאדאת את „כוכב סיני" — העיטור הצבאי הגבוה ביותר של מצרים.

שעה קלה לאחר שהנשיא סאדאת עלה על בימת ההצדעה הצטרף אליו גם יאסר ערפאת, מנהיג ארגון השחרור הפלשתינאי. הוא הוזמן ע״י סאדאת ולאחר מכן התייצב בפני הצלמים.

לא הוצג נשק חדיש במצעד הצבאי

משקיפים מציינים, כי גיוונו של מקורות הנשק, עליו הבריח, לא בא לידי ביטוי במצעד הצבאי שנערך היום בקאהיר. רוב כל הנשק היה מתוצרת בריה״מ, כגון מטוסי „מיג־23" וטילי קרקע־קרקע מדגם „פרוג" וכו' לגייסים.

אולם ייתכן כי העובדה שבראש המצעד נסעו 5 ג׳יפים מתוצרת יפאן היתה סימן לכוונה המצרית לצייד את הצבא בנשק מארצות אחרות, בשנים הבאות.

בטכס השתתפו מטוסי „מיג 21" „מיג 23", מפציצי קרב „סוחוי" 7 ומפציצי טופולב, שכולם נמצאים בשימוש בצבא זה במספר שנים.

לא השתתפו בטכס מטוסי מיראז' מיג 23, ואף לא מטוסים ברוסיים שאיום רכשה מצרים לאחרונה.

כאמור היו במצעד טילי „פרוג", אשר להם טווח של 65 ק״מ, אך לא טילים מתקדמים יותר מדגם „סקאד", שעל הימצאותם במצרים נמסר בעבר.

בסוריה הופיעו מטוסי „מיג־23"

דמשק 6 (יופ״ע) — מטוסי מיג 23 מתוצרת סובייטית הופיעו היום לראשונה בשמי סוריה, בעת שאלפי מפגינים יצאו לרחובות דמשק לציין את יום השנה הראשון למלחמת יום הכיפורים.

ברחובות דמשק צעדו אלפי מפגינים נושאי סיסמאות, לשם תבעה המרכה בנשיא אל אסאד ו„גיבורי סוריה", אשר השתתפו במלחמה נגד ישראל.

קיסינג׳ר מתכונן לשדל את ישראל שתוותר על דרישותיה מהערבים להצהיר על אי־לוחמה

מסופרנו המדיני בירושלים
... את בואו של שר החוץ האמריקאני ד״ר הנרי קיסינג׳ר חוששים חוגים ממשלתיים שתשתרר מתיחות בינו לבין ראש הממשלה יצחק רבין, אם יעמוד הדבר ... עמדות ישראל כדי שתוותר על דרישותיה בענין הפסקת הלוחמה מצד הערבים, ... לכל נסיגה. קיסינג׳ר ... בהסדרים בלי לחייב את ... ערב בהכרזות שאין ... בעת לחן.

... מדיניים סבורים כי בשיחות ... קיסינג׳ר יתנו בעיקר על השלבים המעשיים של ... על מהות ההסכם אלא אם ... יביא עמו מקהיר הודעה על ... מצריות חדשות.

... הבהיר שאין אפשרות להסכם שלום לכן הוא מציע הסכם בינים. ישראל הבהירה ... אם בינים אין מקום לנסיגות ... הירוק. המצרים בודרים ... לחמה בהתחייבות ישראלית ... סוטאליה או בפתרון הבעיה הפלשתינאית. ישראל דורשת ... אי־לוחמה כבר בשלב הראשון ...

עניין נבטות לנסיגה ותביעו דעתם שהרחיק לכת מעבר לקו הנקום בידי הממשלה כפי שזה התבטא בשולחתה.

קיסינג׳ר יביא עמו מקהיר תשובה של סאדאת לשאלות ישראליות. אם קיסינג׳ר יבוא מקהיר בידים ריקות, יש להניח שהדיונים עמו יהיו קצרים. אך אם יביא תשובות חיוביות, לכמה מן השאלות, יתכן שיאריך את שהותו באיזור.

סאדאת: מצרים רוצה בשלום נצחי

לונדון, 6 (ע״צ) — „מצרים מוכנת לשוב לוועידת ג׳נבה במגמה להשכין שלום נצחי במזה״ת" — הצהיר נשיא מצרים, אנואר אל סאדאת, בראיון בלעדי שהתפרסם היום בעתון הבריטי „אובזרוור".

סאדאת הדגיש עם זאת, כי נסיגת הכוחות הישראלים מהשטחים שנכבשו ב־1967 יכולה לשים קץ באורח רשמי למצב הלוחמה השורר זה 26 שנים בין שני הצדדים. אולם לדעתו יוכלו רק הדורות הבאים להחליט על קשירת יחסים דיפלומטיים ומסחריים עם ישראל.

סאדאת נתן להבין, כי ידון עם שר החוץ האמריקני, ד״ר הנרי קיסינג׳ר בפתיחתה מחדש של תעלת סואץ, על רקע הסיכוי לנסיגת הכוחות הישראליים מתוך מעברי סיני.

בהתייחסו להמשך ועידת ג׳נבה אמר סאדאת, כי הבעיה המרכזית הכרוכה בכך היא — בעיית הפלשתינאים בוועידה ויחסיהם עם ירדן. הוא הביע את דעתו, כי הארגון לשחרור פלשתין (אש״פ) צריך לייצג את כל הפלשתינאים, פרט לאלה המתגוררים בגדה המזרחית של הירדן. סאדאת הביע את תמיכתו האישית בהקמת מדינה פלשתינאית נפרדת.

2 נפצעו בשכם בהתפוצץ מטען חבלה בעת שהכינו אותו

מטען חבלה מאולתר התפוצץ אתמול אחרי הצהריים בכניסה המזרחית לשוק בשכם בידי שני תושבים מקומיים שעסקו בהכנתו.

שני המקומיים נפצעו. כוחות הבטחון חוקרים בנושא.

אלון בשובו: המושג אי־לוחמה אין בו סטיה ממדיניות הממשלה

סגן ראש הממשלה ושר החוץ יגאל אלון אמר אמש שהמושג „אי לוחמה" אין בו משום סטיה מהמדיניות הממשלה, הדוגלת בעקרון שאין נסיגה בלי שלום.

מר אלון אמר את הדברים בשיחה עם עתונאים בנמל התעופה בן גוריון, בשובו מעצרת האו״ם, שם קיים מגעים עם שרי החוץ של מדינות רבות על ענייני המזה״ת, שבע את לצעותיהם הביא את דבר ישראל.

בתשובה לשאלות הסביר אלון: „אי־לוחמה" — אין זה מושג חדש והוא רווח בזירה הפוליטית כבר מספר חודשים.

המושג מקובל על רבים משרי הממשלה, המוכנים תמורת מצב סביר, ומספק של אי־לוחמה, הן מבחינה משפטית והן מבחינה בטחונית, להסכים להסדרי ביניים במקום תחת שלום כולל. יחד עם זאת, הוסיף אלון, הרי גם אם נגיע להחזה־ביניים — והוא רחוק — צריך שיישארו מספיק נתונים לשמש המריץ להסדר כולל ולשלום בר קיימא.

מר אלון אמר, ששר החוץ האמריקאני, ד״ר הנרי קיסינג׳ר, איננו מביא בביקור זה למזה״ת הצעות מהותיות לשלב הבא במערכת היחסים המדיניים של מדינות האזור. עיקר שליחותו של ד״ר קיסינג׳ר לחפש מכנה משותף לנהלים, על מה לנהל את המו״מ, אם מי לנהל אותו ומתי לה, וכיצד להתקרב לקראת ועידת ג׳נבה.

„ממשלת ישראל רוצה בהצלחת השליחות", אמר שר החוץ והביע שישראל תעשה כמיטב יכולתה שהשליחות תביא להתקדמות נוספת להסדר באזורנו.

שיחות קשות צפויות לקיסינג׳ר בסיורו במזה״ת

וושינגטון, 6 (עסס״א) — סיורו הקרוב של ד״ר הנרי קיסינג׳ר במזרח התיכון יהיה הקשה ביותר עד כה — נאמר בכתבה של מרילין ברגר ב„וושינגטון פוסט".

הסופרת הדיפלומטית של העתון מציינת, כי קיסינג׳ר ינסה לשכנע את הערבים להוזיל את מחירי הדלק. דבר זה יצמצם את אפשרויות המיקוח שלו במו״מ על שלום בין הערבים וישראל.

(סוף בעמוד 2)

הנשיא פורד הורה לבטל עסקה של יצוא תבואה אמריקנית לרוסיה

ואשינגטון, 6 (ע״ר, יופ״ע) — עיסקה ענק של אספקת תבואה אמריקנית בוטלה בסוף השבוע, לאחר ששתי החברות האמריקאניות המרכזיות נענו לבקשת הנשיא פורד וביטלו את החוזים שעשו עם הסובייטים.

המדובר בעיסקת־לבידה של 3.3 ביליון ... ת־900 אלף ט־... חיטה בשווי כ־... של חצי מיליארד דולר.

הנשיא פורד ביקש לבטל את העיסקה — לפחות באורח זמני — כדי למנוע מחסור מזון בארה״ב עצמה, נוכח היבולים המאכזבים ..., אשר גרמו לעליה במחירי המזון.

שר החקלאות האמריקאני, ארל בוץ, אמר כי יש להניח שרכישת התבואה ע״י רוסיה מופסקת עתה לזמן בלתי מוגבל. עם זאת הביע את תקוותו, שאפשר יהיה לספק חלק מצרכי בריה״מ בתבואה.

ההודעה בדבר ביטול העיסקה נמסרה כמה שעות לאחר שהנשיא פורד נפגש עם נציגי שתי החברות שכרתו את ההסכם — חברת „קונטיננטל גריין" וחברת „קוק אינדסטריס, אינק".

בשיחה עם כתבים אמר הנשיא בשבת, כי הוא מקוה שארה״ב נחלצה מן המשבר הזה ללא פגע. „נקטתי בפעולה הדרושה כדי להגן על מצב המזון הפנימי. וכן להגן על עצמנו נוכח המצב ההיצעני", אמר הנשיא פורד.

פורד נשאל, אם נוכח מצב ענינים זה לא ראוי להניח את מר בוץ בשל ניהול כושל. על כך השיב הנשיא: „אני בוחן את כל הבעיה במסגרת פנימית. איני מתכונן לחרוץ משפט על כך בשעה זו".

עם זאת אמר הסנטור הנרי ג׳קסון, כי ועדת הסנאט לחקירות שהוא בראשה תפתח ביום ב' בבדיקת צדדייה כדי לברר מדוע לא נמסרה הודעה לבית הלבן על המכירות הגדולות הללו אלא לאחר ששתי החברות כבר התחנו על החוזים.

האמפרי קרא לפורד להתקפות אחר ... „..." בלידי הקרב

ואשינגטון, 6 (רפס״ע) — הסנטור הדמוקרטי יוברט האמפרי קרא היום לנשיא פורד ... [illegible]

הסנטור הוסיף, כי ארצות הברית נפצה ... 80 מיליארד דולר ... 1980 ... 500 מיליארד דולר. ... [illegible]

נזק של 8 מיליארד לירטות בהתפוצצות במפעל אמריקני במילאנו

מילאנו 6 (ע״ן) — חבלה בוצעה היום לפנות בוקר במחסן גדול של חברת המשפטנים „מיים סבנדרש" המשתייכת ל„איזי. פי. סי." האמריקאנית. סמוך למילאנו.

4 אנשים מזוינים ורעולי פנים פרצו למפעל, ולאחר שהתגברו על שומר הלילה, שפכו נפט והציתו את המפעל. כל הציוד שאוחסן בו ובינהם מרכזת טלפונים, עלה באש. לדברי מנהלי החברה, מסתכמים הנזקים ב־8 מיליארד לירטות לפחות.

4 מעשי חבלה כבר בוצעו באיטליה נגד מפעלים השייכים ל„איי. טי. טי.", כפי הנראה בעקבות הידיעה שפורסמו בארה״ב לפיהן התערבה חברה זו בספר פעמים כדי להפיל משטרו של איינדה בצ׳ילה.

תחזית מזג האוויר

מעונן חלקית עד בהיר. טמפרטורות המקסימום הצפויות להיום: תל־אביב, חיפה והגליל 26, צפת 25, טבריה ועפולה 30, השומרון 26, לוד 28, ירוחם 31, עזה 27, באר־שבע 30, אילת 35, מפרץ שלמה 31 מעלות.

קהל רב עובר על פני ארונו של שזר שהוצב בבנייני האומה

ייבא היום למנוחות בחלקת גדולי האומה בהר הרצל בירושלים

מאת סופרנו בקריית ירושלים

בית הנשיא, עובדי הבית ובני המשפחה נפרדו אתמול אחה״צ בתפילה ובדברים נרגשים מהנשיא לשעבר של מדינת ישראל ש״ז שזר שיובא היום במקום ממלכתי לקבורות בחלקת נשיאי ישראל וגדולי האומה בהר הרצל בירושלים.

מבית „הוסה" בעין כרם הובא אתמול ארונו של המנוח, כשהוא נישא על קומנדקאר של משטרת ישראל מלווה משמר כבוד

כאנשי מספר הכנסת, לוחר משכני נשיאי ישראל. כאן חיכו עובדי הבית שעבדו שנים בהזיצנו של הנשיא השלישי של המדינה, הגב' גולדה מאיר. הגב' רחל, רעייתו של הנשיא, שהובאה יושבת בכסא גלגלים מביתה בגדרה, נציגים מכב־הבית, ומספר מקורביו וידידיו של המנוח.

במעמד התפילה נפתחה בקריאת פרק מתהלים (מי יגור באהלך) מפי הרב הצבאי לפיקוד המרכז, סא״ל אברהם אבידן. פרופסור אפרים אורבאך, ידידו של המנוח, אמר „קדיש", בהתאם לבקשה מפורשת של המנוח.

נשיא המדינה פרופ' אפרים קציר נפרד מהנשיא המנוח, בשמו ובשם כל הלל שעבדו עמו, ובין השאר אמר:

קציר: שזר היה מורה דרך וסמל באישיותו רבת ההון

„בצער וביגון אני נפרד ממורי ורבי שניאור זלמן שזר, הנשיא השלישי של מדינת ישראל שהלך לעולמו בשיבה טובה, שבע מעשים והישגים. הנשיא המנוח הוא שהכניס את הבית הזה והוא שהכניסני בחיי בו. ובחוכמה בסוד התפקיד רם המעלה אשר בו נשא עשר שנים הבכוה.

זלמן שזר היה לא רק מורה דרך.

(סוף בעמוד 2)

משמר כבוד של המשטרה מוצב ליד ארונו של הנשיא השלישי זלמן שזר, ב„בנייני האומה" בירושלים

הודעת אבל של המרכז העולמי של המזרחי והפוהמ״ז על פטירת ש״ז שזר

ביחד עם כל בית ישראל אבלה התנועה העולמית של המזרחי הפועל המזרחי, על הסתלקותו של ש״ז שזר נשיאה השלישי של מדינת ישראל.

מגופה של הצבוריות היהודית נסתלקה דמות גדולה, רבת זכויות ופעירות מעשים לעם ולארץ, להגיעה ולמדינת ישראל הבונה. איש רב אצמין, בעל שרשים עמוקים במורשת היהדות איש המסורת, שידיו רב לו בחכמה בינה ודעת. רחב השכלה ובעל תרבות עמוקה. הוגה דעות ואיש המחקר. סופר ומשורר, עורך ונואם מזהיר. ממנהיגיה הדגולים של הציונות העולמית. כנשיאה השלישי של מדינת ישראל נהג בנשיאותו לאור המסורת באהבה ובאמונה, לכבוד ולתפארת זוכה לחיבה ולאיכות מכל השדרות החוגים במדינה ובאומה, והוא נשמתו צרורה בצרור חיי האומה.

כוחות הביטחון מנעו ממתנחלים הכניסה להר שומרון על אף שהיה להם רשיון משלטונות הצבא

מאת שפי גבאי, כתב עת״ם

שיירה ארוכה של 30 כלי רכב פרטיים ובהם כ־200 גברים, נשים וילדים, נעצרה אתמול על ידי מחסום כוחות הבטחון במבואות הכפר מסחה, שמעבר לקו הירוק, בהרגלות הר שומרון.

השיירה שייכת לגרעין ההנחלות המכונה את עצמו „גרעין מערב הר שומרון", שכוונתו להתיישב ליד הכפר מסחה בשיפולי ההר. במקום הצופה לעבר גוש דן.

אנשי השיירה הגיעו במתחם רשיון כניסה לכיוון הר שומרון, חתום כדת וכדין על ידי שלטונות הצבא. בו מפורשת בותנים לצרוד „פיקניק" המותר בלבד בבניין המשטרה הירדנית ליד כפר מסחה. אולם 5 ק״מ ממערב לבניין המשטרה, על הכביש כפר קאסם — מסחה — שכם לא איפשרו כוחות הבטחון לאנשי השיירה להמשיך אל יעדם.

השיירה יצאה ברמ״ג

כתב עתי״ם שפי גבאי, שליווה את הקבוצה, מספר כי השיירה יצאה בשעה 3.30 אחרי הצהריים מרמת גן והיא עשתה דרכה לכיוון פתח תקוה ומשם עלתה על כביש ראש העין — כפר קאסם—מסחה. בשעה 4.30 בקרוב הגיעה השיירה למחסום, עליו שמרו אותה שעה מספר קטן של חיילים, אנשי משמר הגבול ומשטרת ישראל. מפקד המחסום, בדק את הרשיון שהוציאו אנשי השיירה התקשר באלחוט עם הממונים עליו ואלה הורו לעצור את השיירה במקום „עד שיתבררו העניינים". באותה שעה הגיעו מעל, שני מסוקי סיור. האחד של משטרת ישראל והשני של הצבא. האחראי על השיירה הסביר למפקד המחסום, כי הכוונה היא פיקניק ולא בתוך בין בשטחת מסחה. אולם המפקד מסר לו, כי עליו להמתין להוראה נוספת.

בשעה 5 הגיע למקום אוטובוס עם יחידת חיילים על נשקה להגבור המחסום.

סמוך לשעה 5.15 הגיע מפקד יהודה ושומרון תא״ל אריה שלו ומיד פנה לאנשי השיירה לעלות למכוניות ולשוב הביתה. באותה עת קיבלו החיילים הוראה ברורה לדאוג להעלות את אנשי השיירה למכוניותיהם, בלי לתת להם שום אפשרות לעבור את המחסום אפילו ברגל. אולם ביצוע ההוראה התעכב לשעה קלה באשר עמדו האנשים והתפללו מנחה וערבית. מיד אחרי התפילה פתחו בשירה אדירה ואח״כ החלו לעלות אל המכוניות וחזרו לבתיהם.

„גרעין ההתיישבות במערב הר שומרון"

חבר הגרעין, מר שלמה אריאל, איש רמת גן, מורה במקצועו אמר לכתב עת״ם כי זהו גרעין להתיישבות במערב הר שומרון. מגמתו — הקמת מרכז עירוני באווירה כפרית, שיגשר בין ההתיישבות העברית בשפלה להתיישבות בהרי ירושלים. לדברי מר אריאל, מקומו המדוייק של היישוב ייקבע לאחר בירור הבעלויות על הקרקע. המתיישבים, הוסיף, ירכשו את הקרקע מן הממשלה ויבנו את בתיהם תוך קבלת עזרה ממוסדות שונים.

אשר לתשתית החברתית, אמר אריאל, כי היא תהיה בנויה ממשפחות ובודדים בעלי מקורות פרנסה בגוש דן והמתגוררים כיום בערי גוש דן. רובה של הקבוצה מורכב כיום מאקדמאים, האפשר יהיה לפתח בבסיס אווירה חברתית תרבותית נאותה.

קשר עם אילון מורה?

לשאלה, אם קיים קשר בין גרעין זה לגרעין „אלון מורה", הזוכר, כי אמנם ישנו קשר כזה, אולם גרעין „אלון מורה" חותר להתיישב על גבי הר שומרון, ואילו גרעין זה מבקש להתיישב במערב הר שומרון.

אנשי הגרעין הסבירו לכתב עת״ם, כי מגמת הטיול אתמול הוא ליצור קשר בין המתנחלים בעתיד לבין האיזור הזה וכן כמסע היכרות. בין משפחות המתנחלים עצמם.

בגרעין נמצאות עתה 100 משפחות וכן מכפר רווקים, שאליהם הצטרף גם גרעין של יוצאי צה״ל. הטיול של היום אורגן במסגרת בית ספר שדה הר שומרון של „גוש אמונים", והאחראים לו קיבלו אישור מכל הגורמים הצבאיים האחראיים. נראה, כי הוראה של הרגע האחרון פסלה את המשך הטיול.

חיפושים נרחבים אחר צעיר שנתלווה לטיול בני עקיבא ונעלם במדבר יהודה

כוחות צה״ל ומשטרה ומתנדבים אנשים שבמשתייכי במסגרים עיכו בימים האחרונים חיפושים מקיפים אחרי הצעיר אברהם קורל, בן 23, מרמת־גן שנעלם במדבר יהודה כאשר היה בטיול עם חבריו „בני־עקיבא" מרמת־גן.

אברהם קורל שנתלוה לטיול כמתובע, נעדר ביום רביעי לפנות ערב, ועת שנשאר לשמור על נערה שלקתה במכת שמש, ויצא לחפש מים ומאז אבדו עקבותיו.

שבט „ביטופים" של בני־עקיבא יצא ביום רביעי בבוקר לסיור רגלי באיזור נחל מישמר במדבר יהודה. המטיילים שהו באיזור ביום רביעי. ביום חמישי אחה״צ בהיותם בדרכם חזרה הרגישה אחת הנערות במשתתפות הטיול ברע, בגלל מכת שמש הדבר היה במעלה נגר ליד נחל צאלים, כ־15 ק״מ מעין־גדי.

משתתפי הטיול המשיכו בדרכם כדי להזעיק עזרה ואילו שניים מהבוגרים, האחראי לטיול והמתובע אברהם קורל נשארו עם הנערה. בשעה 5 לערך אחה״צ יצא קורל להביא מים לנערה, בהיותו סבור שבסביבה מצוי מקור מים. אך הוא בושש לחזור. בינתיים הגיע הליקופטר של הצבא שהוזעק לעזרה ע״י משתתפי הטיול והילק את הנערה ואת המדריך האחראי שנשאר לשמור עליה. הנערה הוחשה לבית החולים ושלום לה.

החיפושים אחרי הנעדר התחדשו למחרת היום אך לדברי אחדים מהמטיילים, החל הצבא להפעיל צוותי חיפוש רק בשעות הצהרים של יום שישי... הופעלו גששים ויותר מאוחר ביום שישי כאשר אברהם קורל לא נמצא גם הליקופטרים אך לשוא. במבצע החיפוש הנרחב השתתפו ... בהל״גנים, תלמידי ... חברי התנועה ברמת־גן, אנשי ישיבת הר־עציון ועוד.

החיפושים נמשכו גם אתמול ונטלו בהם חלק גששים, ג׳יפים מיוחדים וחברי תנועה מכל הארץ שיצאו לאיזור שבו נראה הצעיר באחרונה ובדקו אותו ביסודיות. המשפחה הפעילה הליקופטר פרטי נוסף להליקופטרים של הצבא אך כל החיפושים לא נתנו תוצאות.

אתמול הופעלו צוללנים לחפש בגבים שבאיזור אך לא מצאו דבר.

אברהם קורל, בן 23, סיים את שירותו בצה״ל במסגרת ההסדר של ישיבת הר־עציון, בשנה האחרונה למד באוניברסיטת בר־אילן.

תוגבל יציאתו של מיכאל צור לחו״ל

מאת סופרנו הכלכלי בירושלים

מר מיכאל צור, המנהל הכללי לשעבר של „החברה לישראל" לא יוכל לצאת מהארץ ללא אישור מיוחד.

לסופרנו נודע כי בישיבת ועדת הכספים של הכנסת אתמול, מסר שר המסחר והתעשיה ח. בר־לב הממלא את מקומו של שר האוצר כי מבקר המדינה ד״ר י. א. נבנצאל פנה לוועדת השרים לממשלה ובקשו לשקול להגבלת יציאתו מהארץ של מ. צור, המנכ״ל לשעבר של „החברה לישראל". בר לב הסביר שפניה זו באה לרגל „ממצאים מסויימים". הממצאים הללו לא פורטו.

חובות המדינה במטבע חוץ — 5.8 מיליארד דולר

מאת סופרנו הכלכלי בירושלים

חובות המדינה במטבע חוץ הגיעו בסוף חודש יוני לחמישה ושני מיליארד דולאר. כך התברר מדו״ח אגף מטבע חוץ באוצר. במחצית הראשונה של השנה עלו החובות לסכום שמעל לחצי מיליארד דולאר.

מעריכים כי החובות כיום עומדים על 5.8 מיליארד הדולאר.

בית המדרש למורים העברי הממלכתי
ע״ש דוד ילין, בית הכרם, ירושלים
והאגודה למען בית המדרש למורים

מבכים את מותו של
[illegible]

שניאור זלמן שזר ז״ל
הנשיא השלישי למדינת ישראל

ומשתתפים בצער משפחתו

התאחדות עולי גרוזיה ברמלה
מתאבלת יחד עם כל בית ישראל
על פטירתו של

ר׳ שניאור זלמן שזר
הנשיא השלישי של מדינת ישראל

הרב חיים מיכאלשוילי
רבה של העדה הגרוזינית ברמלה

התנועה העולמית של המזרחי והפועל המזרחי
משתתפת בצער האומה והמדינה
עם הסתלקותו של המנהיג הציוני הדגול
איש החזון והמעשה
סופר והוגה

שניאור זלמן שזר ז״ל
נשיאה השלישי של מדינת ישראל

המרכז העולמי של
המזרחי והפועל המזרחי

יחד עם כל בית ישראל
אנו אבלים על פטירתו של

זלמן שזר
נשיאה השלישי של מדינת ישראל

הנהלת
המפלגה הדתית לאומית בישראל
המזרחי — הפועל המזרחי

הסתדרות
הפועל המזרחי בישראל
הוועד הפועל

להברנו
מר אהרן כהן ולמשפחה
חבר המרכז העולמי של המזרחי והפועל־המזרחי
השתתפותנו העמוקה באבלך
עם פטירת אביך היקר והנעלה

ר׳ יוסף ז״ל

המרכז העולמי של
המזרחי והפועל המזרחי

לחברנו אהרן כהן
אתך אנו באבלך הכבד
בהלקח ממך
אביך היקר באדם

ר׳ יוסף כהן ז״ל

בעבודתך החינוכית־תנועתית תנוחם

המחי
לדור הצעיר
בתנועה העולמית

המזכירות העולמית
וסניפי המשמרת הצעירה
בארץ ובחו״ל

הנהלת ישיבת תורה ומלאכה כפר אברהם
מבכה בכיה על מותו של מורנו

גרשון ברקוביץ
שנפל במילוי תפקידו

ומשתתפת בצער המשפחה ובית ניר גלים
יהי רצון שלא נוסיף לדאבה עוד

ההנהלה, הרבנים, המורים
והתלמידים

אוניברסיטת בר־אילן

טקס הענקת התארים
לבוגרי המחזור החמשה עשר

יתקיים אי״ה ביום חמישי כ״ד בתשרי תשל״ה (10.10.74), בשעה 4.30 אחה״צ, ברחבת הקמפוס.

הכניסה לבעלי הזמנות בלבד.

קהל המוזמנים מתבקש להגיע למקום הטכס
לא יאוחר מן השעה 4.15

לאבא היקר
יעקב זילברשטיין הי״ו
מיטב הברכות והאיחולים
בהגיעך לגיל העצה

יהי רצון שתזכה לאריכות ימים, ביחד עם האמא היקרה מתוך בריאות טובה ולרוות הרבה נחת מכל המשפחה.

מבניך: יוסי ואברמי

לאבינו וסבנו היקר
חיים יוסף אפל הי״ו
ברכות מקרב לב
במלאות לך ששים שנה

יהי רצון שתזכה ביחד עם האמא לאריכות ימים מתוך בריאות טובה ותרוו הרבה נחת מכל צאצאיכם.

צירה וישראל אפל וב״ב
בתיה ואלי אפל וב״ב
חוה ויצחק ופרמן
צילה וראובן ופרמן וב״ב

נחמה וגבריאל חיים כהן
מודיעים באושר רב על הולדת
מיכל
אחות למרדכי־דוד ולאסנת

ד״ר ש״ז כהנא ורעיתו
תל־אביב

לגבי רוזה כהן—וינר
ירושלים

לד״ר יהושע רוטנשטרייך,
נשיא מועצת העתונות
ורעיתו
ברכות לבביות
להולדת הנכד

מועצת העתונות בישראל

مكنز من الاصل

של המצפה

שמחת תורה

יום האחרון של חג, שכינוי עצרת ושמחת תורה, חותם כל המועדות בראשית ואחרית הוויתנו כיהודים, תורה וליימודה תורה וקיומה. המוני יהודים, זקן נער וטף, מרקדים שמחה איננבול שזכו לגמרה של תורה ב,,וזאת הברכה אשר ברך משה" הכו לתחילתה של תורה ,,בראשית ברא", בפתחה של השנה החדשה רבים התני תורה והתני בראשית.

רבים ולא רוב. שני שלישים מילדי ישראל חינוכם מנותק כדורות של מאבינים, לומדי תורה ושומריה, שאידיהם מכוון פסוק התהילים: ,,ישישו וישמחו בך כל מבקשיך". המועקה בקרב חוגים בחברה הישראלית, כמתחילים לפקפק בעצם זיקתנו לארץ, מקורה תלישות מן היהדות של תורה ומצוות, אמונה בנצח ישראל וחובת קידוש השם. יש מקום להשוש לעמידתם בנסיונות החמורים הנכונים לנו. ותרנותם הניכהרת על נחלת אבות, כהכ־רזותיהם הפומביות, בנוסף לקוצר ראות מדינית יש בה עדות מובהקת להעדר שורשים. חינוכם החילוני לא חיסן אותם בפני זעזועים.

בני דור ילידי הארץ, עשוקים מדעת יהדות וקיום מצוותיה, ממלאים עמדות־מפתח בשלטון לכל הסתעפויותיו. עוד מעט יסתלקו גם השרידים, יוצאי גלויות שונות, שבימי עלומיהם גדלו בבתים שומרי מסורת, והישראלים שנולדו, גדלו והתחנכו כאן והיו בהנהגה לכל דרגיה. היהדות חתומה בפני רבים מהם. מושגיהם לקוחים מן החוץ ואין להם מושג מה תורה ציווה לנו כשה ומה שולחן־ערוך, מה שבת ומועדות, מה הייחוד היהודי ומהו מחייב בהלכות ובהליכות. אין הם יודעים מהו יהודי ולכן תוהים, גם רוגזים כשמתבקשים לקבל הגות מסורתית למיהו יהודי.

במדינת היהודים שולטים לא־מעט עמי־הארצות במורשת היהודית. לא זו בלבד שאין מקיימים מצוותיה אלא גם אין יודעים אותה. הלוחמה האנטי־דתית בפעילותה העקבית, כפי שמשתקפת בהתנגדותה להצטרפות הנציגות הדתיות לממשלה, היא לוחמה של עמי־הארצות ביהדות, שכידוע אין כמשטמתם האפילה.

העלייה מברית־המועצות היא ברובה המכריע עליית עמי־הארצות ביהדות, שילדיהם מתחנכים בעיקר בחינוך החילוני, קונים את הלשון העברית, אך דעה תרבות־עמם נשארת נעולה בפניהם. חלקו של החינוך לתורה ולמצוות בקרב העלייה הרוסית אינו רב ביותר. אם בשנה הבאה תהיה עלייה ניכרת, הרי במידה תבוא מברית־המועצות, שלצערנו אינה מקבלת כאן קליטה היהודית־חברתית יהודית ראוייה לשמה.

לפי תהליך זה עלול החינוך הדתי להצטמצם לעומת הת־רחבותו של החינוך החילוני. זו התחזית של החילוניות התוקפנית, שכנסה כבר עתה לפגוע בסטאטוס־קוו בעניינים דתיים ומתמודדת לערער את הבלעדיות ההלכתית בענייני אישות.

הציבור הדתי, שפעילותו בענייני חינוך נחלשה במקצת בשנים האחרונות, הערכותו המלאה בתחום זה הכרחית ביותר. יש לשמור על הקיים, על השליש של חינוך דתי ותורני במערכת החינוך הכללית. בעבודה של מסירות־הנפש אפשר להביא מאור התורה גם בריכוזי העולים מברית־המועצות.

יתר־על־כן, זו שעת־כושר להסברת יתרונותיו של החינוך הדתי לעם ולמדינה הערוכים במלחמת הקיום, ולילך ממקום למקום כדי לסייע בידי הורים להקים בתי־ספר המקנים אמונה, ותורה, אהבת ישראל ודביקות בארץ־ישראל. זו המצווה המרכזית של הציבור הדתי בהווה ובעתיד.

מול פני עם־הארץ שכפסע בין עויינותו ליהדות לבין כפירתו בזכותנו בארץ־ישראל, מול פני החילוניות בהשתוללותה, שפה ושם עוברת כל גבול בחירופיה־וגידופיה; מול הציניות המשלחת סיסמה לרשות הרבים: ,,עשן ושמו ערכים", שמגמתה כנראה להשמיט מן החינוך הישראלי הקניית ערכים שמעצבים דמותו של הישראלי בדעות ובמעשים, וכנראה, במיוחד ערכים יהודיים; מול אימת התרוקנות מערכים, יידע והליכות המרכיבים אדם יהודי, כשכאן עלולה להשתלט ישראליות בור, שהיהדות כתב־חרטומים בעיניו; מול הוות קשה זו, שמאיימת על עצם קיומנו כיהודים, אין משימה דחופה יותר מהתרכזות מליאה בביצורו של החינוך הדתי ובהרחבתו בין הוותיקים ובין העולים החדשים, כייעוד היהודי העתיק: ,,וכל בניך למודי ד'".

הציבור הדתי המאורגן שואב את כוחו בעיקר מכך, שהוא ייסד את החינוך לתורה ומצוות, ביסס אותו ומגן עליו. הדור הצעיר שלו הוא דור שגדל בבתי־ספר דתיים ותורניים. ככל שציבור זה יתרכז במוקד פעילותו, בחינוך לכל דרגיו וסוגיו, יש לו סיכויים לשמור על מעמדו וגם לגדול, שאבות ובנים יראו בו גורם ללא תמורה.

ודאי, יש ליצור תנאים ציבוריים מכובדים ומאפשרים בפחות מיכשולים לפעול לביצורו של החינוך הדתי וגם להרחבתו. נסיון רב־שנים הוכיח, שבסיס ציבורי מוצק הוא תנאי־בל־יעבור לעשייה בהיקף רב. אך ההכרעה היא בנכונות להשקיע מירב היכולה במערכת החינוך.

בית־הספר הדתי והתורני זכותו לומר, שהוא גידל את הדור של בני־תורה מתנחלים ובני־תורה לוחמים, שורה קידמית לנעשה־ונשמע במשמעות היהודית. דור זה מחייב את הציבוריות הדתית לשיעור־קומה באבחנה בין עיקר לטפל, באחדות־פעולה גם תוך חילוקי־דעות, במופת של הנהגה, שזוכה באימון ומקנה אמונה ובטחון, בין שהיא שותפת לממשלה ובין שהיא באופו־זיציה. ציבור איתן, שבוחר דרכו לפי שיקוליו, אינו נרתע מכל מצב שהוא, ובאורך־רוחו מבלה את יריביו.

הציבור הדתי עוסק בכל הבעיות של המדינה, ונוקט עמדה משלו, אך שליחותו היהודית בשילוב המדינה על כל גילוייה בשושלת הדורות, ראש־וראשונה בחינוך של אמונה ותורה, בדוגמה החיה של היהדות בצידקה וחסדה, במילוי החובות לבניית הארץ ולהגנתה בהשראה דתית, ובשכנוע שאי־אפשר לקיים מדינה יהודית בתחליפים, אלא נשמת אפה בדין שתהיה היהדות. זו שליחות לדורות, וכל דור עושה אותה בהיטב כוונה וביצוע.

אף־על־פי שלא מעטים איומים מבחוץ וליקויים מבפנים, יהודים מאמינים בני־מאמינים, שיכלו פעמים רבות ימי צרה ומצוקה, קוראים את עצמם ואת זולתם למעשים טובים, ובפיהם רינת החג: ,,שישו ושמחו בשמחת תורה".

קהל רב עובר על פני הארון

(סוף מעמוד ראשון)

כי אם טבל ומופת באישיותו, ברוחב דעתו ובעושר סגולותיו. היה סופר מובהק, נואם בחסד וחוקר מעמיק בתולדות עמנו. משורר היה בלבו וידע לייצג את העם בכבוד ובגאון. כהיסטוריון מחונן וכנאמן המדרשה היהודית ראה את רציפות הדורות המקשרת את מפעל התחייה שלנו בארץ ישראל עם עברו העשיר של העם, בבחינת חוליה בשרשרת בלתי ניתקת הנמשכת מן העבר אל ה־עתיד.

בהמשך דבריו ציין הנשיא קציר את החוג לתנ"ך, מיסודו של דוד בן־גוריון ז"ל, הממשיך להתכנס ב־משכן הנשיאים וכן את החוג ללימוד בעיות יהדות זמננו הנמשך גם הוא. לבסוף אמר שעובדי הבית רחשו למנוח כבוד והערצה. ,,זכרו יהיה שמור לעד בלב כולנו".

החזן הצבאי הראשי אברהם כרמל אמר קטע מפרקי אבות (,,הוא היה אומר הילודים למות"). הארון ו־אחריו מכונית ובה בני המשפחה יצא ממשכן נשיאי ישראל לרחבה שב,,בנייני האומה", שם עמד מי־שמר כבוד של הרבנות הצבאית הרא־שית ואמרו פרקי תהלים, וקהל רב החזיל עובר על פני הארון.

דגל המדינה יורד לחצי התורן

לרגל מותו של זלמן שזר ז"ל, הורה שר הפנים, מר שלמה הלל, להניף את דגל המדינה עד לחצי התורן מעל בנייני הממשלה. בירו־שלים, הדגל יונף היום החל בשעה 8 בבוקר ועד לשעה 13.00.

ישיבת התייחדות במשרדי ההנהלה הציונית

הנהלת ההסתדרות הציונית העול־מית ונשיאות הוועד הפועל הציוני קיימו הבוקר בשעה 9.30 ישיבת התייחדות משותפת לזכרו של ש"ז שזר הנשיא השלישי ולשעבר יו"ר הנהלת הסוכנות.

יו"ר ההנהלה פ. ספיר ויו"ר ה־ועד הפועל הציוני י. נבון ישאו דברים.

מר פנחס ספיר אשר יצא בשבוע שעבר לארה"ב בענייני המגבית הפ־סיק את שהותו שם עם קבלת הידיעה על פטירת שזר. מכל הקהילות ה־מרכזיות בעולם מגיעים מברקי השתתפות באבל והודעות על עריכת אזכרות ביום השבעה השלושים.

איגרת תנחומים של הנשיא פורד על פטירת שזר

בלשכת הנשיא בירושלים נתקבלה איגרת מאת נשיא ארצות הב־רית ג'רלד פורד ובה הבעת תנחו־מים על פטירתו של הנשיא לשעבר שניאור זלמן שזר. וזה נוסח איג־רתו של פורד:

,,נשיא יקר, התחושה העמוקה של האבידה, עם הסתלקותו של הנשיא זלמן שזר, היא גם נחלת חלקם של האמריקנים באשר הם. בהיותו עוב־נאי ומלומד, פטריוט ומשורר, איש המעשה וההגות, הוא גילם את המעלות שבתכונות עמו. בשם ה־עם האמריקאני אני מביע לך, אדוני הנשיא, ולעם ישראל, את תנחומו־תי הכנים בשעה מעציבה זאת".

אלון בשובה

(סוף מעמוד ראשון)

מצד אחר מקווה ד"ר קיסינג'ר, כי התקדמות בהסדר שלום ישראלי־ערבי תקל על בעיית מחירי הדלק. כמוחים סבורים שקיסינג'ר טעה שגי־אה טקטית, בכך שניצל מו"מ בלתי־כמעט עם סעודיה על ענייני נפט, ו־עם נשיא מצרים סאדאת כדובר ה־ערבים.

עורך ביטאון אמריקאני על מערך חיל האוויר:

לישראל 468 מטוסי קרב מקו ראשון

לחיל האוויר הישראלי יש כיום 60 מטוסי קרב מדגם ,,ברק", 48 מטוסי מיראז', 180 מטוסי ,,סקיי־הוק" ו־180 מטוסים מדגם ,,פאנ־טום" — בסה"כ 468 מטוסים של הקו הראשון וכן 12 מטוסי סופר־מיסטר, 48 מטוסי אוריגן, 120 מטוסים מדגם פוגה מגיסטר ו־30 מטוסים מדגם מיסטר 4 — מוסר מרטין מילר אחד מעורכי הביטאון האמריקני הנודע ,,אוויי־אנס" במכתבו למערכת הביטאון ה־ואשינגטוני ,,ארמד פורס ג'ורנאל".

המכתב נתפרסם בגליון הבטאון ב־חודש יולי השנה, בקשר לוויכוח על אבידות חילות האוויר של ישראל מצרים וסוריה במלחמת יום הכיפו־רים.

כתב עתיים בלוד מציין, כי מר־טין מילר חיבר את סידרת המאמ־רים ,,טריין אדום במלחמה" והיה אחד העתונאים שכתב על מטוס יש־ראלי שהוא מבנה ,,ברק", המורכב לדבריו, ממטוס הקרב מיראז' 3, ש־הוכנס בו מנוע של מטוס ,,פנטום".

אבידות ישראל במלחמה

מר מילר אומר בכתבו, שהוא חולק על מה שנכתב ב,,ארמד פורס ג'ורנאל" על אבידות חילות האוויר של ישראל, מצרים וסוריה.

וכך הוא כותב: ,,אני סבור שהיו מצויינים במספרים שונים על אבי־דות חילות האוויר הללו, מספרים שאני השגתי מן המקורות שלי". ל־טענתו איבדה ישראל במלחמת יום הכיפורים 7 מטוסי ,,סופר מיסטר", 2 מטוסי מיראז', 3 הליקופטרים, 23 מטוסי ,,פאנטום" ו־59 מטוסי ,,סקיי־הוק". ובסך הכל 94 מטוסים. 3 מטו־סים אבדו בקרבות אוויר והיתר הופלו על ידי אש אנטי־אווירית, ל־דבריו, איבדו הישראלים 43 טייסים.

אבידות המצרים והסורים

המצרים איבדו 17 מטוסים על ה־קרקע, 29 מטוסים באש אנטי־אווירית 267 מטוסים בקרבות אוויר. בסה"כ 313 מטוסים (כולל 34 הליקופטרים). כן הוא כותב, כי מצרים איבדה 183 טייסים.

אשר לאבידות חיל האוויר הסורי טוען מילר, כי הסורים איבדו 22 מטוסים באש אנטי־אווירית, 23 מטו־סים על הקרקע ו־186 מטוסים בקר־בות אוויר ובסה"כ איבדו 231 מטו־סים (כולל 13 הליקופטרים). לדב־ריו איבדו הסורים 145 טייסים.

חיל האוויר העיראקי איבד 2 מטו־סים באש אנטי אווירית ו־7 מטו־סים בקרבות אוויר.

תשובת עורכי ,,ארמד פורסס"

בתשובה למכתבו של מילר מציי־נים עורכי ,,ארמד פורסס ג'ורנל", כי הם חולקים על המספרים שלו ו־הם חוזרים על סיכום אבידות חילות האוויר של ישראל ושל ארצות ערב, כפי שפרסמו בבטאונם באפריל ה־שנה: ישראל איבדה לדבריהם 105 מטוסים ומצרים והסוריה איבדו יחד 427 מטוסים ולא 534 כפי שטוען מילר.

עוד מציינים העורכים כי הם עומ־דים לפרסם בגליונם הקרוב מאמר מקיף על מטוס ישראלי ,,ברק", ש־לדעתם הגיע להישגים בלתי רגילים במלחמת יום הכיפורים, ,,אם כי נר־אה לנו שהשם ,,ברק" איננו השם הנכון המדוייק של מטוס זה ב־ישראל".

ל"ע ור"ץ מקשיחים עמדתם לגבי צירוף המפד"ל לממשלה

מאת סופרנו בתל־אביב

נציגי ל"ע ור"צ החליטו אתמול להקשיח את עמדתם ל־גבי ההצעה לצירוף המפד"ל לקואליציה הממשלתית ע"י הצפת תביעות חדשות וקי־צוניות מראש הממשלה יצחק רבין.

בין היתר החליטו נציגי ל"ע ור"צ לתבוע ,,נציגות הולמת" של כל שו־תפי הקואליציה הנוכחית בוועדת השרים לענייני גיור וגם זכות הכ־רעה בנידון. כמו־כן דורשים ביטול קיומו של משרד הסעד וצירופו למשרד ה־עבודה שיקרא ,,משרד לענייני רווחה". עוד תובעים שההחלטות ב־ועדת השרים יתקבלו פה אחד, כלו־מר זכות וטו מצידם על כל החלטה העשויה להתקבל בוועדה בעניין ה־גיור.

נציגי שתי מפלגות אלה החליטו להמשיך להיפגש באורח קבוע ל־גיבוש המו"מ וקביעת עמדה משו־תפת בנידון.

הצגת התביעות הקיצוניות מצד ראשי ל"ע ור"צ עוררה מורת רוח רבה בקרב פעילי מפלגת העבודה.

כפי שנודע לסופרנו, נכשלו נס־יונות פעילי ל"ע ור"צ לצרף את מפ"ם ל,,קביעת עמדה משותפת" ב־מגעים בלתי רשמיים שנערכו לקראת הישיבה, אתמול, נתקלו בהתנגדות מפ־ם, עם זאת תובעים צעירי מפ"ם מראשי מפלגתם פעילות משותפת לסיכול צירוף המפד"ל לקואליציה הממשלתית.

עצומה של התנועה למען ארץ ישראל השלמה

ישיבת חירום של הנהלת התנו־עה למען ארץ ישראל השלמה החליטה אמש לפנות לכל אז־רחי ישראל לחתום על עצומה, הקוראת לכנסת, כי ,,על יסוד זכותו של עמנו לארץ ישראל, לבטחון, להתנחלות ולשלום יוב־טח, כי יהודה ושומרון לא יימס־רו לשום שלטון זר".

פרס מגבירה את ריכוזיה הצבאיים בגבולה עם עירק

ביירות, 6 (יופי"ע) — פרס תיגברה לאחרונה את ריכוזיה ה־צבאיים בגבול עם עיראק — מסר היום העתון הלבנוני ,,אל דיהאר".

בהסתמך על ידיעות שנתקבלו ב־בירות מוסר העתון, כי הצבא ה־פרסי נשעה לפני ימים אחדים ב־עקבות המהלומות הכבדות שספגו תומכיו של מנהיג המורדים הכורדים מולא מוסטפה אל בארזאני, באיזור הגבול העיראקי פרסי.

העתון מוסר בשם מקורות יודעי דבר בעיראק כי העיראקים החליטו ,,להלום בעוצמה של פרס במקרה ש־הכוחות הפרסים ימשיכו בפרובו־קציה שלהם נגד עיראק".

ראש ממשלת מלטה במצרים

קהיר, 6 (יופי"ע) — שיחות רש־מיות נערכו היום בין ראש ממשלת מצרים עבדל עזיז חיגאזי וראש ממשלת מלטה דום מינטוף, מסרה סוכנות הידיעות המצרית.

מינטוף הגיע אמש לקהיר בדרכו לעומאן וקאטאר שבמפרץ הפרסי.

פטרוסיאן מוביל בטורניר השחמט של מנילה

מאנילה 6 (עיר) — אלוף העולם לשעבר, הסובייטי טיגראן פטרוסי־אן מוביל בתום הסיבוב השני של טורניר השחמט הבינלאומי, לאחר שניצח היום את מיגל קינטרוס מ־ארגנטינה אחרי 41 מהלכים.

יאיר קריידמן מישראל נוצח אחר 39 מסעים על ידי הסובייטי יבגני ואסיוקוב, ששיחק בכלים לבנים.

מחר ישחק קריידמן נגד קארדי־ הפיליפיני, אשר ניצח היום את בן ארצו רנאסו נאראנתה אחרי 43 מה־לכים.

לפטרוסיאן, בתום הסיבוב השני, 1.5 נקודות, ואילו לואסיוקוב, קאבא־לק, פורטיש, סוזה, יאארדוו ולי־בריבץ — נקודה אחת לכל אחד. קריידמן, גיאורגיו ונאראנתה הרב זכו אפילו בחצי נקודה.

פהמי ידון במוסקבה בביטול הזמנת 8 מטוסי נוסעים

קהיר 6 (עיר) — החלטתה של מצרים לבטל עסקה לרכישת מטוסי נוסעים סובייטיים מדגם טופולב־154 שנקנו מבריה"מ בשנה שעברה, תי־דון עם מנהיגים סובייטים כאשר שר החוץ המצרי איסמעיל פהמי יבקר השבוע במוסקבה — מסר ה־יום העתון הקהירי הרשמי למחצה ,,אל אהרם".

חברת התעופה המצרית הלאומית ,,איג'יפט אייר" קרקעה בזולי את צי מטוסיה מדגם טו־154, אחרי שארב־עה מומחים סובייטיים ושני טייסים מצרים נהרגו בהתרסקות של אחד המטוסים הללו בעת טיסת אימונים.

יו"ר חברת התעופה אמר בשבוע שעבר כי מומחי תעופה סובייטים אישרו את קיומם של ליקויים טכ־ניים חמורים, אשר אובחנו על ידי מומחים מצריים.

מצרים דורשת עתה מבריה"מ את פרעונם של קרוב ל־3 מיליון ליי"ש אשר הועברו כתשלום ראשון ל־בריה"מ.

החברה המצרית גם תבקש פיצו־יים כתוצאה מקרקוע מטוסיה, אמרו מקורות יודעי דבר.

מטוסי טופולב 154, המצויידים ב־3 מנועים נועדו להסיע 128 עד 164 נוסעים.

הערבים רוכשים דברי אמנות בבריטניה

לונדון 6 (עסק"א) — העתון ה־לונדוני ,,דיילי אקספרס" כתב את־מול, כי אילי הנפט הערביים רוכ־שים בבריטניה יצירות אמנות מה מאה ה־18.

בסוף החודש עומד לצאת מטען אמנות בריטי לכוויית עם יצירות בשווי של כמיליון ליי"ש. מטוס מי־וחד נשכר כדי להטיס את התמונות. למוזיאונים בבריטניה לא היה כסף לרכוש את היצירות הללו, אם כי היו מעוניינים בהן.

העתון ,,סאנדי טלגרף" כתב היום כי ערבים עשירים מתכוננים לרכוש קרקעות נוספות בבריטניה בהיקף של 50 מיליון ליי"ש, תוך חצי השנה הקרובה. קונסורציום ערבי כבר רכש בין השאר, אחוזה ב־735 אלף ליי"ש, מן היפות בבריטניה.

חמשת אלפים גוועו עד כה ברעב בבנגלה דש

דאקה, 6 (עיצ) — כחמשת אלפים איש גוועו ברעב עד כה בבנגלה דש, הודיע היום בסביבה שתושאי־ שר התזונה של בנגלה דש, עבדול מומן.

השר אמר כי הממשלה מטפלת ב־2.3 מיליון אנשים מחוסרי יכו־לת, אולם מספרם עלול לעלות על 5 מיליון, עם יגבר הרעב במדינה.

מתוך גרעון כולל של 2.3 מיליון טונה דגנים, הצליחה הממשלה להש־יג 1.2 מיליון טונה, והיא מקווה שתוכל להתגבר על משבר התזונה עד סוף נובמבר.

ברז'נייב קורא להפסקת מירוץ החימוש

מזרח ברלין 6 (עיר) — מנהיג המפלגה הקומוניסטית הסובייטית ליאוניד ברז'נייב קרא היום להפ־סקת מרוץ החמוש ואמר כי בריה"מ מוכנה לשאת ולתת על הוצאתן של האניות הסובייטיות והאמרי־קאניות המצויידות בנשק גרעיני, מן הים התיכון.

בנאום בעצרת המונים ערב יום השנה ה־25 לקום מזרח גרמניה, אמר ברז'נייב כי הצעד הראשון של ההסכם הסובייטי־אמריקאני לצמצום הנשק הגרעיני פועל לא רע, אך זוהי רק התחלה.

בריה"מ מייחסת חשיבות רבה למשא ומתן לקראת צעדים נוספים לצמצום הנשק הגרעיני, וגם לשיחות המתנהלות עתה בווינה על צמצום הכוחות הצבאיים במרכז אירופה.

מת המדינאי ההודי קרישנה מנון

ניו דלהי 6 (עיר, יופי"ע) — המדינאי ההודי ו. ק. קרישנה מנון, לשעבר שר ההגנה של הודו ודמות פולמוסית במדיניות ההודית והבינ־לאומית, מת היום מהתקף לב בגיל 78.

קרישנה מנון נמנה בזמנו עם ראשי המאבק למען הענקת עצמאות להודו משלטונה של בריטניה. הוא נאבק גם למען הפצת הסוציאליזם המרקסיסטי.

הודעת פוקד

❖ החלה ההתייצבות לרישום ולבדיקות חוזרות של המפוטרים משרות בטחון.

❖ חובת ההתייצבות חלה על גברים בגילים 18 עד 54 אשר אינם נמנים עם הכוחות הסדירים או עם כוחות המילואים של צה"ל.

❖ הודעה זו נועדה להקל על המתייצבים ולמנוע מהם טרחה ואיבוד זמן.

א. על המתייצב להקפיד על התאריך ועל השעה הנקובים בצו ההתייצבות שקיבל.

ב. על המתייצב להצטייד בתעודות ובמסמכים הבאים:
1. תעודת זהות.
2. תעודות צבאיות המעידים על מעמדו לגבי חוק שירות הבטחון.
3. במידת הצורך — מסמכים המעידים על מצב בריאותו.

ג. על המתייצב להביא עמו שתי תמונות פספורט.

✡ הקפדה על האמור לעיל תקל על הטיפול במתייצבים בלשכת הגיוס הארצית שבמחנה תל השומר, ותאפשר להם לקצר את תהליך ההתייצבות ולמנוע אבדן מיותר של זמנם.

יצחק רוזן, אל"מ
ראש מרכז גיוס
פוקד

פרקליט המדינה נתבקש לחקור עסקות ,,החברה לישראל"

המפקח על מטבע חוץ במשרד ה־אוצר פנה אתמול אל ,,פרקליט המ־דינה לחקור את ההפקדות הכספים של ,,החברה לישראל" במוסדות ה־כספים הקשורים ל,,אינטרנשיונל קר־דיט בנק" נעברו עבירות על תקנות ההגנה (כספים). על כך מסר אתמול מ"מ שר האוצר, מר ח. בר לב לוו־עדת הכספים של הכנסת.

בר לב מסר כי ל,,חברה לישראל" ניתן היתר להחזיק בבנקים (וב־בנקים בלבד) בארץ ובחו"ל את הת־מורה ממכירת מניות החברה. מבדי־קת הנתונים עולה כי החברה ליש־ראל בע"מ עברה לכאורה על הוראות תקנות ההגנה (כספים) 1941 ולפי־כך הועבר הנושא לפרקליטות המדי־נה. בפתח הדיון בפרשה החברה ל־ישראל דיווח מ"מ שר האוצר, ח. בר לב על ההפקדות של שלוש החב־רות — החברה לישראל, צים חברת השיט הישראלית בע"מ, ובתי ה־זקוק לנפט בע"מ במוסדות הקשורים ב,,אינטרנשיונל קרדיט בנק" ובמו־סדות הקשורים אליו. עפ"י הנתונים שהתקבל מגיע סך ההפקדות בבנק ובמוסדות הקשורים אליו לסכום של כ־33 מיליון דולר. כמו כן מסר מר בר־לב, כי בנק ישראל הפקיד 500 אלף דולר ב,,אינטרנשיונל" קרדיט בנק", אשר מועד פרעונו עומד לפוג בסוף השבוע הבא. כמו כן מחזיקים משרדי הממשלה בבנק זה סכום של כ־300 אלף דולר בחשבון עו"ש.

בתשובה לשאלה מסר המפקח על מטבע חוץ, מר דב קנטורוביץ, כי אגף מטבע חוץ בודק עתה את הה־תרים שניתנו לצים. היתרים כאלה קיימים מאז הוקמה החברה בשנת 1949. הבדיקות בנושא זה טרם סוב־מו. בסכום הישיבה הודיע מר בר־לב כי הממשלה עוקבת מקרוב אחר ההתפתחויות והבירור בנושא החברה לישראל ואם יהיה צורך להסיק מס־קנות הן יבוצעו עד תום.

בישיבת ועדת הכספים אתמול אמר יו"ר הוועדה, י. קרגמן כי אין דבר יותר מכאיב מאשר הדבר שקרה ב־חברה לישראל. אחרי כל ההתלב־טויות שהיו בקבלת החוק המיוחד למשיכת משקיעים מחו"ל... השא־לה הנשאלת היא איך בעלי הון פרטי מובהק, חברי מועצה המנהלים וגם נציגי הממשלה לא הרגישו ולא ידעו את העיסקה שנעשו הן בהתאם ל־חוק שהכנסת קיבלה לאחר התלבטו־יות.

האופוזיציה תובעת ועדת חקירה משפטית

קריאה להקמת ועדת חקירה מש־פטית השמיעו ח"כ שמחה ארליך וחמו־כו בו חברי הכנסת זלמן שובל וחיים קורפו.

חברי הכנסת אהרון אפרת, יחזקאל פלומין ויהודה בן מאיר ביקשו לבדוק האם ניתן עדיין לשנות את החוק ל־גבי החברה לישראל".

חבר הכנסת יהודה בן מאיר אמר כי הממשלה איננה ערה להשפעה ההרסנית המצטברת של פרשות כ־גון אלה על הציבור.

פרס ור/א גור סיירו בקו הקדמי של צה"ל בסיני

שר הבטחון, מר שמעון פרס, סייר אתמול בלווית הרמטכ"ל, רב אלוף מר־דכי גור, ואלוף פיקוד הדרום, אלוף יקותיאל אדם, בקווים הקדמיים ב־סיני ובדק את הערכותם של כוחות צה"ל בקווים.

במהלך הסיור נפגשו שר הבטחון והרמטכ"ל לשיחה עם חיילי וקציני יחידות צה"ל המוצבות בקווים.

לאחר סיור בסיני ביקרו שר ה־ביטחון ומלוויו בבסיס עוצבת צה"ל בדרום ובשיחה עם סגל הפיקוד של העוצבה שמע השר סקירה על הת־ארגנות היחידות ועל התקדמות ה־עבודה בתחזוקה הציוד והחזרת ה־כשירות המבצעית לרכב הקרבי.

שר הבטחון והרמטכ"ל ביקרו גם בסדנאות שבהם עובדים יום יום מתנדבים מבוגרים ובני נוער המגי־עים משבעה קיבוצים באיזור. בארי, סעד, בית קמה, שובל, חצרים, מש־מר הנגב ולהב ומקדישים שעות ע־בודה רבות במשך היום לסדנאות ה־עוצבה.

שר הבטחון ציין באוזני חברי ה־משקים שהתנדבותם היכתה גלים ב־ארץ, כמשב רוח טובה ומעודדת, כ־התנדבות צריפה וחשובה, והודה ל־הם על העבודה היעילה והמצויינת שהם עושים בשירות צה"ל.

שר הבטחון ביקש מהתעשיינים לזרז אספקת מוצרים למערכת הבטחון

שר הבטחון, מר שמעון פרס, פנה להתעשיינים הישראלים וביקשם ל־הבטיח קצב מהיר וגדול יותר ב־אספקת ההזמנות של מערכת הבט־חון ויחד עם זאת לא להתפש־ר על איכות המוצרים הדרושים ל־בטחון.

שר הבטחון השמיע את פנייתו ב־אוזני נשיאות התעשיינים בפגישה שהתקיימה אמש בלשכתו. בפגישה שמעו התעשיינים סקירה על מצב הבטחון ועל צרכי צה"ל מפי ה־רמטכ"ל, ראשי האגפים במטה הכל־לי ומפקדי זרועות צה"ל.

הוסרה הצעת אי־אימון בראש עיריית בת־ים

הצעת אי אמון בראש עירית בת ים, הוסרה אמש במליאת המועצה ברוב של 11 קולות הקואליציה, לי־כוד־מפד"ל, לעומת 9 קולות המערך שבאופוזיציה.

הדרישה להביע אי־אימון ולהד־יח את ראש העיריה יצחק ולקר, הועלתה לפני שבועיים על ידי סי־עת המערך ושני פורשי סיעת הלי־כוד, שהיוו אז רוב במועצה, ארבע בינתיים חזרו השניים לסיעתם, ל־אחר שהובטחו להם משרות סגני ראש העיריה, וחזרו בהם גם מהס־כם שחתמו עם המערך להקמת הנ־הלה חדשה בבת ים.

ספיר בשובו: לא ראיתי מאזן של החברה לישראל

יו"ר הנהלת הסוכנות פ. ספיר חזר אמש מארצות הברית, כדי לנהל היום את ישיבת האבל המיוחדת של ההנהלה מוקדשת לזכר מותו של זלמן שזר.

בתשובה לשאלות כתבים בנמל בן גוריון, אמר מר ספיר שאין לפנות אליו בשאלות בקשר ל,,חברה ליש־ראל". הטעים, שמעולם לא ראה מא־זן של חברה זו ולא ידע מה שנע־שה בה. ,,את זה צריך לשאול את הנוגעים בדבר". אמר שר האוצר לשעבר.

באשר לתיקון ג'קסון, אמר מר ספיר כי תמיד ידע, שהענין לא אק־טואלי לפני הבחירות לקונגרס, ש־ייערכו בנובמבר השנה. כשייבחר ה־קונגרס החדש, יש תקוה שיסתדר ענין העליה מבריה"מ. הוסיף, שלא התערב בענין, שהוא אמריקני־פנימי.

חבר עובדים בכירים בהנהלת ה־סוכנות, ובראשם מנכ"ל הסוכנות משה ריבלין, קיבלו את פניו בנמל התעופה.

על כמה הם ,,יותרו"?

(יכין) ודאי, אנו עם חכם ונ־בון. אולם הערבים הם המצליחים לסובב בכחש מדינאים ישראלים ולא יהודים ולהכריז שהם נכו־נים לוותר. על מה? על התנ־גדותם להמשך הצבת כוחות חי־רום של האו"ם בקו ההפרדה בי־נינו לבינם בגבולות.

תצפית

ודאי, אנו עם חכם ונבון. אולם האמריקאנים הם המבטיחים זו הפעם הרביעית או החמישית, ל־נציגינו אותם סוגי הנשק החדיש לבטחוננו, אותו מענק כספי, ו־אותן ההלוואות שהובטחו משכבר הימים: לשר החוץ אלון, בביקורו הראשון ובביקורו השני, לשר ה־בטחון פרס, לראש הממשלה רבין וחוזר חלילה...

אנו עם חכם ונבון, אולם ה־ערבים הם המדברים בדרורות, גלויות ומרוצות: לא די בנסיגות החלקיות מסיני ואף לא מהגולן, העיקר היא ירושלים והעיקר מדי־נה פלשתינית. אותה שעה אנו ממשיכים בנכונותנו לבצע את שיטת ה,,סאלאמי" (נקניק), לה־משיך בחיתוך ולוותר עוד ועוד, ל־מען תתחיל מלחמה כשאנו ב־עמדות גרועות ביותר...

אנו עם חכם ונבון, אולם לעת כזאת אין ניגשים להקמת ממ־שלה ,,מקיר אל קיר", לגיוס כל הכוחות של האומה והמדינה ל־עמידה בפני אויבינו.

והתהפכנות מתי תבוא? שמא כשנחדל להיות עם כה ,,חכם ונ־בון"?

*

מבצע ,,ושמחת בחגך" בבראזיל

(כ. ה.) חוליות של חסידי חב"ד בברזיל יצאו לפני חג ה־סוכות לאזורים שונים בארצם, בהם אין קהילות יהודיות מסו־דרות, איתרו את היהודים הנמ־צאים באותם אזורים וזיכו או־תם במצוות ישיבה בסוכה וברכה על אתרוג ולולב.

החסידים, תלמידי ישיבת חב"ד בברזיל, פעלו על פי הוראה של הרבי מלובאוויץ. במספר מקו־מות התקשו החסידים לאתר את היהודים והם נאלצו להיעזר ב־ספר הטלפונים האזוריים כדי ל־הגיע ליהודים המתגוררים באו־תו איזור.

כמה עשרות משפחות יהודיות הוזמנו בסיפו של המבצע על ידי החסידים לסוכות שהוקמו במקו… מות שונים ושותפו בתפילות … חג הסוכות.

*

מעשה נאה הראוי לחיקוי

(ל. ס.) ילדי בית הספר … עממי במושב שדה־יעקב … ביוזמתם הם, אל המורות … עה להכין קישוטים בסוכות … תושבים שאין להם ילדים … נכדים במקום. המורות … כמובן, להצעה, וכל התלמ… נגשו לעבודה בשמחה ובמר… הילדים קישטו מספר … סוכות, והדבר היה הפתעה … מה לאנשי שדה־יעקב.

אכן, מעשה נאה הראוי לחי… ביישובים אחרים, בשנים … אות.

*

סיגריות בתקציב הכו… של חבר קיבוץ

(ה.) בדיונו קבוצת … יצחק, כותב יהודה פלדמן … חר שעישון סיגריות לכל … מזיק לבריאות. אין זה … שבמשק הקיבוצי יחלקו … לכל דכפין וללא הגבלה … האבסורד הגענו בדיון … חברים על ,,תקציב כולל", … קם חבר וטען שחלוקת סיג… למעשנים היא דבר דומה לחל… קת תרופות לחולים (מעין … רה רפואית) וגם אם יוחלט … תקציב כולל לבגדים, בעל… אספקה קטנה ומתמקים הציע … לכלול סיגריות בתקציב כ… אלא להמשיך בחלוקתן בכמ… סת ,,בראשית" של התנועה ה… בוצית.

משק העושה כך משתתף … פועל בהרס הבריאות של חבר… גם חבר המציע סיגריה בת… מטעמי נימוס לנכוחים בתב… לא ממלא בזה תפקיד של … טלמן, ואם הוא יתן לפי … פרנו הטוב לא יעשה זאת.

אם יוחלט לכלול את הס… ריות בתקציב הכלל, כל מי … יעשה את חשבון הנפש הפ… שלו וישקול מה עדיף עבור … עבור משפחתו. לעשן, או לה… תמש בסכום הזה למטרה … פרודוקטיבית. נכון שלפע… אנשים מכרו להם תמורת … ריות (במחנה ריכוז) אבל … המיעוט הזה עלינו לספק … השובים למי שידרוש יפתור … הדבר הכי חשוב בשביל … הלוואי והיה אפשר לכלול … לים (התכתבות) וטלפונים … חות בטלוה) בתקציב הכ… שהוחלט עליו באספה ה… (שבוע, טכנית הדבר קשה … ביצוע) ויפה שעה אחת קו…

,,יהדות בעתות משבר" — בכינוס השנתי ה־20 למחשבת היהדות

בשבוע שעבר התקיים ב־משך יומיים הכינוס השנתי ה־עשרים למחשבת היהדות, מ־טעם המחלקה לתרבות תור־נית במשרד החינוך והתר־בות. נושא הכינוס היה ,,יה־דות בעתות משבר — תקו־פות משבר בתולדות ישראל באספקלריה של מחשבת ה־יהדות". בכינוס הזה התקיימו מושבים — בירושלים, בחי־פה, בתל־אביב, בצפת ובישי־בת ,,אור עציון" במרכז שפי־רא.

הרצאת הפתיחה במושב בירוש־לים נשא פרופ' א. נהר, על הנושא ,,שמש בגבעון דום וירח בעמק אילון... ויעמוד השמש בחצי היום ולא אץ לבוא עד ה־יום..."

שתי ישיבות רצופות בירושלים הוקדשו לנושא ,,עתות משבר והגו־בת כשבר — ספרות המקורות וה־הגות". ד"ר מ. בודאר תיאר את מלחמת הקיום של היהודים כמל־חמה רצופה משברים. התגובות על המשברים היו ריכוזיות ופיזוריות. הרצאתו של דב רפל עסקה בהוה ההבדלים בין היאורי המשיחיות ב־איגרת תימן לעומת ,,משנה תורה". פרופ' ב. גרוס סיים את המושב ב־דיונו על משבריה בהגות המהר"ל. ישב ראש הרב א. אלינר.

ישיבת אחה"צ נפתחה בהרצאת פרופסור ע. צ. מלמד שהעלה את מגילת איכה ואגדות החורבן כ־מקור לתשובה ועידוד. נושאו של מ. חלמיש היה ,,תורת רבי שניאור זלמן מלאדי על רקע הפולמוס נגד החסידות". הישיבה הסתיימה בהר־צאתו של הסופר ד. ורצקי שעמד על משברי התקופה באספקלריה ספרות המוסר של ישיבות ליטא. ישב ראש ד"ר מ. ורדי.

ישיבת הסיום בירושלים דנה ב־,,יהדות בעתות משבר — פרשיות יסוד". בדברו על ,,התגבשות אתוס הגבורה בציונות", ציין פרופ' א. שביד כי הציונות בנתה על אתוס זה תפיסת חינוך שלמה. ד"ר י. רוס דיבר על האנתרופוצנטריות והתיאו־צנטריות כמגמות תיאולוגיות. ישב ראש פרופ' ז. זילברשטיין.

במקביל למושב הפתיחה בירו־שלים נערך מושב הכינוס גם ב־חיפה. בישיבת הבוקר עמד פרופ' י. אליצור על סכנת החורבן שהיתה צפויה לירושלים ולבית דוד מפני שישק מלך מצרים. ד"ר צבי הייננברג בדק תגובות יחידים וציבור בעיתות משבר בתקופת המקרא, והצביע על העובדה כי גם בתקופת המקרא היה פער עצום בין הרצוי למצוי. ה־ישיבה נסתיימה בהרצאתו של ד"ר מ. רוזנבליט על ,,שנת ה־ת"ח ותגובות על חורבן אצל חז"ל, ומקומה בהיס־טוריוגרפיה ובמחשבה המדרשית". ישב ראש ד"ר ג. ארדם.

ישיבת אחה"צ נפתחה בהרצאת ד"ר איתמר גרינולד על ,,הכתובה ב־ימי בית שני — עדות למשבר?" על התגובה השבתאית כאוה להקר־פת משבר בתולדות ישראל הרצה ד"ר ד. תמר. הרב ש. אבינר הרצה על ,,משבר הדור בעיני הראי"ה קוק".

המושב בחיפה נסתיים בסימפוזיון על הנושא ,,עימותה של היהדות עם משברי הערכים בדורנו". לדברי ה־רב פרופ' ל. י. רבינוביץ נבע משבר דורנו משני גורמים עיק־ריים: ההלם של השואה והרנה של מתירנות שעוררת בעולם כולו. ה־רב צפניה דרורי, רבה של קרית שמונה, ראה בכל משברי הדורות חלק ממאבק העולם לקראת שלי־מותו. השתתפו בדיון מ. אונא ו־עו"ד ג. ליפשיץ.

יהדות בעתות משבר — סוף 2 — 1 — 1

יומו השני של הכינוס התקיים בתל־אביב, בצפת ובמרכז שפירא.

הנושא המרכזי של המושב ב־תל־אביב היה ,,יהדות בעתות משבר — פרשיות יסוד". פתח את המושב הרב הראשי לצה"ל האלוף הרב מ. פירון, בהרצאה על הנושא ,,המל־חמה לפי המסורת היהודית". פרופ' י. בן שלמה הרצה על ,,אמונת ה־יהדות של המסתודין לתשובה ל־משברי התקופות". נעל את המושב פרופ' י. ליבוביץ, שראה את ה־משבר כמהותה של היהדות. ישב ראש: א. הלפרין.

ישיבת אחה"צ דנה בספרות ה־מקורות וההגות של העת החדשה. על ,,ר' נחמן קרוכמל כהוגה של שעת משבר" הרצה פרופ' י. עמיר.

ד"ר ת. דרייפוס השוותה את … בתוחתם של משה מבולגן … רתנבזוריג למשבר הדורות. … סמס דן ביחס שבין תורת … ההלכה. יעקב בר און דן … תם של הרבנים הדיש … השובה לכשברי דורם. יש… פרופ' א. הראל פיש.

ישיבת הערב הוקדשה … משבר בדורנו. פרופ' ירמיה … דיבר על ,,יהדות רוסיה … טר הסובייטי". ד"ר ד. … את משבר היהודים בדורות … רותים בראי הספרות העברית … את המושב הרב ב. רבינובי… של הולון, שציין כי היכולה … ישראל להיחלץ ולהתאושש … רשת בהודעה המלאה ובאמו… נצח ישראל לא ישקר. יש… ח"כ ז. המר.

בשעות אחה"צ נפתחו … מקבילים של הכינוס בצפת … שפירא. פתח את הכינוס בצ… ד. קוליב על משברים ביש… גורמי חיסון־ויציבה. ש. … עמד על ביטוי של משבר ב… יצירותו הפיוטית והמחשבתי… רבי יהודה הלוי. סיים את … ד"ר א' בשן, שהרצה על … ציבור לגורל הפרס בסנש… הכמי הבורה בדורות שאח… ספרד. ישב ראש ד. בהאי … ראש מועצת העיר.

הישיבה השניה נפתחה ב… סופר כ. אוריין על דמותה … הסידור בכבעה למשבר הדור … חברתי של התקופה. ד"ר … שלון עמד על התהתגוש… היהדות שהביאה הראי"ה קוק… הרד"ד סולוביצ'יק. את … סיום נשא ד"ר ג. אלדד על ,,האמנה מפני … צנו?" ישב ראש ז. יהודה.

המושב המרכזי של הכינו… קיים בישיבה ,,אור עציון"… שפירא. … עמד על … השהות הערכית … אמונה אצל איוב מול אלה… לת. הרב שיח של הכינו… הרצאתו של פרופ' י. ליבמ… בדסיקה ,,בר אילן", שעסק… רציה ,,אור הגויים" בציונות… להגית ובציונות הדתית. … ברב־שיח: פרופ' י. ליבוב… יוסף גליקסברג מגבעתיים… חיות מקבצת יבנה. ישב … בן אריה.

8 אזרחים הוחזרו ללבנ…

8 אזרחים לבנונים הוחזרו … אתמול ללבנון במעבר הגבול … הנקרה.

הי"ש נמסרו באמצעות נציגי … האדום לידי הנ־דרדים הלבנ… הגיעו ברכבה מצדו השני של …

הי"ש נעצרו בשבועות האחרו… ידי יחידות צה"ל שפעלו כנגד … בגבולים לאורך הגבול. הם … תנועת מחבלים באיזור. … חקירתם הוחזרו ללבנון. … הושבי הכפרים איתה אל שעב… רה, וכלדיאה.

83 נהרגו ו־2,460 נפ… ברעש בלימה

לימה, 6 (יופי"ע) — הש… שוב עדכנו את סיכום האבידה … רעש שפקד את לימה ביום … שעבר, ואשר היה החזק ביותר … 25 שנה.

הם מסרו כי הסיכומים האח… מראים שברעידת הארצה נהר… איש נפצעו 2,459 ונהרסו או … קטה 18,545 בתים.

מוסד הרב קוק

מוסד הרב קוק

ת. ד. 642 ירושלים

פירושים על התורה

פירוש רס"ג על התורה
ליקט, תרגם והוסיף מבוא והערות הרב יוסף קאפח
המחיר: 15.— ל"י

פירוש התורה לרבנו משה בן נחמן
על פי כתבי יד ודפוסים ראשונים בצרוף הערות ומראי מקומות מאת הרב חיים דוב שעוועל
2 כרכים, המחיר: 50.— ל"י

רבינו בחיי
ביאור על התורה
מוגה על פי, דפוסים ראשונים וכתבי יד בצרוף הערות ומראי מקומות מאת הרב חיים דוב שעוועל
3 כרכים, המחיר: 85.— ל"י

פירושי רבי דוד קמחי (רד"ק) על התורה
עם מבוא, הערות וציונים מאת הרב משה קמלהאר
המחיר: 20.— ל"י

רבינו מיוחס ב"ר אליהו
פירוש על ספר דברים
על פי כתב יד יחיד בעולם עם מבוא והערות, ציונים וביורורים מאת הרב ד"ר יחיאל מיכל כץ
המחיר: 15.— ל"י

משרד ההפצה: תל־אביב, רח' אלנבי 87, טל' 615036

מאבק על איכות החיים

מאת הרב ד"ר עמנואל יעקובוביץ

בדראמה של אלף שנות ההיסטוריה האנושית והיהו־ ת נצטרך לחפש רחוק כדי למצוא שנה שנייה שהיתה אה כל כך במאורעות חשובים כמו ה'תשל"ד, בה נפגש ד הגורל של שניהם העם היהודי והעולם הנאור במש־ בלתי צפוי כל כך זו הפעם הרביעית בשנות עשור רבות כך, בה התכנסו היהודים בתערובת סוערת של תקווה אוש שמעטים העמים היכולים לרשום: נקודות האנך של אציזם והשואה, שלוותה בנקודת השיא של התחייה אומית של ישראל; ההתלהבות של ששת הימים חריה באו היסורים של מלחמת יום כיפור, ובפרק חיים וד סבלה האנושות את האסונות האוניברסאליים ביותר ז המבול של נוח: שתי מלחמות עולמיות והאסון ולמי של חוסר יציבות פוליטית וכלכלית קיצונית.

חז"ל ראו תמיד את ארץ הקודש כמרכז העולם — „טבור העולם", שהם קראו לה. זה נכון מבחינה גיאוגראפית — כמרכז מדוייק של ק המאוכלס של כדור הארץ ובנקודת המיפגש של שלוש יבשות — פחות מבחינה רוחנית. מארץ ישראל יצא הסדר המוסרי של האדם ור. עתה ארץ קטנה זו נעשתה לנקודת המוקד של רעידת אדמה מה שיצתה לבלי הכר את כל הנוף של עניינים יהודיים ובינ־ ביים. בשביל יהודים, ולא יהודים כאחד, גרפה ההתפרצות הזאת את הות, התכניות ואכן רבים מן המנהיגים ששלטו בחיינו רק לפני . בתוצאה שאינה ניתנת עדיין לחישוב, הביאה זו סוף פתאומי י הממשלה לא רק בישראל אלא בארצות שונות זו מזו כמו ארצות ית, בריטניה, צרפת, ארגנטינה, פורטוגאל, יוון וקפריסין. חלפו הון היחסי הרווחה על חברת השפע. הכוח הבלתי נרתע של המדינות ייתיות ההגמוניה של „המעמדות העליונים", שבמקומם בא הארס אינפלאציה, משבר האנרגיה, חרם הנפט, התסיסה של הפועלים, י אליבה כהתיים וקיטוב פוליטי, בצירוף של אסונות טבעיים ללא ים, הפוקדים במיליונים בשטפונות ובבצורת בבדים. עד כה העוויתות יום כיפור דאשתקד הוכחו להיות יותר נקמה של תקופה אחת ר ההתהוותה של אחרת. אפילו התכניות המעורפלות ביותר של העידן ים לתוכו נכנסנו קשה לברר אותן. האם התסבוכת של החיים המודר־ עיכתה פשוט את העבים למחוסרי כשרון לשלום.

האם התקדמות הטכנולוגית שלנו וכוחות הרע והאלימות צברו על שר שלנו להשתלט עליהם? האם המשטר המוסרי שלנו התמוטט פן גמור כל כך שרק אסון בממדים לאין השוואה יכול להחיות מחדש המין האנושי? בהיסטוריה של העבר שלנו, היו אלה אותו סוג של ות בהן העם היהודי — כנושאים והמבצרים הראשונים של החוק רי — היה משמש הנביא היהודי. סיבובים של מימדים אוניבר־ ים כאלה לא הולו מעולם לעורר את נביאי ישראל, חכמי התלמוד ההוגים הדתיים הגדולים שלנו במשך הדורות, בהכרה התמידית ם בתפקידה החיוני של היהדות בגאולת האנושות.

האם הסירה העכוית שלנו בהמשך הקיום היהודי גרמה שנהיה ה מעוניינים בקיום המין האנושי? זה מעולם לא היה כך בעבר. כל התלאות שעברו עלינו, הקיף תמיד האופק של דאגות עמנו, תיו ושאיפותיו את „עמי העולם" והצלתם על ידי הצדק. הסבל ומי שלנו לא עשה אותנו בלתי רגישים להולמשטיק, כן לא נמחקה בנות לכל יציר אנוש על ידי רחמים על עצמנו. ככלות הכל, זוהי תורה הסופית של שליחותו של יונה לגינוה של יום כיפור, וזוהי אי המשמעות הסופית של ציון ממנה תצא תורה להאיר את העולם.

המאורעות הטראומאטיים שהוצאו על ידי מלחמת יום כיפור הפגינו אי את התלות ההדדית של היעוד האנושי והיהודי באופן משכנע כאשר כל אפיזודה אחרת בהיסטוריה. זה הראו שישראל אינה יכולה ליהנות מבטחון בעולם בלתי בטוח, לא יותר משיכול העולם להיות לעבים מבלי שיהא שלום לישראל.

הפנים הבלתי רצויים של האורטודוכסים

זמנים כמו אלה שהם אסכאטולוגיים כבצע בהשיבתם, קוראים בדחיפות מיוחדת להכרות השליחות הרוחנית של היהדות, הדרכתה והנחותיה ליהודי וללא יהודי כאחד. אכן, הזיכבים המעודדים של מלחמת יום כיפור היו הביקוש המבורך לערכים יהודיים והיחוד המערכות ההמוך של עמדות מהעבר על ידי ישראלים רבים כמו על ידי יהודים בכל אתר ואתר. ההתלהבות הדתית של חיילים בחזית — בלימוד ובתפילה, בבקשת אספקה גדולה של סידורים, ספרי תהלים ותפילין — עלוהה תכופות על הרוממות הנפש של התפילה הנשגבה ביותר של יום כיפור. לבבות לאין ספור היו בשלים להתעוררות רבה והשעה היתה שעת רצון.

לסיבך גדולה עוד יותר האכזבה שאחר נצלה זה וההזדמנות הזאת עבור על ידי רשלנות. בבקום לאחד את האומה ולספק את ההשראה וההנהגה התקיפה שלה התבעגע העם, חישט המימסד הדתי עניני פילוג ועסק במריבות טפלות, תוך גילוי מצער של הפנים הבלתי רצויים של האורטודוכסים. מעטה היא הנחמה שהמנהיגים המפלגות והילוגים הגיעו למחלוקת דומה וריבות אישיים. גדיר הוא בהיסטוריה הארוכה הדווויה שלנו שעמנו היה זקוק כל כך לאמונה דתית למלא את מקום האשליות החילוניות שנופצו עתה, לעודד את הגץ הקיום הלאומי ולתת משמעות מפושכת לקיום היהודי בעולם שבו היהודי ממשיך להיות שונה כמו שהיה תמיד — החלומות הבטלים של נורמאליזאציה. עתה באי הרגע והצורך הנואש להעלות את הערכים של האורטודוכסיה ולחדש את האמונה שלנו!

בעמנו אנו לא פחות מאשר בעולם בכלל, יתכן לגברי שזה היה „הדור של האדם הרגיל" שבו הלחץ של רציבות הנדירה של המדיניות המיושנת נובעים משרשי העצב של אנשים רגילים יותר מאשר מן הצמרת של מנהיגים בכוח ההשראה. כן הרגשות האינטלקטואליים של הכתנים מסרים יותר מאשר מהבניות מחשבות של בעלי משרות רמות. גם בישראל מחוצה לה, התקוות המעודדות ביותר של תחייה רוחנית והתעוררות לאומית במובן הדתי של התלהה תקיפה לחזק את האידיאליזם היהודי אין למצוא במקהלות של המימסד הפוליטי או הדתי שלנו גם לא בחוגי המתהככים של הדעים והעידות, באירגונים לאין ספור שלנו, אלא בהתגלותה המפלאה של היהדות הסובייקטיבית, בהתלהבות הלוהטת של אלפי בחורי הישיבות ורבבות הלפידי בתי ספר החדורים עמוק במורשת היקרה שלנו. בתחייה המתמידה לערכים עמוקים יותר אצל צעירים וצעירות רבים ומעל לכל האכזבה הקשה בסדר הקיים אצל מגינים אמיצים של ישראל. קול העם הגובר מבוק את המנהיגים הסוכנויות המפוגים לקדם את המהכול הזה של כסירות, להזליף את השאננות הקודמות הקסטנויות המגבדות הקדאטיות בעתוויות האכזר־ נה, חזה, הוסר אנוכיות ודבקות במטרה.

הבעיות הדחופות של יהודי אנגליה

אותן התכונות ידרשו עתה בביהוד ביהדות אנגליה ובהנהגתה. אנו מותקפים במשבר הכפול של הצרכים הנואשים של ישראל והתלאות הכלכליות שלנו, על כל הסכנה של הוסר בתוך המגבבה במשבר זה. אם אנו אופרים לקיים את השירותים הציבוריים החיוניים שלנו ואת המוסדות הדתיים והחינוכיים שלנו ולהציל את מוסדות הצדקה שלנו מפשיטת רגל (או קיצוץ קיצוני של פעילות, הצורך הנהלה הקהילה להכיר בזה שאינה יכולה עוד להרשות לעצמה את הכותרות של התפצלות אירגונית וכל הבזבוז העצום הכרוך בכך. יותר מאשר לחכות באופן סביל להתמוטטות הרה אסון — אם בתוך תחומי החינוך, הסעד או בית הכנסה — יהיה זה נבון מצדנו לקדם את פני המאורעות על ידי תכניות ראדיקאליות של מיזוג, תיאום, הכוונה ויעילות גדולה יותר על ידי ראציונאליזאציה. להק קיצוני יאלץ אותנו בהכרח לבדיקה יסודית של הקרנות הקהלתיות וסידור התקציב שלנו על ידי סיפוק נכון של כל הצרכים במשאבים המוגבלים שלנו. על ידי קביעת עדיפויות כוחות וליצור איזון סביר בין הדרישות הגדולות של ישראל הגורמים הפנימיים השונים שהם חיוניים בשביל קיומה של יהדות אנגליה. למלא את הדרישות הללו הוא הצורך לשפר את האיכות של חיים יהודיים. בטיפוח המאמנות היהודית של הדור הגדל יכול רב בעל הכשרה ראויה. מורה אחד מוסמך, רב צבאי נלהב או עובד קהלתי מסור אחד להשפיע על כל הצביון של החיים שלנו. לכן, בהקצבת המשאבים המוגבלים שלנו, יש לתת עדיפות ראשונה להכשרה ולשכר של עובדי מפתח אלה. בהיפרש לא רק המשך הקיום אלא התחושות, עלינו להכיר בלקח היסודי של ההיסטוריה היהודית שהמשך החיים היהודיים נקבע בראש וראשונה על ידי עוצמתם ורוח היצירה שלהם.

שבעים שנה חלפו מאז שהרצל הלך מאתנו, שזרק לתוך התנועה הציונית את הסיסמה „אם תרצו, אין זו אגדה", אנו רצינו את הדבר האגדה היא עתה מציאות. אולם בהיותנו מובכים מן הרעיון המבחי של ישעיהו: „ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה" עלינו לנסח מחדש את הסיסמה: „אם נהיה ראויים לה, לא תהיה להיות אגדה".

היש שינוי ערכין?

מאת אהרן הלוי פיצ'ניק

הכה מדברים בשנה האחרונה, מאז מלחמת יום הכיפורים, על „רעידת אדמה", על הזדעזעות ש־ קרה בציבור אחרי כל מה שעבר עלינו מאז המלחמה הנוראה. וכמכאן רוצים להוכיח שמכאן שהשתלט על רוב האוכלוסיה כתוצאה ממל־ חמת יום הכיפורים, הוא סימן להש־ בון נפש נוקב בציבור הכללי בארץ ולשינוי ערכים במובן מסויים, ע־ הרצון לשנות את השיגרה של חיינו שהתרגלנו לה לפני מלחמת יום הכיפורים.

בעתונים אנו קוראים מזמן לזמן על „התעוררות" לתקן את הפגמים והמחדלים שנגלו כתוצאה במלחמה זו, על הרהורי תשובה בחוגים מסו־ יימים שאולי לא טובה הדרך שה־ לכנו בה ויש צורך לחזק אצל הנוער את התודעה היהודית־הלאומית כדי להיות מהלכים בפני גלים עכורים, סכנות והרהורים קשים.

השאלה היא אם אנו מסתפקים בדיבורים בעלמא על שינויים בחיינו, על הצורך לשינוי־ערכים ולחיפוש־ דרך כדי לצאת מהמבוכה שהסתל־ כה בנו, או שבאמת אנו רואים שי־ נויים בחיינו היומיומיים, שינויים המתגלמים במעשים ממשיים שאפ־ שר לראותם ולהכירם בכל פינה שפונים? לצערנו הגדול, לא נראו עוד ברחוב היהודי בארץ שום שי־ נויים מהותיים ממה שהתרגלנו לפני מלחמת יום הכיפורים. עולם כמנהגו נוהג. הפערים עוד לא צומצמו, הצבור ממשיך להיות צבי והעשיר רוצה להתעשר יותר, כרגיל. אדרבא, אולי יכול מי שהוא להראות באצבע על דבר מסויים שנשתנה בחיינו מאז מלחמת יום הכיפורים?

*

מספרים, מה שאירע לפני כמאה וחמישים שנה ויותר, שאיש אחד, נראה בלתי שפוי בדעתו, עלה להר הזיתים ותקע בשופר גדול והכריז על ביאת המשיח. קבה תסיסה בצי־ בור ולא ידעו אם אכן בא המשיח. נמצא בירושלים הצדיק רבי מנחם־ מנדל מוויטבסק, ראש החסידים ב־ ארץ, והלכו לשאול את חוות דעתו. פתח רבי מנחם־מנדל את חלון־חדרו והוציא ראשו והריח באוויר, ואמר: לא, עוד לא בא המשיח!

אחר־כך הבהיר רבי מנחם־מנדל את הדבר למקורביו ואמר, שעל ה־ משיח כתוב „והריחו ביראת ד'" (ישעיה י"א, ג) חכמינו דרשו שה־ משיח „מורח ודאין", כלומר שיר־ גיש באוויר את השינויים עם בואו. כאן לא הרגשנו שום שינוי באוויר.

גם היום איננו מרגישים עדיין לדאבוננו, שינוי באוויר הארץ ש־ יבשר לנו שינוי־ערכים. האם הת־ מעטה העבריינות? כלום נפסק ה־ הרג בדרכים? האם אינם רודפים יותר אחרי מותרות ולוקסוס? האין עוד שנאת אחים בארץ, ריב ומח־ לוקת על לא דבר? אדרבא, יצביע מישהו על עובדה שהופסקו הבורות הנסות של הנוער מסויימים, שאינם יודעים על מקורם ועברם, שאין להם מושג על מה ולמה אנו נאבקים בכבירות הנפש על הארץ הזאת, שאינם יודעים בין ימינם לשמאלם במה המה יהודים, ובמה זכותנו יותר גדולה על הארץ הזאת, כזו של שכנינו?

*

במי האשם? במי האשמה ש־ אחרי הכל עדיין אין מרגישים שום שינוי ביחסים בין אדם לרעהו, בין איש לשכנו, בין יהודי לעמו, לארצו ולקדשי ישראל? אולי הקולר תלוי בראשי העם, במנהיגיו הרוחניים, שאינם מלמדים את העם בינה ודעת שידעו את חובתם בעולם, שיבינו את העידן ההיסטורי שאנו חיים בו, ואת האחריות הגדולה המוטלת על כל יהודי ויהודי בשעה זו שזכינו לה אחרי פרפורים ועינויים קשים במשך אלפיים שנות גלות ונדודים?

בעוון הגדול של בעל־פעור המד־ בר בתורה בסוף פרשת בלק, יש ציווי למשה רבינו: „קח את ראשי העם והוקע אותם"! ושואלים חז"ל: אם העם חטא, ראשי העם מה חטאו? מתרצים, שהמכוון הוא לקחת ראשי העם, שישבו וידינו את עובדי ה־ אלילים ויוקיעו אותם. אולם במדרש תנחומא לא גורסים הסיבה ומפרשים שהמכוון הוא באמת לראשי העם עצמם, להוקיע אותם על שלא עלה בידם למחות ולהשפיע שלא יהיו עובדי אלילים בישראל!

התפקידים של מנהיגים, של עיני העדה, הוא לרדת לתוך העם, לדבר על לבם השכם והערב שישפרו את מעשיהם ולא יהיה מקום לשנאת אחים, לגילויים של עבריינות ושחי־ תות הסובבים אותנו, אם אין שום התעוררות מצד הציבור, סימן מוב־ הק הוא שלא עשו ראשי העם די לשכנע ולהשפיע על ההמונים להי־ טיב מעשיהם.

אולי לא יכלו המנהיגים להשפיע על ההמונים מפני שהם עדיין לא תיקנו את עצמם, ויש ביניהם חילוקי דעות דברי־ריבות. זה משפיע על ההמונים לא לטובה, אלא להיפך. עליהם לשפר מעשיהם קודם כדי שיוכלו להיות לדוגמה ולהשפיע על אחרים.

*

אנחנו באמצע קיבוץ גלויות מארבע כנפות הארץ לארצנו. אין בעל הנס מכיר בניסו ואין לנו כוח ויכולת להרגיש את הנס הגדול ה־ מתרחש לנגד עינינו. רש"י ראה את החזיון הנהדר בעיני רוחו כאשר כתב את הדברים האלה על הפסוק בדברים פרק ל, פסוק ג: „גדול קיבוץ גלויות ובקושי, כאילו הקב"ה בעצמו צריך להיות אוחז בידו ממש איש איש ממקומו", שנאמר (ישעיה כ"ז) ואתם תלקטו אחד אחד בני ישראל".

הנה בין הבעיות המסובכות של קיבוץ הגלויות בימינו, של העליה מארצות המצוקה והרווחה, ושל קליטתם בארצם ומולדתם, יש בעיה נוספת, לכאורה קטנה ובלתי משמ־ עותית, בעיה הנקראת: קליטה חב־ רתית. כלומר: העם בישראל צריך לקדם את פני העולים החדשים, להסביר להם פנים ולהכניס אותם לחברתם שירגישו שהם נמצאים ב־ סביבה חמה, בין אחים הרוצים את קרבתם.

לצערנו, דווקא בעיה קטנה זו, עניין הקליטה החברתית, לא עלה יפה בישראל. פשוט, העולים החד־ שים אינם נקלטים בחברה הישרא־ לית. אין מסבירים להם פנים ולאח־ רים נדמה אפילו שהם מקבלים יותר ממה שמגיע להם ואין מתעניינים את עצמם מלהגיד להם זאת בפניהם ולהתווכח אפילו עמהם. לצערנו, המצב הזה הביא אפילו, במובן מסויים לירידה מהארץ.

מדברים על שינוי ערכים? הרי (סוף בעמוד 7)

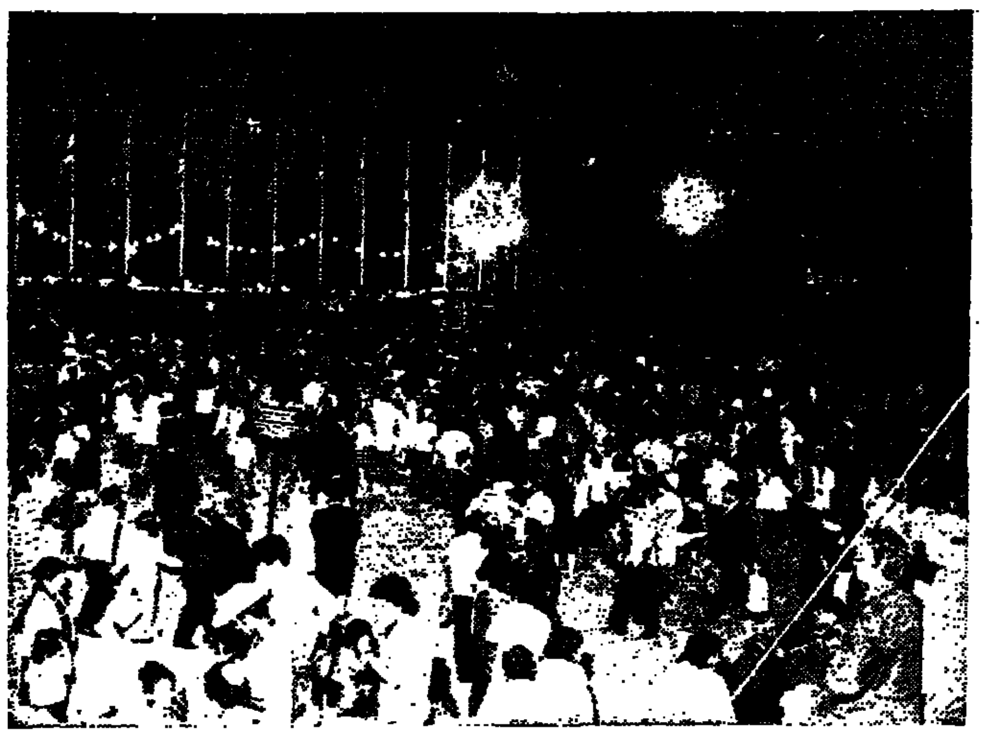

„שמחת בחגך" ליד הכותל המערבי

יומן ניו־יורק

קיסינג'ר — „כבדהו וחשדהו"

מאת ד"ר הלל זיידמן, סופר „הצופה" בארה"ב

מדיניותו של ד"ר קיסינג'ר כלפי ישראל שנויה במחלוקת בעוד שמ־ עמדו התחזק עוד יותר תרף אי אלה אי הצלחות (קפריסין!). גרמו לכך כמה עובדות בזמן האחרון כגון: „פליטת קולמוס" על הפרדה עם רוסיה.

הלוקות הדעות על מדיניותו של שר החוץ במזרח התיכון מן הקצה אל הקצה. בתמול מולו של הרב מאיר כהנא, שהגיעו הנה מצא קרקע פוריה לסיסמתו ש„קיסינג'ר הוא סכנה לישראל". כי מיד ה„הג־ „פליטות פה וקולמוס" שהוזכרו, ש־ רבים רואים באלה עוד הוכחה על חשדותיהם או האשמותיהם נגדו; אלה שהיססו להאשימו גם־כן מת־ חילים לחשוש, שמא אולי „יש מש־ הו" בכל אלה.

כבדהו וחשדהו...

הרב עוזיאל מילר, נשיא מועדון הנשיאים, מגדיר את יחסו לד"ר קיסינג'ר בבחינת „כבדהו וחשדהו" כשהדגש בדבריו על הראשון. טעמו ונימוקו עמו. ראשית, כל מה ש־ אמר שר החוץ עד כה היה מתאים לאמת. הוא לא רימה אף פעם. דבריו הוכחו כאמיתיים. נכון, ש־ משלושה דברים המכילים נוסח ה־ שבועה המשפטית, „להגיד את ה־ אמת, ורק את האמת, ואת כל ה־ אמת", נעדר המרכיב השלישי, כלו־ מר, הוא לא אמר הכל, אבל מה שאמר — עמד במבחן האמת, לדעתו של הרב מילר.

הוא אומר זאת מנסיונו האישי־ הרב בשיחותיו עם ד"ר קיסינג'ר, שכן נפגש איתו שבע פעמים במשך החודשים האחרונים, וזה לא מעט בהתחשב עם טרדותיו של שר ה־ חוץ. כשמע שיש לו עניין להיפגש עם נציגים יהודיים ולרכוש אמונם. להרב מילר ניסיון עם שלושה שרי חוץ אמריקאניים — דין ראסק, ויי־ ליאם רוג'רס וקיסינג'ר. הוא יודע להעריך את האחרון גם בהשוואה לקודמיו ואין השוואה. לדוגמא, ב־

עניין יהודי רוסיה. זוהי הפעם ה־ ראשונה שהעניין הועלה בדיונים ב־ דרגה רמה ביותר והוא מהווה נקו־ דה חשובה במו"מ עם מוסקבה, ש־ קיסינג'ר מעוניין, כידוע, בתוצאו־ תיו החיוביות, סובר הרב מילר.

אולם בצד ההערכות החיוביות הוא מוסיף: כאן התחלת אוגוסט..." אינו מוכן להעניק לו אימון ללא סייג.

בכל זאת כאשר נשאל במסיבת עיתונאים על הכנותיו של הרב מאיר כהנא להפגנה רבתא נגד קיסינג'ר הביע הרב מילר את התנגדותו. ראשית, משום שאין סיבה מספקת ל־ הפגנה, שנית, משום שאם יהיה צו־ רך בעריכתה היא צריכה להיות מבוססת על עניין ממשי אקטואלי, נגד הממשלה ולא נגד איש מסויים.

נשיא מועדון הנשיאים, אינו גורס התקפות אישיות. הוא דן בכל שאלה לגופה ולעניינה. לכן הוא גם או־ מר שלא „החולם" להתנגד לכל מה שאומר או עושה הרב כהנא, הוא מתייחס אל דעותיו, ולא אל האיש, שאינו פוסלו למפרע, ואף דעותיו אינן תמיד פסולות סובר הרב מילר.

לא חשד אלא ודאות

אם הוא מקיים כלפי קיסינג'ר „כבדהו", מקיים הרב כהנא „וחשדהו". יותר מזה, אצלו אין חשד, אצלו זוהי ודאות שקיסינג'ר סכנה לישראל, והוא מוסיף: וגם לאמרי־ קה ולעולם החפשי בכלל. הוא מב־ סס דעתו, שמאורעות יום יום מצ־ דיקים אותה. מעשיהם של המוב־ ריישים ומזימותיהם משמשים הנבקה הגיונית לעמדה זו.

אבל אין זו דעת יחיד בציבור אמ־ ריקאני. לדוגמא, הרב שרגא שיינ־ פלד, נשיא החדש של הסתדרות הרבנים, איש מתון וזהיר בדעותיו, אינו מהסס גם הוא להזהיר ב־ פומבי על הסכנה הנשקפת משר ה־ חוץ האמריקני. וכמוהו מנהי־ גים יהודיים מתונים אחרים. דעה זו באה לידי ביטוי גם בעיתונים יהו־ דיים, ביחוד ב„אלגמיינר ז'ורנל", שפירסם מאמרים ראשיים ורשימות בהם הוא מתריע על הסכנה הזאת, שנתגברה, לדעתו, עם מינויו של של רוקפלר לסגן־נשיא ארה"ב מה שמחזק מעמדו והשפעתו של שר החוץ.

ואשר לחילוקי דעות, יתכן שכשם שהרב מילר העיר ביומנו הוא, ש־ אינו פוסל למפרע דעותיו של הרב כהנא, כך יתכן שהרב כהנא יואיל להודות פעם שלפעמים צדק גם זה הראשון, שכהנה מאימון של הוגים רבים ורחבים.

המחלוקת בראשות העיר — בין יהודים...

הערכנו בטור זה את כהונתו של ראש העיר ניו־יורק אברהם ביהם, אם בתום חצי שנה לכהונתו — והערכ־ נוהו להיוב. והנה אחרי שהדברים פורסמו התרחש מקהו, שעלול לה־ עמיד בסימן שאלה הערכה חיובית זו. מר ביהם היה מקודם, מבקר על קופת העיר, „קונטרולר", כשרה המקבילה מכהה בחינות לזו של שר האוצר. הוא רכש מוניטין האמון במשרה זו כמומחה למבק הכספים, כמנהל מצויין, כרואה חשבונות מובהק. על סמך דמוי זה נבחר ל־ ראש העיר.

והנה נתגלו דברים המעמידים ב־ סימן שאלה את מומחיותו דווקא ב־ שטח זה. פנקסי החשבונות של העיר נוהלו כפי שקובע עתה מפקח האוצר של העיר, שנבחר אחריו ברשלנות משוועת. ניהול ענייניה הכספיים של העיר היה כושל. גם נתגלה שהוצי־ אים מקופת העיר סכומים גדולים, בס"ה ארבעה וחצי מיליון דולר. מאידך, נקבע שיש לעיריה 45 מיל־ יונים דולר בבנקים שלא נרשמו בפנקסי האוצר של העיר.

כל זה גילה המפקח הנוכחי מר הריסון גולדין, שנבחר אחריו. ה־ דבר נתקבל בהפתעה רבה, ועורר אכזבה ותדהמה. במיוחד היהודים, ביניהם ראש העיר. מערב ומקובל, הרגישו אי־נוחות עקב הפרסומים שהוכיחו רשלנות קרובה לשערו־ ריה.

אולם אחרי חקירה שניה נתגלה שהסכומים שכאילו חסרים מקופת העיר, אינם חסרים כלל, וכל ה־ עניין הוא תוצאה משגיאה של מנ־ הלי הפנקסנות — להנוקה. בכל מקום הניהול הרשלני של מר ביהם כמפקח כספי נחשף באמצעי תק־ שורת ומעמדו ויוקרתו ירדו מאד.

העניין טרם נגמר. כי בינתיים נכ־ נסו לתמונה יועצים משפטיים ד־ קטגורים חוקרים מטעם המערכה המשפטית, ביחוד מר א. קה, ה־ קטגור המחוזי במנהטן ומר אמיל גג'יארי, הקטגור מטעם מדינת ני־ו יורק, שבודקים אם היה כאן פשע פלילי, ומי אשם בו אם היה.

בכל זה ישנה כאן גם „נקודה יהו־ דית". כי כאשר הצבענו בטור זה, על העובדה שבמשרת ראש העיר הגדולה באמריקה מכהן יהודי מש־ מעות מיוחדת. שכן היא מפגינה את את הכח היהודי בארה"ב, שרבים מתאמצים להעלימו — ללא הצלחה. אם כי יש למנוע ראוהנות (למה תתראו?...) לפעמים קיים צורך בו להפגין את הכח היהודי, בכדי ש־ גורמים מסויימים, שבידיהם הכרעה בעניינים יהודיים, יתחשבו בו.

ממבט זה יש להתבונן איך תש־ פיע ההתפתחות האחרונה בממשל העיר על דמויים — לא רק של הנוגעים בדבר, כי עם של היהודים בכלל, ועל השפעתם וכוחם? כי ידוע אם יהודי יכשל כאשימים — היהודים בכלל. נשיא כי יחטא — יש בידינו להרגיע שלעניין זה לא תהיה השפעה על השפעתם של היהודים. וזה מנימוקים דלהלן:

הכל בין אחינו בני ישראל...

ראשית. כמעט כל הנוגעים בדבר הם יהודים: ראש העיר אברהם ביהם, יריבו, גזבר העיר הראשון גולדין (שהוא נכדו של רב ידוע ותומך נלהב במדינת ישראל גם, ש־ באחרונה ביצע הלוואה של סכומים גדולים לישראל); פרקליט מחוז מנהטן א. קה. המנהל את החקירה הפלילית, הוא יהודי. פרקליט ה־ מדינה מר אמיל גג'יארי, המנהל את החקירה מטעם מדינת ניו יורק, הוא יהודי ספרדי.

כיוון שהסכסוך בנידון זה הוא בין יהודים בלבד, היות והחוקרים הראשיים הם ב"כ מאחינו. נראה כל העניין בעיני לא יהודים כ„מריבה פנימית" של יהודים בינם לבין עצ־ מם.

שנית, בכל ההתנגשויות וההת־ וההתוכחויות בנידון זה, לא הוש־ מעה האשמה ואף לא חשד במעילה או בפשע אחר. מר גולדין שעינייני למועמדות ראש העיר עם תום כהונתו של ביהם — ככל ש־ האשים את מר ביהם ברשלנות, באי־ כושר ניהולי, כן נמנע אף מרמז קל שכאילו היה פה איזה שמץ של מעילה — באימון ובכסף.

אם כי המדובר פה בחשבונות כס־ פיים, מיחסים למר גולדין חשבונות אחרים, פוליטיים. הוא מבקר את מבקר חשבונות שמכהן כראש ה־ עיר. בכדי למנוע שזה לא ירוץ לתקופה נוספת במשרה אחרי תום ארבע שנים, ולהכין את הקרקע למועמדות שלו. יתכן איפוא, שמעז יצא מתוק, שכתוצאה מכל זה תובי־ טח כהונה נוספת של יהודי אחר כראש העיר בניו־יורק.

אבק דרכים

יהדות ארה"ב בעלייתה ובשקיעתה

מאת יוסף פרידלנדר

ההתרשמות הגדולה ביותר היא, כי לאמ־ ריקאנים יש זמן ויש מקום. אשר לזמן — כבר נגרה ובטלה הסיסמה „טיים איז מאניי", שפירו־ שה הזמן הוא כסף. כיום יש לכול זמן ועת לכל חפץ, כמאמר החכם מכל אדם. אין ריצה ואין בהלה, והעמידה בתורים הפכה לחלק גדול של שעות היום. ואם נוסיף לכך את פרשת החניה את הסיבובים הרבים והמשעממים לשם תפיסת אמות של קרקע למכונית, הרי נבין כי האדם האמריקאני מבטל שעות רבות באפס מעשה. בפרט שענין החניה למכונית הפך לגורם קובע מצבב בקביעת מקום העבודה, המסעדה, הפגי־ שה העסקית, הבילוי. הכל תלוי במזל — ואפילו כוניה. יש, שמזלו של בעליה מאיר לה פנים, היא מוצאת במהרה את מקומה בין שורות רבות של מכוניות וגורמת לבעליה סיפוק והרגשה ובה. ויש שנסגרים לפניה כל שערי החנייה, אין וצא ואין בא, ומר לו ולבעליה, והוא סר וזעף מקלל את יומו.

לעומת זאת יש אורך רוח ויש סבלנות לתורים. אין עומדים וממתינים ומתלוצצים, שלא בדומה ישראלים. התורים הארוכים הפכו לכורח שלא גונה. האופי ההמוני של החיים והתרבותיים ב־ כלים הגדולים הביא אותם לאוויר העולם, ואין נוס מן העמידה בתור במסעדות, בחנויות ה־ דולות, ברכבות התחתיות, במספרות ובמשרדים. אשר עושה אדם חשבון יומו הוא יודע מראש, כי כך וכך שעות יעברו בנסיעה למקום העבודה לתוך התור, במסעדה בשעת הפסקת הצהרים, ובכל קום אשר רגלו תדרוך בו. ואין קובל, ואין מתר־ עם, ואין פותח פה. ואם נמצא גבר או אשה, אין להם זמנם, והם מנסים להידחק ולפלס להם קדימה, לא מעירים להם, רק מחייכים חיוך שאשר אבק של לגלוג מצוי בחוליותו, וכאילו אומרים: הביטו נא על בני פקועה אלה, שאינם דעים מידה דרך ארוך כל שהוא...

בין זמנים

כנראה, עברו הזמנים, כאשר האמריקאנים הת־ בסממן המהיר של חייהם וב„שוויצים" הבוד־ שרדפו אחריהם, ככלב הרץ אחרי זנבו. הם משעשעים יותר. אולי למדו מעצמת ה־ אראפוקי, התנועה הגדולה של המכוניות, ה־ נבעת בדרך בלעדית מי לפנים ומי לאחור, ואין שיאמר לה מה תעשה. ואולי התגברו והתעיפו הריצה ומתאכזבו מתוצאותיה, אשר הקשה ש־ היא כוחלת הלב. לא מעטים הם האנשים, שים מעסיקים בשנות המכסים לחייהם, אולי אפילו לפני כן. לאחר שהללו הבטיחו את תיהם. הם מבלים את זמנם בסיורים, בספורט באפס מעשה. אחת ההתעסקויות המרובות של שים אלה הם הסיורים ברחבי אמריקה. פתאום נגלה לאמריקאנים שאינם מכירים את ארצם, על פי שהיו מסיירים בארצות אירופה ואפ־ קה ואסיה ומלאו ילקוטם במזכרות מהרבה אמות נקודים שבעולם הוברר להם כי זנחו מולדתם. התיירות הפנימית מספקת להם ביי־ ים רבים בשמורות הטבע של ארצות הברית כדה, שהם מופלאים ביותר, ומחזירים את ה־ קרים לאוירה בראשית של מקומות שנשתמרו ים רבות.

היום אין באוותם של האמריקאנים על גוד־ יזרק ועל בנייה הגדולים והגבוהים ביותר. תפארת ארצם היא על יערות העד, הגיאיות וה־ קניונים המערות והמזחילות התת־קרקעיות, ועל עולם החי הצומח, שנשאר פראי ופרימיטיבי. לא ה„דיסנילנדים" המלאכותיים, על כל אביזריהם המפליאים לעשות, הם המושכים את העין ואת האוזן, אלא המית המים המפלים הסוערים, שאגות החיות ורחשי הדגים, הם המדברים ללבו של האמריקאני המבקש לו מפלט מן הכרך הגדול. קשה עליהם ישיבת הכרכים ולעונה ואביב הקיץ משתרכים בדרכים אלפי מובילים על משפחות רבות המבקשים מרגוע בחיק הטבע. אין ספק ש־ זוהי מהפכה לא קטנה באורח החיים המתסכבה של האמריקאני, המבשרת „נסיגה" מן הבולמוס העירוני ומן ההידבקות בצפיפות ובדחיסות של המגורים בערים הגדולות. בתוך הכרכים הגדולים נשארו מרכזי הביזנס והתעשיה, אך בתי החרושת מעתיקים את מושבם מחוץ לתחום העירוני ורי־ בוי המפעלים הגדולים של החברות עתירות ה־ עסקים מתמקמים הרחק מן הכרכים. על יד כל מפעל יש מקום רב למכוניות, ואין בעיות של חניה. הסרות הצרות של זיהום האויר, ומאות אלפי העובדים גרים בקרבת מקום בבתים קטנים עטופי ירק, שרשרות החנויות הגדולות פותחות סניפים בכל מקום, והצורך לנסוע לכרך מתמעט וקיים רק לעתים רחוקות.

פחתה ההתענינות בפוליטיקה

אורח חיים זה מביא בעקבותיו לידי מיעוט העניין בפוליטיקה. אפילו הכתבות מסביב להדי־ חתו של הנשיא ניקסון לפני התפטרותו, שמילא את כל דפי העתונות ואת ערוצי התקשורת ברדיו ובטלוויזיה, לא עוררו עניין רב. סומכים על הקונגרס — הסינאט ובית הנבחרים — ומאמינים אמונת־אומן בדימוקרטיה האמריקאנית, שהיא הס־ דיר את כל הבעיות. בשיחות אישיות מובעות דעות נגד התנהגותו של ניקסון, בתוספת הערה אירונית, שניקסון הוא לא הראשון ולא האחרון שעשה את המעשים הקשורים בפרשת ואטרגייט, אך הואיל והוא נתפס, מן הראוי שהוא ילך... ויש גם בעלי רחמים, המקדימים רחמים לדין והופכים בזכותו, כמדינאי גדול, אשר פתח שער לדיאלוג עם סין האדומה ועם רוסיה הסובייטית התפטרותו של הנשיא נתקבלה כמעשה, מתחייב המציאות, לאור עמדתם של חברי הקונגרס. ומ־ תוך הכרה, שממלא מקומו ימשיך בדרכו. הבעיה המרכזית המעניינת את האמריקאנים היא האינ־ פלאציה וירידת כוח הקנייה של הדולאר, הנוגעת לכל אחד מהם. בעיה זו הטילה את צילה על מאבקו של הקונגרס נגד הנשיא. כל עקרת בית אינה פוסקת לקבול על היוקר של צרכי מזון. הישראלי השומע את הקובלנות מבין יפה לנפשם של המתאוננים, אך בדעתו את שיאי האינפלאציה בישראל אין לו אלא לנחם אותם ולעודדם, שלגבי המצב אצלנו הרי יוקר החיים בארצות הברית הוא מעוט ואינו עומד בהשוואה לאינפלאציה שלנו.

לא פחות מן הגויים מתלוננים על כך היהודים. הללו עשו את דרכם בחיים מתוך אמונה עמוקה בכוחו של הדולאר. רובם הגדול המכריע נאבקו משנות ילדותם על כינון מעמד ועל הסכון של כסף, אשר יבטיח להם את המנוחה והנחלה לעת זקנה. השקעותיהם בשוק הכספים האמריקאני הב־ דילו את הכנסותיהם, ואילו הזעזועים האחרונים שבאו כתוצאה מירידת ערכו של הדולאר בעולם ומן הזעזועים החברתיים והמדיניים בארצות ה־ ברית, גרמו להם הפסדים ניכרים. הם לא תמכו בניקסון וראו בו את איש ההון הגדול והטרסטים, אשר אין דעתו נוחה לאנשי המעמד הבינוני וה־ מעמד הבינוני־העליון (אפר מידל קלאס). ש־ יהודים רבים נמנים עליו. הם לא התלהבו מתמי־ כתו של ניקסון בישראל, אך הסבירו, כי כל נשיא היה נוהג כך, בשים לב לאינטרסים האמריקאניים. בנוסף לכך שמלו אותו בטעמי מוסר ועקשות בענין רב אחרי המאבק, שהתנהל למען הדחתו.

הבעייה הכושית פחתה

שאלת הכושים, אשר הטרידה לפני שנים אחדות את יהודי ארצות הברית, אקטואלית היום פחות. יתכן ומדיניות הסעד של הממשלה המרכזית גר־ מה לכך, ויתכן, שעוצמתה של הבעיה פחתה בגלל סיבות אחרות. יהודים רבים טוענים כי בבוא היום, כאשר יחלקו מחדש את „העוגה הלאומית האמריקאנית" יצטרכו לתת נתחים גדולים יותר לאוכלוסיה השחורה, והשאלה המדאיגה היא: על חשבון מי תיעשה העדיפות הזו? קשה להניח, כי רק האוכלוסיה הלבנה האמריקאנית הפרוטסטנטית תישא בכך. אין ספק שיהיו לה שותפים, והי ל־ חכימא... אנשי „בני ברית" הליגה נגד הפליה מזעית מתריעים כיום — ובקול רם דוחקא — נגד ה„אנטי דיסקרימינישן" — כלומר, נגד העד־ פה יתר של בני המיעוטים, השחורים בעיקר, על הלבנים, והיהודים בעיקר. הדבר נעשה ב־ אוניברסיטאות הרבות בריש גלי. כאשר מתפרס־ מים מכרזים על מקומות פנויים להוראה, למחקר ולהכנון והמועמדים יהודים מגישים את הצעתם, הרי בדרך כלל לא מקבלים אותם. מעדיפים ב־ פירוש את המועמדים בני המיעוטים האחרים, שחורים, פורטוריקאנים, ואחרים, וזאת במגמה מפורשת של קידומם. עובדה זו פוגעת בעקרון של הערכת כל אדם לפי הישגיו ולפי כשרונותיו שלא לפי טעמי לאום וגזע. אין צורך להסביר עד כמה פוגע נוהל זה ביהודים, ועד כמה יסבלו לעתיד לבוא, אם עקרון זה יקנה זכות אזרח ב־ חיים האמריקאניים.

היהודים ערים לסכנה זו. כל כוחם בהתקדמותם באמריקה היה לפי הכלל של הכשרון האישי. הודות לכך למלא את בתי האולפנא הגדולים ב־ שיעור גדול יותר מאשר „מגיע" להם לפי משקלם באוכלוסיה הכללית. כעת הם רואים את ניצני ההפליה באיבם, כאשר הנסיון של ה„נומרוס קלאוזוס" באירופה שבין שתי המלחמות עומד נגד עיניהם. אם הופעה זו לא תיפסק, והיא נתמכת רשמית על ידי מוסדות החינוך הממשלתיים, יש בה יותר כעיכן קטן כבשר רעות. היהודים אינם מאורגנים למלחמה על זכויותיהם באמריקה. הם מאורגנים למען ישראל ולמען יהודי רוסיה, אך לא למען עצמם. היו שנים רבות אשר יהודי אמריקה חשבו, כי אין כל צורך בכך, וכי המלחמה נגד הפליה יהודים היתה נחלתם של יהודי אירופה, וכי אין לה מקום ב„כור ההיתוך" האמריקאני. יתכן ויתכן, כי הזמנים האלה חלפו, וכי הגיעה השעה לעשות, לביתם ולזכות קיומם.

הדאגה לישראל

בינתיים — מזהירה גלות אמריקה בכל שפעת בזוניה. ההכרה, שעוד לא היתה בהיסטוריה ה־ יהודית גלות טובה כזו, היא נחלת רבים, ועדים לכך ההישגים הרבים של היהודים בתחומים רבים את שרותו של הנרי קיסינג'ר כשר החוץ אין היהו־ דים זוקפים לזכות היהודים. רבים היו מוותרים על כך. אך אין ספק, כי הצלחותיו ממלאות את לבו של כל יהודי בגאוה רבה. ובעיקר גאים ה־ יהודים על השגיו ביחסי ישראל־ערב. צללים רבים מעיבים על הקיום היהודי בארצות הברית, אך שמשו עדיין מאירה ומחממת ומעודדת את הלב. הדאגה לישראל המלחמה למען יציאתם של יהודי רוסיה הן בראש ענינם. שותפות הגורל ההיסטורי של העם היהודי הודרה להכרה של רבים, והזהות עם ישראל, המתגלית בעיקר בעתות מלחמה, היא רבה ביותר.

קיימות קבוצות רבות של „לפלגות ישראלי", וביניהן אנשי השמאל הממציאים אידיאולוגיה ד־ חיים בתוכה. הם דואגים לערבים, לערבים של יש־ ראל ולערבים של השטחים. הם שואלים על מה ולמה להקים רעש בנוגע ליהודי רוסיה. וכי לא מוטב שישארו שם ויתבוללו? הם מאמינים ב־ מדינה הסובייטית, שבסופו של דבר תטמיע את היהודים בתוך האוכלוסיה הלא יהודית. הרי זה הפתרון הרצוי להם. יש גם תופעה חדשה: יהודים בני הדת האוניטאריסטית ובקנדה למשל, נרשמו כעשרים אלף יהודים מן הסוג הזה. בארצות ה־ ברית מספרם גדול יותר. בין ההיפים יש תנועה „יהודים למען ישו", שהכתובות שלה מתבוססות על הקירות. אך כל אלה הן קבוצות שוליות, שאין להן מקום רב במפה של הגולה היהודית בארצות הברית ובקנדה. לפרבה המלא עוד קיימים קומו־ ניסטים יהודים, המאמינים בברית המועצות, ד' עתונם הדל עדיין מופיע בניו־יורק בלשון יידיש, הללו מוטענים שמוטב מדינת פועלים עם סטאלין מאשר מדינה רכושנית בלי סטאלין...

כנגדן קיימת יהדות דתית ערה חיה ותוססת, שבמרכזה עומדת חסידות ליובאוויטש. חסידות זו מעמידה את מכוניות המשא שלה בראש כל חוצות. אנשי ליובאוויטש תופסים עוברים ושבים, שואלים כל אדם, אם יהודי הוא, ואם כן — שמא יניח תפילין. וקוראים אתו שמע ישראל ומניחים תפילין. הללו מקדשים את השם ועושים נפשות לתורת ישראל. בנוסף להם קיימת רשת ענפה של ישיבות ותלמודי תורה, שהולכת וגדלה משנה לשנה, ורישומם ניכר בחיים היהודיים. ב־ ישיבת ר' אהרן קוטלר ז"ל בלייקוואוד אשר בניו־ג'רסי לומדים כשבע מאות בחורים דף גמרא ומהם הוצאי אברכים. הלימוד רובו באנגלית, מיעוטו ביידיש ומיעוט־שבמיעוט בעברית. קיימת גם רשת חינוך בעברית וביידיש, — במיוחד ב־ קנדה, המקימה ילדים רבים ומסייעת לקיומה של התרבות היהודית.

אך עיקר פעילותה של היהדות האמריקאנית הוא בבתי הכנסת בכל הזרמים. כל יהודי המבטה על בית כנסת כל שהוא חזקה עליו שיהודי הוא, ד' כתובתו רשומה ואליו פונים בכל עת צרה ומצוקה. כל הפעולות למען ישראל מתרכזות בבתי הכנסת ובארגונים ובבתי הספר שעל ידם. אין סימן הכר טוב יותר ליהודים באמריקה מאשר זיקתם לבית הכנסת. רבים הם המתפללים בימות החול שחרית וערבית, ואין לדבר על ימי השבת והמועדים ובי־ עיקר רבים היהודים הבאים לתפלת „יזכור". ה־ תודעה היהודית נתעמקה אצל יהודים רבים, ש־ רוב שנותיהם עברו עליהם באמריקה. ניצולי ה־ שואה שהגיעו לאמריקה נשארו נאמנים לצור מח־ צבתם, ויש ביניהם רבים. המנחילים את יהדותם לבניהם שגדלו והתחנכו על אדמת אמריקה, מתוך נאמנות ועקשנות יהודית מסורתית. מיהדות במינה היא דמותו של שבתאי (סם) ראסמאן מלוס אנ־ דז'לס, שניצל מן הגיטאות ומן היערות, הגיע ל־ ארצות הברית ללא פרוטה בידו. בכוח כשרונותיו הצליח ועסקיו (מסעדה ומאפיה) בפרבריה של העיר פרחו, אך כל אותן השנים לא פרחה ממוחו תורת אביו הרב בעיירה ארלאווע שעל־יד לידה ומשנתו שלמד בישיבת ראמיילס בוילנה. והוא חינך את שלושת בניו לתורה ולתעודה ובכל הדרכים הבטיח, שגם לאחר מאה ועשרים שנה ישמרו על מצוות אביהם.

מכת נישואי תערובת

המכה הגדולה ביותר שהוכתה יהדות ארצות הברית ואשר כתובה דווקא בתורה — בניך ובנותיך נתונים לעם אחר — עדיין עושה שמות בגוף האומה. נשואי התערובת לא המו כן הארץ ומספרם רב באופן יחסי. היהדות הדתית מוגנת ממכה זו, אך כל חלקי האומה האחרים פרוצים ופתוחים לרוח הרעה. בקנדה המצב טוב יותר והתודעה היהודית עמוקה יותר, וזאת בגלל היהדות הדתית והתרבות העברית היידישאית החילונית ובתי הספר שלהם. אך נגע ממאיר זה מהווה צל גדול ביותר על עתידה של היהדות ביבשת אמריקה וטרם נאמר למלאך המשחית השב ידיך.

השאלה הגורלית המתעוררת לפני כל מפגש עם יהודי אמריקה וקנדה היא, האם מבינים היהודים הטובים האלה, כי הגורל היהודי כות־ דפק על דלתם? לאחר השואה, כאשר מספר יהודי העולם פחת והועמד על 12 מיליון מצויים ביבשת אמריקה כששה מיליון יהודים ואולי למעלה מזה. הם מחצית העם היהודי, שמחציתו השניה מרוכזת בישראל, ברוסיה ובשאר קהי־ לות קטנות. האחריות על הקיום היהודי בדורנו עברה מאירופה לאמריקה. ר' חיים עוזר גרו־ דזנסקי ז"ל היה מספר בשמו של ר' חיים סולו־ בייצ'יק מבריסק ז"ל, אשר ניבא עוד בראשית המאה, כי המרכז היהודי עובר לאמריקה והבו־ רא שלוח להתם יראי שמים ובני תורה. הדברים נאמרו בימים, כאשר חסידי גור היו מתפארים, שאין להם קרובים באמריקה... למעשה נושא היום, כל יהודי ביבשת אמריקה בשליחות ה־ קיום היהודי ברצונו הטוב או שלא ברצונו. מעשיו ומחדליו הם הקובעים בהרבה את עתידו של העם כולו. למבקר מן החוץ יש התחושה, כי אצל החלק הדתי והלאומי של יהודי אמריקה וקנדה הלכה הכרה זו ובשלה לאט לאט, ואולי תגדל ותעשה פרי הילולים. אך אפילו במקרה זה תקיף התודעה היהודית חלק בלבד מתוך האוכלוסיה הכללית הגדולה. מה יהיה גורלם של היהודים הרבים — ויש גורסים שהם הרוב הגדול — שאין להם קשר עם בתי הכנסת והקיימים ועם ארגונים יהודיים אחרים, אין הם תורמים לישראל ואין הם מעורבים בעניין הצל־ תם של יהודי רוסיה. אינם קרובים לתרבות העברית או לתרבות יידיש, מה יתרמו הם ל־ קיומו של העם? הם חיים בלשון ובתרבות האנגלית ורחוקים מכל ספר יהודי. ואולי קוראים הם את הספרים של הסופרים היהודים בלשון ה־ אנגלית, שברובם הגדול מציגים לפני הקורא קאריקאטורה של יהדות, המעוררת לעג ובוז. על השאלה הזאת לא נמצאה כל תשובה, ודווקא בפתרונה תלוי לא מעט גורלם של יהודי אמריקה.

هكذا من الاهل

עיטורי
סופרים וספרים

ספרי תורה לערב אחד

מאת א. י. ברוהר

פרבר-גנים שבאחד מכרכי המדינה חגג לפני שבועות מספר הכנסת ספר-תורה לבית-הכנסת שבו, נוסף על שלושה-עשר שהיו בו כבר מקודם. כנהוג הוזמנו ובאו רבנים ואישי ציבור ידועי שם. וכרגיל דרושים ונאומים. מהם קצרים ומהם ארוכים על המצווה הגדולה שקיימה, בזה, השכונה חדשה ובית התפלה שבו בימי מדינת ישראל. לא במשך דורות הצטברו ספרי התורה בהיכל הקודש, אלא מתוך מסירות יחידים לקיום המצווה, לזכותם או לזכות הורים וקרובים שהלכו לעולמם כרקום על מעילי הספרים. במעילים מדובר, כי נוסח התפילה בבית הוא אשכנזי חסידי, והספרים במעילים ולא בתיקים כמנהג עדות המזרח.

באולם הגברים ספק אם ישנם מאת מושבים גם בתוספת כסאות בימים הנוראים. בשבתות הספסלים בעלי ארבעה מושבים מרובים ממספר המתפללים שחרית, אם אין עליה לתורה לבר-מצוה או לחתן. בימות החול קשה לצרף מנין, יוצאים לסחוב אדם מהרחוב היוצא לעבודה או חוזר ממנה. לספרים שימוש מלא רק באסף עם רב להקפות ליל שמיני עצרת, להקפות הבוקר מסופקני אם ימצאו 98 גברים ונערים בגיל שלמעלה מעשר שנים לשבע הקפות.

בבית כנסת זה ישנם בכרכים עשרות בתי תפילה שבהם ספרי תורה רבים הדרושים רק להקפות. כתלמיד הדן לפני רבותיו ארשה לי לשאול, האם לכך התכוונו חז"ל בקבעם המצווה האחרונה שב-תורה, שעל כל איש ואיש לכתוב ספר תורה לעצמו, גם אם ירש ס"ת מאבותיו, ניתני ספר תוהה. בבבלי סנהדרין כ"א, ע"ב כתוב: אמר (רבא): אע"פ שהניחו לו אבותיו ספר תורה מצוה לכתוב משלו שנאמר (דברים ל"א) ועתה כתבו לכם את השירה. לעיל מזה דנה הסוגיה בספרו של המלך, שעליו נאמר בפירוש בתורה (דברים י"ז) הכתובה שיקרא בו בכל עת. ברור שהציווי, המצווה התרי"ג, כתבו לכם, אינה לגנוז ספרים רבים בהיכל שבבית הכנסת, אלא שימצאו בבתי יחידים וילמדו בהם.

הרמב"ם כותב בריש פרק ז' דהלכות מזוזה: מצוות עשה על כל איש ואיש מישראל לכתוב ספר תורה לעצמו, שנאמר ועתה כתבו לכם את השירה, כלומר כתבו לכם תורה שיש בה שירה זו, לפי שאין כותבים התורה פרשיות פרשיות. ואף-על-פי שהניחו לו אבותיו ספר תורה מצוה לכתוב משלו.

גם בדברי רמב"ם „לכתוב... לעצמו" אין כוונה למסור לבית כנסת שיש בו די ספרים לקריאה, אפילו בריוח שחל בשבת דחנוכה שמוציאים שלושה ספרים — לעצמו — לקרוא בו בכל עת בביתו.

גם מרן רבי יוסף קארו בשלחן ערוך אורח חיים סימן ע"ב סעיף א' מדבר על כתיבת ס"ת ליחיד. והוא מותר למכרו רק כשאין לו כסף לשאת אשה או ללמוד תורה, ובסעיף ב': האידנא (בזמן הזה) מצוה לכתוב חומשי תורה (מנוקדים, לפי הכוונה) ומשנה וגמרא ופירושיהן ולא למכרם אם לא ללימוד תורה ולישא אשה.

רבי משה רבקש בעל באר הגולה מעיר לסעיף זה: טור בשם אביו הרא"ש וכמובן רבי ירוחם בשם הגאונים פירש שזה יותר מצוה מלכתוב ספר תורה ולהניחו בבית הכנסת לקריאה ברבים. היוצא מכך לפעביד שאין דעת חכמים נוחה מאגירת ס"ת רבים בבתי כנסיות לשימוש להקפות. זוכני — לא אפסוק הלכה בפני מורינו ורבינו המוסמכים — שתמיכה בלומדי תורה חשובה לפני אבינו שבשמים מכתיבת ס"ת מעל לדרוש לקריאה בציבור. אנ"ש אינם יודעים צערם של תלמידי חכמים שפרנסתם אינה מצויה. אם תבוא לגבאים ותבקש עזרה להי"ת צריך הדחוק עד לאחר ישיבת הוועד ולבסוף תהיה תרומתם זעומה, כמה עשרות ל"י, לכתיבת הספר תורה נמצאו רבבות, האין להצטער על כך.

אינני גבאי צדקה, ולאזני הגיעו בשנים האחרונות על משפחות ת"ח בעלת ז"ד נפשות הגרה בדוחק בשני חדרים ומשהו, והשניה י"א נפשות בשני חדרים. שתי הדירות בבתים ישנים בשכונות עוני.

על חוסר דירות לזוגות צעירים קוראים אנו יום-יום. היו גם הפגנות של מקופחים. אברכים בני תורה שהגיעו לפרקם, לקיים מצוות הראשונה שבתורה אינם עורכים הפגנות, ורק מעטים יודעים את עניים, וביודעים אינם יכולים לעזור פרט למתן כתובות של נדיבים. האם לא חשובה עזרה לת"ח לשאת אשה ולהמשיך בלימוד תורה מלהרבות גוילים בארון הקודש. כל זה שיקולו של תלמיד שהגיע לישישות ולא לסמיכה, ורבותינו שליט"א יכריעו מה עדיף, חיי נפש ת"ח או גוילין.

ביאור מקורי על הספרי

מאת אברהם ביק

ספרי עם פירוש תולדות אדם, מאת הגאון רבי משה דוד אברהם מרויש אשכנזי, מכתבי המחבר, עם הגהות הגר"א ור' עקיבא איגר, ספר דברים, מוסד הרב קוק, ירושלים תשל"ד.

דורשי רשומות הכתירו את גאוני גאליציה בשם „גולי ציון", כעין משחק מלים: „גליציה", „ציון" הוא כידוע גם שם נרדף להלכה, כמו שדרשו חז"ל: „אוהב ה' שערי ציון" — „שערים המצויינים בהלכה".

אמנם זכתה יהדות גאליציה שמקירבה נתעלו גאוני ההלכה בעלי סמכות עצומה. הרי הגאונים ה„קצות" ו„הנתיבות", ה„מנחת חינוך" ו„דברי חיים", ובדור שלפניהם הגאון ר' משה דוד אברהם (ר"ת אדם) מרויש אשכנזי רבה של רוהטין, שחי מלפני מאתיים שנה, והיה בן דורם של הבעש"ט זצ"ל (שלפי האגדה רוחש לו יראת הכבוד ונסע לשמשו) ר' חיים כהן ראפאפורט ועוד. בחייו לא הוציא הגאון ראד"ם שום ספרים, ואחרי הסתלקותו הוציאו בניו את ספרו „מרכבת המשנה" על המכילתא, שנתקבל כספר קלאסי על חלק תורה שבעל פה — המכילתא.

נשארו ממנו בכתב יד ביאור על הספרי, יותר מארבע עשרה מאות עמודים על הספרי. הכת"י היה מונח שנים רבות בגנזי ספרייתו של חובב הספרים הגדול הרי"ל הכהן מימון ז"ל. לפני שנתיים הופיע החלק הראשון על ספרי במדבר, וערב ראש השנה התשל"ה הופיע החלק השני על ספרי דברים, עם הגהות הגר"א מדפוסים ראשונים והגהות הגאון ר' עקיבא איגר שנדפסו לראשונה על פי כתב יד. הספרות התורנית נתעשרה בנכס חשוב.

דיוק והשוואה

קו מיוחד לגאון אדיר זה והוא מציין את תכונתו התורנית, את מהלך מחשבתו, — ההשוואה. כיצד? יש השוואה ויש השוואה. יש השוואה חיצונית, מילולית, לשונית. מדמים מילתא למילתא ולומדים דבר מתוך דבר אף שהעניינים רחוקים, בבחינת דברי תורה עניים במקום אחד ועשירים — במקום אחר (עיין בזה בספר „סופרים וספרים" להרש"י זווין ז"ל, חלק ג' עמ' קצה).

ויש השוואה פנימית, עניינית. השוואה זו מוכיחה שאף שגופי העניינים שונים, ולכאורה אין שום קשר ביניהם, אבל התוכן וההגיון הפנימי מאחדם. נביא כאן דוגמאות אחדות מתוך הפירוש הנפלא על הספרי.

הרי דוגמה אחת: בעניין מצוות הענקה לעבד יש להבין שני עניינים. א) אם ההענקה היא מתוצאת החיוב לעבד שנשתעבד בו, וציוותה התורה שמלבד הסכום ששילם לו בעת שקנה את העבד, ישלם לו עוד סכום קצוב בשכר פעולתו, כלומר ההענקה היא שכר פעולה; ב) הענקה היא עניין של חסד וחנינה כדי שהעבד לא יצא בידים ריקנות — „לא תשלחנו ריקם".

— המחבר מדייק בדברי הספרי (פרשת ראה) „העניק תעניק לו ולא ליורשיו" ומוכיח שדבר זה, כל גדר ההענקה אם זה שכר פעולה או חיוב חסד, תלויה בפלוגתא דת"ק ור' ראב"ע (ב"מ ל, א).

ומעניין לעניין. בספרי נאמר אצל צדקה „כי בגלל הדבר הזה" — „אם אמר ליתן ונתן נותנים לו שכר אמירה ושכר מעשה". מפרש הגאון, אף שבקידושין אנו אומרים שבכל מצוות התורה הקב"ה מצרף מחשבה למעשה. נוסף כאן בצדקה ששכר המחשבה ושכר המעשה שוים. והרי השוואה שמביא הגאון. כיון שנאמר: „המעלים עיניו מן הצדקה כאילו עובד עבודה זרה" וקיימא לן שאצל עבודה זרה „האומר אלך ואעבוד חייב מיתה", למדים מזה שצורת הדין גורמת שבאמירה, כלומר ההתחייבות לתת צדקה, שזה ההיפך מאמירה לעבודה זרה, יקבל שכר על האמירה, אף שבשאר המצוות אין שכר המחשבה גדולה כשכר מעשה ממש". הרי כאן ראיה מפתיעה והבחנה דקה בין שני עניינים רחוקים אבל קרובים בפנימיותם.

הדיוק כיצד? כשם שהדייקנות המדעית דורשת לבלי לשנות את הטכסט, אף קוצו של יוד, מאידך מוטל על המפרש להעיר בכל פעם על הליקוי שיש בנוסח. הגאון ראד"ם ירא שמים הוא ויוצא ידי שניהם. הזהירות בטכסט היא שלימה וגם הערותיו מבוססות על המקורות.

נותנים טעם לשבח למהדורה הנהדרת זו שאגב יצאה מהדפוס בתכלית היופי וההידור — גם דברי רבן של כל ישראל, הגר"א זצ"ל, המשנה לפי דיוק במלה את כל התוכן.

מזיגה של הלכה ואגדה

ה„ספרי" הוא כידוע הלכות וגם מדרש. גם מתוך פירושי הגאון באגדה לומדים אנו הלכות גדולות. לדוגמה פירוש בספרי (פרשת האזינו) שיש לו הד מוסרי. „ותשכח אל מחוללך", „ר' נחמיה אומר שעשאך חולין". יבואר לפי המדרש על אברהם, שהקב"ה העמיד ברירה לפניו שירדו בניו או לגיהנם או שישתעבדו בשעבוד מלכויות, ובחר אברהם בגיהנם והקב"ה בחר במלכויות. ישראל חטאו כיון שסמכו על אברהם שבחר גיהנם, ולכן לא חשו לשעבוד מלכויות, ולכן „צור ילדך תשי ותשכח אל מחוללך" שבחתם אותי — אמר הקב"ה — בשביל „צור ילדך", אברהם, ולא חשבתם על העתיד. עשאני, כביכול, חולין, שהלא הוא הסגיר אתכם למלכויות.

כל מקום שיש לו מקור או רמז במישרים או בעקיפים לתלמודים ולמדרשות הוא כסמיך את המקור לדברי הספרי. כגון אותו מאמר בספרי (עקב) ובגמרא (נדרים פא, א) „על מה אבדה הארץ על עוזבם את תורתי". לכאורה למה לא אמר על עוזבם את התורה? והוא מביא את הגמרא בברכות: „כאן קודם ברכה, כאן לאחר ברכה", כך בחיי שעה וכך בחיי עולם, שקודם ברכה על התורה נקראת תורת השם, ולאחר ברכה נקראת תו-

(סוף בעמוד 7)

שיחה עם פרופ' ישעיהו ליבמן

חזון אור-לגויים במציאות הישראלית

מאת נעמי גוטקינד

כהרגלה מזה שנים, עורכת בימים אלה המחלקה לתרבות תורנית ליד משרד החינוך והתרבות הרצאות ציבוריות בנושא מוגדר בתחום היהדות. ולא במפתיע נבחר השנה הנושא: יהדות בעתות משבר. שהרי אין חולק על כך כי שנת תשל"ד היוותה איזו נקודת שבירה מהרבה בחינות ישראליות ויהודיות גם יחד. שאלות יסוד של קיומנו, עצם הצידוק להוויתנו היהודית בארץ ישראל — הועלו מחדש בחריפות ונעשו גורם לתהייה ולמחלוקת ובאו יום הכיפורים והאורגן מסתכנת מבוכה קשה, בעיקר בנוער ובדור הצעיר, בכל הקשור להגדרת הדיוקן הישראלי-יהודי.

בעיות אלה, שהן כאמור נושאי הדיון בהרצאות המוכניות המתנהלות בכמה מרכזים בארץ וניתנות על-ידי היסטוריונים ואנשי מדע שומרי מסורת מסרידה גם את פרופ' ישעיה ליבמן מן המחלקה למדעי המדינה באוניברסיטה בר-אילן, ד הוא כנסה ללבנן בהרצאתו שכותרתה: רעיון „אור לגויים" והתגשמותו במציאות הישראלית.

ציפייה שנתבדתה

„מה שהנחה אותי לתהות הרבה על שקיעת רעיון ה„אור-לגויים" בישראל „הסביר לנו פרופ' ליבמן בעת שיחתנו, „היתה הידיעה כי הציונות בחלקה הגדול ראתה בגלות תקופה בלתי פוריה של העם וציפתה שעם הקמת מדינת ישראל נחזור להיות עם חשוב מבחינה תרבותית ומוסרית כבעבר, וכשם שבתקופות הקודמות בהן ישבנו על אדמתנו הופיע התנ"ך כן עתה נשוב ונהיה אור לגויים. אפילו הציונות הדתית שלא שללה את הגלות מבחינה תרבותית וידעה להכיר ולהעריך את תרומות המחשבה התורנית של דורות הגלות, קיוותה, ואת זאת הדגיש בזמנו במיוחד הרב ראי"ה קוק זצ"ל כי בעם היהודי טמונה גישה מוסרית נעלה שתמצא את ביטוייה המלא דווקא כאשר ישוב לעצמאותו על אדמת א"י. כלומר, כאשר ישב בארצו, תחת שלטונו — ישוב העם היהודי ויתפוס את מקומו בהירארכיה המוסרית-תרבותית של העולם כאור לגויים. אני נזכר, למשל בשאלה רטורית ששאל פעם בן-גוריון: למה לנו מדינה יהודית? והוא ענה: א) כדי לקבץ את גלויותינו — וב) כדי להיות „אור לגויים"...

הציפיות הללו מתקומתה של מדינה יהודית עצמאית התבטאו בהרבה תחומים. עוד טרם מדינה, למשל, התפארו מאוד הציונות בצורות החיים הקיבוצית, בטענה שזו דוגמה מוקדמת של מבנה חיים בעל רמה מוסרית גבוהה, אלית מסוגל להגיע העם היהודי על אדמתו.

והנה, יש לנו מדינה, והיא כבר באמצע העשור השלישי לחייה — וקשה לומר עליה שהיא עולה מבחינה מוסרית על מדינות אחרות ודאי שקשה לומר כי היא משמשת אור לגויים. כלומר — הציפיות הציוניות המובהקות שתלו בהקמת המדינה, הדרישות האוניברסאליות המוסריות שדרשו ממנה — התבדו.

תרומה דלה

דוגמאות להוכחת הדברים — אינן חסרות. במישור הבין-לאומי למשל, אביא רק את מקרה ביאפרה, כאשר בשנת 1968 עמדו מיליוני בני-אדם בפני השמדה פיזית וספק אם נהגנו טוב יותר מאשר עמים אחרים נהגו כלפינו בימי שואת אירופה... גם במישורים הפנימיים, הן בהתנהגותנו כלפי מיעוטים בישראל והן במערך היחסים שבין אדם לחברו בציבור שלנו — קשה לראות איזו התעלות מוסרית. ואם תאמר — אור לגויים פירושו — תרומה יצירתית-הגותית ולאו דווקא דוגמה של מוסריות גבוהה — חייבים להודות שתרומתה של ישראל מבחינה כזו-שבתית-תרבותית ואומנותית בשנות קיומה — דלה מאוד.

יבואו ויטענו — אין עם נשפט לפי רמת המתיו. גם בימי בית ראשון לא המתוי העם תרמו את התרומה הנשגבה לעולם אלא הנביאים, והרי גם אישים גדולים לא הקימה המדינה. לא קמו בה עד כה מנהיגים בעלי רמה מוסרית עולמית שיזכו גם להכרה בין-לאומית. אין לנו מנהיג שכאשר הוא מדבר במישור לאומי או אוניברסלי — העולם חייב להקשיב (אגב, יהדות אמריקה הוציאה כמה אישים כאלה, דוגמת פרופ' השל המנוח — אבל בישראל לא קמה אישיות בין-לאומית)".

שאלנו: כיצד אם כן אתה מסביר את ההתפתחות?

עונה פרופ' ליבמן: „יתכן שאת התשובה צריך לחפש בעובדה שלא רק שישראל נכשלה מלהיות אור לגויים כפי שציפו ממנה — בזמן האחרון היא גם הפסיקה לשאוף לאידיאל שכזה או אפילו לדבר עליו. וכי מי מן הישראלים תמה על כך שישראל איננה אור לגויים? מי בכלל חושב שאידיאל כזה הוא אתגר או משאת נפש? מי במדינה מתייחס, ולו גם תיאורטית, לרעיון שהיה כה יסודי בדחף להקמת ישראל?

תסביך ותוצאותיו

כאשר שאלתי את עצמי מדוע התנוון רעיון אור לגויים במחשבה הישראלית הגעתי למסקנה שכנראה נעוץ הדבר „בתסביך הישראלי של תפיסת הגויים". הישראלי תופס את „עולם הגויים" בצורה המקשה עליו מאוד לשאוף לשמש דוגמה מוסרית כלשהי לעולם זה... זכר השואה דוחף ישראלים רבים להרגשה שהעולם חייב לנו חוב מוסרי ואילו הם אינם חייבים לעולם דבר. לנו, חושבים רבים בציבור שלנו, מותר להתנהג לפי שיקולים מדיניים פרגמטיים — אבל האחרים חייבים לנהוג בנו לפי שיקולים מוסריים, „בגלל מה שקרה..."

עוצמה פיסית

וישנה גם תחושת העוצמה הפיסית — שהיתה אופיינית עד ליוכ"פ האחרון. יהודי הגלות, בשל חולשתם כציבור, שמים את מבטחם במוסר ובליברליזם ההומני, כאמצעי לחיזוק האישי, לו הצדיעו עוצמה וכוח — הרי לא היה להם במה להאחז. בישראל — כאשר ניתנה עוצמה פיזית בידי היהודים החיים בה — ירד בעיניהם ערכו של השיקול המוסרי...

גם התפיסה הבטחונית מסבירה במידת מה את הירידה המוסרית. המציאות הקשה בה אנו נתונים הביאה אותנו להערכה שונה של הסכנה בה אנו מצויים, מהערכתו של חלק מן העולם. לדעתנו, סכנה זו מצדיקה פעולות שונות, אפילו אם אינן עומדות למבחן מוסרי-הומני, ואם דעת הקהל שוללת אותן — אין פירושו של דבר שאנו לא בסדר אלא ש: א) העולם אינו מבין את מצבנו האמיתי ב) כל הגויים אנטישמיים ופשוט לא איכפת להם...

„העולם כולו נגדנו"

כאן מגיעים לעוד נקודה חזקה בהסברת התנהגות הישראלית — האנטישמיות. הישראלי משוכנע שחלק גדול מהעוינות הפוליטית וחוסר התמיכה בו בעולם, נובעים מאנטישמיות (ספק אם היהודי האנגלי, למשל, היה סבור שאנטישמיות הכתיבה את העמדה הנייטראלית, ולכן הפרו-ערבית, של בריטניה, למשל, במלחמת יוהכ"פ האחרונה).

ואז אומר הישראלי לנפשו: אם זהו ה„גוי" — מה פתאום אשאף להיות אור לגויים? המעניין הוא שהתייחסות שלילית-חשדנית זו לא היתה שכיחה בציונות וגם בארץ לא הורגשה בחריפות לפני שלושים-ארבעים שנה. ספק אם אותם יהודים ציפו כל כך הרבה את „עם לבדד ישכון" או — „העולם כולו נגדנו..."

כלומר, שאלנו, לדעתך, היחס הישראלי המיטופי הזה של מצבו הקיומי בעולם הוא הגורם המוביל לירידה מוסרית?

„אני נוטה לטעון, עונה פרופ' ליבמן „כי הישראלי נתלה בנקודות האלה כאמתלה להתנהגות בלתי מוסרית וכתרוץ לחוסר שאיפתו להיות אור לגויים ולחוסר כל מאמץ של התעלות תרבותית ערכית — וכאן אולי גרעין המשבר. אמנם מראשיתה היתה בציונות איזו אמביוולנטיות ביחס לחשיבות המוסר שהרי היא הדגישה מאוד את עניין החיים הטבעיים ככל העמים, ואם ככל העמים — אז עדיפה עצמה על מנטאליות גלותית המבליטה דווקא מוסר.

היכן הייחוד הישראלי

הסכנה שבהתנוונות מוסרית זו בישראל, לעצם המהות היהודית — ברורה. חלקים ניכרים מן העם שואלים היום: אם אין ייחוד ישראלי ואין איזו הצדקה מוסרית גבוהה להתנהגותו ולמסגרת המדינית שלנו — למה לנו להשאר ישראלים? השאלה מועתקת עתה גם למישור היהודי ובני נוער שואלים בארץ: למה הבדלנות היהודית שלי? היהודי הדתי המאמין יודע כמובן, תשובה ברורה לשאלה. הוא יכול להיות כיהודי גם בלי רעיון אור לגויים. אבל היהודי החילוני, ורוב העם הוא כזה, מאבד את טעם יהודיותו אם אין הוא מוצא אותה ולהנהגתו מבחינה מוסרית אוניברסאלית ואז אנו מגיעים לתחושה של משבר ואובדן זהות שכה אופיינית לישראלים כרגע.

יתכן שהזנחת חשיבותו של רעיון אור לגויים, בין יתר הסיבות — תרמה להעברת תחושת המשבר בארץ. הישראלי חש עתה כנראה, בחריפות מיוחדת כי בלי יהדותו, בלי תחושת הזדהות עם יתר בני העולם, בלי איזו רמה מוסרית אוניברסלית שהנחתה את חייו בעבר — אין לישראליותו שום משמעות. יתכן שהחזרת רעיון אור לגויים למערכת החינוך ולסולם הערכים שלנו, והשתחררות מה מתחושת העולם כולו נגדנו — הם הצעד הנכון לקראת התגברות על התחושה של עת משבר.

מחקרים בחסידות ברסלב

הוא שם ספרו של חוקר החסידות, הפרופ' יוסף וייס ז"ל, שיצא לאור בקרוב בהוצאת מוסד ביאליק. בספר זה כנוס מאמרים בסוגיות ברסלביות שונות, מהם שהמחבר פרסם בשעתו בכתבי-עת ובקבצים שונים, ומהם שנבחרו מתוך עזבונו. ארבעה חלקים לספר: (א) חיי ר' נחמן והמחלוקת עליו; (ב) הגותו ותודעתו העצמית של ר' נחמן; (ג) גילוי וכיסוי בתורת ברסלב ובספרותה; (ד) ליקוטי מוהר"ן, חלק ראשון. ערך והדיר את הספר מר מ. פיקאז'.

איסור והיתר במלחמה

מאת הרב ש. ת. רובינשטיין

לפסוק האמור בתורה (דברים ל, ו) „והיה כי יביאך ה' אלוקיך אל הארץ... ערים גדולות וטובות אשר לא בנית ובתים מלאים כל טוב אשר לא מלאת ובורות חצובים אשר לא חצבת" וגו' דרשו חכמינו ז"ל (חולין יז, א): כל טוב — אפילו כתלי דחזירי הותרו להם, שהרי בסוף הפסוק דלעיל נאמר: ואכלת ושבעת. וכן הכתוב אומר (דברים כ, יד) „כל שללה תבוז לך, ואכלת את שלל אויביך" (רש"י לחולין שם).

אלא, שהרמב"ם מגביל את היתר האכילה רק לעת הדחק בלבד. וכך הוא כותב בהל' מלכים פ"ח, ה"א: „חלוצי צבא כשיכנסו בגבול הגוים ויכבשום וישבו מהם מותר להם לאכול נבלות וטריפות ובשר חזיר וכיוצא בו אם ירעב ולא מצא מה יאכל אלא מאכלות אלו האסורים, וכן שותה יין נסך, מפי השמועה למדו: ובתים מלאים כל טוב — ערפי חזירים וכיוצא בהם".

במלחמת מצווה ובמלחמת רשות

נראה מדברי הרמב"ם שאינו מחלק בין מלחמת מצווה למלחמת רשות, שאינה עם שבעת העממים, תמיד הותר לחיילי צבא לאכול דבר אסור. בתנאי כשלא ימצא מה יאכל מהמותר וכבר העיר הרדב"ז בפירושו לרמב"ם, שאם הפסוק „ובתים מלאים כל טוב" מדבר רק במלחמת מצווה, שהרי בפירוש נאמר בו אל הארץ אשר נשבע לאבותיך, לאברהם ליצחק וליעקב, לתת לך שזוהי מלחמת שבעת העמים — סובר רבינו שגם במלחמת הרשות, שהיא מחוץ לגבולות הארץ ואינה אלא להרחבה, כל שהצבא נכנס לגבול הגויים אין לו למדוה לבקש היתר, שאם ילכו לבקש היתר, ירגישו בהם האויבים ויקומו עליהם ויהרגום.

לדעת ה„מנחת חינוך" (מצווה תקכ"ז) בהבנת הרמב"ם, אין ההיתר ניתן אלא לחיילים עצמם, אבל לנשיהם ובניהם הבאים אחריהם לשלל הכבוש אין כל היתר לאכול דבר טמא, כן לא פירש הרמב"ם אם היתר זה מוגבל רק לשלל של הגוים הנמצא בכיבוש, או גם למאכלות אסורים שלהם, אם אין להם אלא נבלות וטריפות משלהם גם הם מותרים באכילה, בשעת הרעב. כי בגמרא חילקו בזה בין שלל הגויים, למלאי עצמי, וכך אמרו (חולין יז, א): „כי אישתרו (=הותרו) להם שלל של עכו"ם, דידהו (=שלהם) לא הותרו". גם יש חידוש בדברי הרמב"ם שאפילו איסור חמור, כמו יין נסך, שהוא משתייך לאיסור עבודה זרה — הותר להם, למרות שכתוב בע"ז „שקץ תשקצנו ותעב תתעבנו כי חרם הוא" (דברים ז, כו).

דעת הרמב"ן

בפירושו לתורה (דברים ו, י) מביא הרמב"ן את דברי הרמב"ם הנ"ל, וחולק עליו, וכך הוא כותב: ואין זה נכון, שלא בשביל פקוח נפש או רעבון בלבד מותר בשעת מלחמה, אלא לאחר שכבשו הערים הגדולות והטובות וישבו בהן, התיר להם שלל אויביהם ולא בכל חלוצי צבא, אלא בארץ אשר נשבע לאבותינו לתת לנו, כמו שמפורש בענין, כלומר, אין היתר זה ניתן למלחמת הרשות, שהיא בשטח שמעבר לגבולות הארץ, וכן היתר יין נסך שהזכיר, אינו אמת, שבכל איסורי עבודה זרה, היא עצמה, משמשיה ותקרובתה — הכל אסור מיד, שנאמר: שקץ תשקצנו ותעב תתעבנו כי חרם הוא.

יוצא שהרמב"ן חולק על הרמב"ם בשלשה דברים. א. שכל ההיתר לא נאמר אלא במלחמת כיבוש הארץ, ולא במלחמת הרשות, שהיא בגבול הגוים שמחו"ל. ב. יין נסך אינו בכלל ההיתר, שהרי הוא משום איסור ע"ז ואין כל היתר למשמשי ע"ז ותקרובתה. ג. על הגבלת הרמב"ם כשירעב, סובר הרמב"ן שאינה נכונה, שלא בגלל פקוח נפש או רעבון בלבד הותר השלל, ולדעתו השלים הכתוב את העם כולו בכל הנמצא בשלל, במותר ובאסור, בכל מצב שהוא, עד שיאכלו שלל אויביהם, ויש אומרים עד גמר שבע שנות הכיבוש, כמבואר בחולין יז, א.

דין יין נסך

בנוגע להיתר יין נסך, סובר בעל ה„אור שמח" לרבי מאיר שמחה הכהן מדווינסק, שהוא מרומז בפסוק עצמו, שהרי כך נאמר: „ובורות חצובים אשר לא חצבת" והכוונה לבורות מלאים יין. ככתוב (ישעיה ה, ב) „וגם יקב חצב בו". באיסורי עבודה זרה נאמר „ייהרג ואל יעבור" מדמה הרמב"ם היתר שתיית יין נסך להיתר איסור יפת תואר, הנזכר שם בהלכה ב' שגם זהו איסור גילוי עריות, וקנאים פוגעים בו, ובכל זאת התירו הכתוב כנגד יצר הרע, כן באיסור יין נסך לכשיצמא, התיר לו.

ראיה לדבריו מביא הרמב"ן בפרשת מטות (במדבר לא, כג) שיש לחלק בין מלחמת שבעת העמים, למלחמה שאינה על כיבוש הארץ, שהרי הכתוב מזהיר על הגעלת כלי מדין באמרו: כל דבר אשר יבוא באש, תעבירו באש וטהר וגו'. ולמה לא הזהיר הכתוב מתחילה על הגעלת הכלים ששללו במלחמת סיחון ועוג שקדמה לה, והרי גם בה כתוב: „רק הבהמה בזזנו לנו ושלל הערים אשר לכדנו" (דברים ב, לה), אלא שארץ סיחון ועוג היא מנחלת ישראל, ד' הותר בה כל שלל אפילו האיסורים עצמם, לא רק בליעת הכלים, שהרי כתוב ובתים מלאים כל טוב. אמרו רבותינו אפילו קדלי דחזירי הותרו להם, ומה יש עוד צורך להגעיל כלי-

(סוף בעמוד 7)

עלייה לרגל לגולה?

מאת ד"ר שלמה-דוד גולדפארב

בשמחת תורה כל יהודי בחינת בן-בית בחדרי התורה, אף מי שאינו מן יושבים ראשונה במלכות התורה ניתנת לו רשות לרקוד עם התורה, לקבל עליה כאחד הנכבדים.

יותר לי לפנות אל רבותינו בשאלה: גדולי-הדור הידועים בתורתם וביחוסם, מפורסמים באהבת ישראל ובעיסוק בצרכי ציבור ובהרבצת-תורה שנים-על-שנים, מדוע אין הם עולים לארץ ישראל ואף לא מבקרים אותה? הרי ביניהם נמצאים גדולי הפוסקים שכל הדבר הקשה יביאו אליהם — אף מארץ ישראל. למה ומדוע הם מונעים את עצמם מלחונן את עפר הארץ, ואיך זה יכולים להתגבר על תשוקתם, שהיא ללא-כל-ספק עזה ובוערה לראות את הארץ בבנינה ולהתאבל על שכוליה?

התמיהה חמורה שבעתיים. עיני מליוני עם ישראל מופנות אליהם לדעת למה זה ועל מה זה אינם עושים את הדבר הטבעי ביותר המצווה עלינו מן המסורת, שהם הם שומריה הנאמנים. השאלה מעודכנת ביותר בימי חג כאשר מיספר חסידים מיושבי ירושלים וכל הארץ מכתתים רגליהם לרדת לרגל למקומות אי-שם בגולה, ומה בדבר מצות עליית רגל? הרי יודעים גם יודעים הקרבת אבותינו בגולה, ביניהם יהודה הלוי והרמב"ן, תלמידי הגאון וחסידי „הצדיקים" הראשונים, לעשות דרכם לארץ הקדושה. האם לא קידשו חיילי צה"ל את הארץ מחדש בדמם ובדמעות יקיריהם?

כשאני מרהיב עוז לפנות בשאלה זו אל יהדיני דבר מיודעים ומוקירים של אנשי רבנינו, למצוא תשובה לשאלה זו הנשמעת גם פה גם שם, דוחים אותי בקש. העני סבור, שבמקום שיש חילוקי דעות תמהות לארץ ישראל — מותר לשאול. אם אין פוסקים מאורי הגולה וגם הארץ רואים לנכון לבוא אל הארץ לביקור, או לעליה, מה יעשו איזובי הקיר? הלא יש כאן מקום לטעות ולטעון, אם עליה לארץ וראייתה אינה מצוה גדולה למה זה אנוכי? ואם נכון הדבר שיש איזה טעם כשר וחזק להישאר בגולה, הגם לרדת אליה מהארץ לחג את החג — הוא חג הסוכות. מדוע אין מגלין את הטעם, אם לא את הסוד לכל בית ישראל? הלא זהו תפקיד הרב, המורה, להורות את הדרך והמעשה אשר תורה יבקשו מפיהו? וכי דוגמה חיה של התרחקות מן הארץ נותנת שמחה בליבנו — בשמחת תורה? אהמהה!

הריני מבקש סליחה מגדולי המורים שאיכבוד ומוסיפים לאכזב אותנו, התמימים והישרים, שלא הורו לנו את הדרך ארצה. אך זאת היא צדקתנו, לשאול של הגלויות לנו, ואם יש תשובה נכונה — תינתן באהבה ובהבנה, כי בנפשנו היא!

אורי דורות

מאת זלמן שזר

היהדות היא כל כלה
אורי דורות של עם סגלה
עם אורות לעם עולם.
את נרדף בן דור נזעם.
פתח לכף לקראת כלם.
כי גם בדור יתום. סמוי
יש ואוצר לך חבוי.
ואל תדחק תמיד ורק
בדרך מלך ואם ארחות
גם לשביל קצר תסור
אף במכבניו תתור.
ואל תשאל לכלי בלבד
יש כלי ממשש ובפרס הלשד
עלה הרים ותהומה צנח
ובלב רעב עיניך פקח!
גם דור נכלם צפון לך טוב.
ובלב אוהב ובעזוז
גלה האור. לך גנוז.
ואל תיעף ואל תברח
ומשלך לך תקח.
פנימה שור: ובעשר רוח
ולב מאמין, בטוח ופתוח!

(לוח ניב, שירים, הוצאת עקד, תשל"ד)

וזאת הברכה

וזאת הברכה אשר ברך משה איש האלוקים את בני-ישראל (ל"ג-א)

נתכוון הכתוב בסמיכות „בני-ישראל" ל„איש האלוקים" להגיד שמדרגה זו השיג באמצעות „את בני-ישראל" בגלל מה שטרח בהם וסבל מהם ובזכות זו, של הנהגתו עמהם, השיג מדרגה של איש האלוקים. (אור ...)

*

וירא ראשית לו (ל"ג-כא)

כלל גדול בעבודת ה' מה שיעשה האדם, ... ההתחלה; וזה נרמז כאן: „וירא ראשית לו" — כל ... יראת כראשית. והדרך ... יש לומר: „כל ההתחלות קשות" — כלומר: מדרגה זו, ש... אדם הכל בהתחלה — ... הגיע אליה. (נועם מגדים, פ' ...)

הערת הכותב: כבר מובא הבעש"ט לפרש לדברי משה ... „אתה החלות להראות את ... את גדלך" (ואתחנן ג-כד) שאחרי שקבל משה תורה ... והי"ה גדול הנביאים ... אמר: אתה החלות...

*

ולדן אמר גור אריה יזנק מן הבשן (ל"ג-כב)

לפי שיעקב אמר: דן ידין ... (בראשית — מ"ט) וכל דיין ... דיך להיות גבור כארי ... יפחד מבעלי-דינים. אם יש ... אלימים, על-כן אמר לדן ש... „גור אריה יזנק מן הבשן ... שן הוא מקום היות הנח... כי הדיין צריך להציל ... של בעלי-דינים — והיות ... צריך להיות לבו כלב הא... (כלי ...)

*

ומשה בן מאה ועשרים שנה במותו, לא כהתה עינו ולא נס לחה

(ל"ד-ז)

כל אדם ניתן להעריך גיל בן כמה הוא. אבל משה לא ניכר בו שהוא בן מאה ועשרים שנה, רק במותו — ... שמת; כי לא כהתה עינו ולא ... לחה. (מלב...)

*

לא כהתה עינו

(ל"ד-...)

עיניו של מת כהות בשעת מיתה, כדי שלא יבעת מן ... עיניו, שרואה באותה שעה. משה רבנו לא הי"ה זקוק ... שהרי השכינה כנגדו; עד לומר לפי הזהר (פ' ויחי) סוהמים עיני המת, שאם יש פתוחים — כל מה שהוא ... בו מטיל עליו עין רעה ... משה הרי הי"ה טוב עין ... לחשוש. (שמע ...)

*

ולא קם נביא עוד בישראל כמשה, אשר ידעו ה' פנים אל פנים

(ל"ד-...)

אונקלוס מתרגם: פנים אל ... נים — אפין באפין. ואמנם ... פרשת תשא (ל"ג-י"א) ... ודיבר ה' אל משה פנים אל ... נים, ומתרגם אונקלוס: ממלל ממללי. הטעם של השינוי ב... נום הוא, כי דרגת „אפין ... אפין", גדולה מדרגת „ממלל במללי". כי במלל עם ממלל בה מרוחק כל-שהוא בהוי ... יתברך. לכן לימשו לדיבור, הוא אמצעי המקשר בין איש רעהו. אבל דרגת „אפין בא..." היא דבקות ממש בהקב"ה, ... אמצעי כלל, ולא הגיע משה ... לדרגה זו אלא בשעת פטירה ... העולם. (אבני שהם להרש"...)

*

ולא קם בישראל נביא עוד כמשה

(ל"ד-...)

יבואר לפי שמפרשים בשם המגיד ר"יא מלזה"וב: „מי י... בהר ה' ומי יקום במקום ק..." (תהלים כ"ד) — כי לעלות ... אחר-כך לרדת, יכול לכל אחד ... עשות כן; העיקר הוא: מי ... לה... ומי יקום במקום קדשו ... שישאר במדרגה זאת, במ... קדשו: שאלה, וזהו הגודל ... נבואת משה לנבואת שאר ... הנביאים (כפי שכתב הרמב"ם ... הלכות יסודי התורה) כי ... הי"ה מוכן תמיד לנבואה, ... שאין כן שאר הנביאים, ש... נאלצים להפשיט את עצמם ... חומרי החומר, טרם ישיגו ... אה, ולא היו מוכנים לה ... רגע. וזהו שכתוב: „ולא קם ... עוד בישראל כמשה" — ש... הי"ה נביא שישאר קם, ... בדרגה זו להשיג את הנב... (תפארת ...)

*

ולכל המורא הגדול, אשר עשה משה לעיני כל ישראל

(ל...)

חז"ל למדו מפסוק: „את ה' אלוקים אני ירא" (בראשית ... — י"ח), שמותר להתפאר ב... יראת ה' — אף שבכל ... צריך לקיים: הצנע לכת עם ... אלוקיך (מיכה ו'), שראוי ... הסתיר מעשיו הטובים — ב... ה' מותר להתפאר". ואולי ... הוא, כי כל המצוות הן ב... ה', כאמרם (שבת קי"ד): ... לטמר מציין אותו, מה שאין ... ביראה, שהכל בידי שמים ... מיראת שמים (ברכות ל"ג)... כך זו מצוה, שכולה שלו. ... אפשר לפרש מה שאמרו ... (סוטה ה'): ת"ח צריך שי... בו אחד משמונה שבשמינית ... כרמז על שמונה פסוקים שבס... התורה, שכתב משה בדמע (ב... כ"ו), והפסוק הסמוך מסיי... המורא הגדול אשר עשה מ... לעיני כל ישראל — הרי שכל ... המורא, היא כלה שמינית ב... שכינה; ורמזו בזה כי ב... הבורא, יכול הוא להתפאר. ... שמינית שבשמינית. (טוב יעקב, פ' ...)

ליקט שלמה יהלום

קול תורה בהרי לוצרן

מאת שו"ן

ההשמטות הביאו אותנו לשכונת-גנים קרייאנס, מעין פרבר מרוחק של לוצרן, שבה בחרה הישיבה את מישכנה. תושבי המקום, חקלאים, בעלי-מלאכה ותגרים היו כנראה במקומות-עבודתם, שכן בחוצות התהלכו לרוב עקרות-בית וכמה זקנים נשענים על מקליהם.

לשאלתנו היכן שוכן בית-הספר היהודי הגבוה, כפי שמכונה ישיבת לוצרן בפי תושבי המקום, הורה לנו זקן אחד לילך דרך ארוכה עד לבית הניצב בפינת מסלול תלול המוליך אל בניין רחב-מידות בצלע הר. הבראה היסב מרחוק משום שהוא כמעט בודד במקום, לצידו השמאלי של הכביש. כאשר קרבנו אל הבניין, בנוי בתבנית בית-ספר גדול, בקעו מבעד החלונות קולותיהם של הלומדים, וברחבה נראו ילדים משחקים, כשפיאותיהם מתנופפות ברוח.

מנהל המשק, יהודי ירושלמי, שהקביל את פנינו בכניסה, אמר, שהילדים הם בני משפחות מגידי השיעורים, השוכנות בבניין-מגורים סמוך, שבו גם תלמוד-תורה מיוחד לילדים אלה. בבניין רב-הקומות של הישיבה, היכל הלימודים והבית-תפילה, הוא בקומה האמצעית, בעוד למעלה חדרי-הלינה של הלומדים ולמטה חדר-האוכל, המטבח, השירותים וכיוצא בהם. נקיון רב בחדרים, ולפי מה שמרוכז במקררים הענקיים, נראה שמזונותיהם מגוונים ומצויים בשפע.

בקצה הפרוזדור הארוך הסבו אל שולחן שני יהודים, אחד קשיש שדיבר אל שכנו הצעיר כממתיק סוד. חולה הקשיב ביראת-הכבוד למוצא פיו. הקשיש, כבן ששים ומעלה, הוא ראש הישיבה, ר' יצחק קופלמן, יליד עיירה בסביבות וילנא, מתלמידיו המובהקים של הרב ר' שמעון שקופ, גדול ראשי הישיבות בדורו, יוצר שיטת העיון בעומק הסוגיות, שבשנותיו האחרונות הרביץ תורה בישיבת „שער התורה" בגרודנה.

בחורי תלמידיו של ר' שמעון מצטיינים בכושר הדירתם למושגיה ההגיוניים של הסוגיות, שהגדרתם המדוייקת מיישבת קושיות ללא צורך בתירוצים, ומצטיינים בלינתם המתמדת בעומקה של תורה, ללא הסחת-דעת כלשהי ממנה. בחינת „מה אהבתי תורתך כל היום היא שיחתי". זיקה זו מחייבת, כדברי ר' שמעון, לא רק לקנות דעת תורה לעצמו אלא גם לעמול בהקנייתה לזולתו. „קדושים תהיו", מפרש המדרש, פרושים תהיו, היינו, פרושים מחיים קטנים כדי להיות מסורים להרביץ תורה בבני הנוער. ראש ישיבת לוצרן הוא אחד מהם.

ישיבה זו, שבתקופתה הראשונה שכנה בלוגאנו, בראשות הרב ג. סולוביצ'יק, מצאצאיו של הגאון ר' חיים מבריסק, עברה הנה, כשבראשה הרב קופלמן וצוות רמי"ם מובחרים, לרוב בוגרי ישיבת גייטסהד, ליד ניוקסל באנגליה.

חורבן היהדות בארצות-אירופה על-ידי הנאצים ושותפיהם חייב את השרידים להקים תלמודי-תורה וישיבות בארצות המערב. והוקמה ישיבת „חכמי צרפת" באקס-לא-בן שבאלפים של צרפת; הוקמה ישיבת אנטוורפן בבלגיה; הרי ישיבת לוצרן, שבראשיתה בלוגאנו לפני עשרים שנה ומעלה בחבורה קטנה, אלא „מי בז ליום קטנות", והיא גדלה עד לתשעים וכמה תלמידים, בגילאי ארבע-עשרה ושמונה-עשרה, ומעטים מהם בני עשרים.

המיית הלומדים בהיכל הישיבה כזו שבכל הישיבות. לימוד ביחידות בניגון הרישי. לימוד בזוגות בדו-שיח של שואל ומשיב. גם לימוד בהתנצחות להבנת מקום מוקשה. בצעירי-הישיבה, לפי מראה פניהם נראים יגעים בלימודם.

לומדים כאן נערים מציריך ומג'נבה, מלוזאן ומבאזל, מלוצרן ומברן, כמחצית התלמידים בקהילות שווייץ; ולומדים כאן נערים מאנגליה ומצרפת ומבלגיה ומהולנד, גם מבני-ברק שבארץ-ישראל הגיעו שני נערים, שהוריהם יוצאי שווייץ גרים עתה בארץ.

מבעד החלונות משקיף נוף-הרים על חורשותיו, שלגיו ובתיו שגגותיהם הלבנות עשויות בתבנית זיגזגית. תיבות הרכבלים בצוות הלוך-ושוב על חוטים מתוחים בין רכס לרכס, עולות ויורדות ושוב עולות בדרך לתעלתו. כבוגרות מוליכות התיירים לביקורים במקומות-פאר של שווייץ.

קביעת הישיבה כאן, במרכז מראות-טבע מרשימים ביופיים, כאילו באה להעמיד בנסיון את לומדיה. הצעירים, שעיניהם ולבבם יכוונו פנימה לתורה ולימודה, למצוות לקיומן. כמצוותה מבודדת ניצבת הישיבה, מרוכזת בתוך-תוכה, שקועה בדף הגמרא ובפרק ספר מוסר, כשתכליתה לגדל תלמידי-חכמים, שברבות הימים יהיו רבנים ומורי-הוראה בקהילות היהודיות שבמערב.

יומיים מגיד ר"ם שיעור בישיבה, כל אחד במחלקתו, כשהשיעור הכללי למבוגרים מגיד ראש-הישיבה הכללי. אף-על-פי שהתלמידים מדברים בינם-לבין-עצמם גרמנית, צרפתית, ואנגלית, לשונות הארצות בהן גדלו, הרי לשון-הלימוד היא אידיש ליטאית, כלשון ראש-הישיבה. לא-מעטים מהם עולים לארץ ולומדים בישיבות סלבודקה, מיר ופוניבז' בבני-ברק ובירושלים. ראש-הישיבה מעיר, שהישיבה תורמת לעלייה אולי יותר מהציונים, והראייה, רבים מתלמידיה התנחלו בירושלים ובבני-ברק ומהם שהחליטו להשתקע בארץ. הוא מצביע על האברך שישב לידו, ממגידי השיעורים בישיבה, יליד שווייץ שמקום-שבתו הקבוע בבני-ברק, והוא המכן לבוא הנה לשנה-שנתיים כאחד הרמי"ם. בלחש מוסיף: תלמיד-חכם מובהק ובעל מידות.

כשהגיעה שעת לימוד מוסר התנשאו כנחשולים קולותיהם של הלומדים. התנועעו פנים — אחור וחזרו וקראו בניגון הצובט את הנשמה, את הפיסקאות הראשונות של „מסילת ישרים": „אי, אי, אי, יסוד החסידות ושורש העבודה התמימה היא, שיתברר ויתאמת אצל האדם מה חובתו בעולמו, אי, אי, אי, מה חובתו בעולמו". עשרות פעמים חזרו על הפיסקה הראשונה, קלטוה קליטה נפשית, עד שנספגה היטב בהכרה ובהרגשה, ועתה יצאו לכבוש את הפיסקה השנייה: „שהאדם לא נברא אלא להתענג על ד' וליהנות מזיו שכינתו, שזהו התענוג האמיתי והעידון הגדול בכל העידונים שיכולים להמצא".

תשעים נערים יהודים, השוכנים בין חמודות טבע-יוצרים-אדם בשווייץ, בוקר צהרים וערב מתהכבים, ש„האדם לא נברא אלא להתענג על ד', שזהו התענוג האמיתי".

קדמה לישיבת לוצרן כמרכז-תורה בשווייץ ישיבת עץ-חיים במונטרה, עיר-הרים ליד אגם בסביבה ז'נבה ולוזאן, שלפני כשלושים שנה בערך קם בה יהודי פעלתן, איש עסקים ותלמיד-חכם, הרב אליהו בוטשקו ואמר: כאן תהיה ישיבה. החשובים יהודים בקהילה, יוצאי מזרח-אירופה, קיבלו על עצמם להחזיק את הישיבה, ובעשרות שנות קיומה יצאו ממנה בעלי-בתים יודעי-תורה, רבנים ומורים ליהדות בקהילות המערב. הרב בוטשקו רגיל היה לומר: בתולדות יהודי שווייץ ידוע למדן גדול אחד, הוא ר' משה מציריך, בעל סמ"ק, ספר מצות קטן, שלפני חמש מאות שנה ישב בגיטו היהודי שבעירו וכתב את חיבורו הנודע. מגמתי לגדל תלמידי-חכמים מבני יהודי שווייץ, שיקנו דעת תורה לקהילות המערב.

העולה במדרגות בבית-האבן הישן מוצא כמה עשרות נערים לומדים גמרא בקרבה. כאן לומדים גם לימודים כלליים בדרגת בית-ספר תיכון. בקהילה היהודית הקטנה שבמקום, כעשרים משפחות, התגורר שנים רבות הרב י. י. וינברג, בעל „שרידי אש", מגדולי התורה והחכמה, שרבים מתלמידיו בבית-המדרש לרבנים הילדסהיימר היו מרבים לבקרו במקום.

אחד מבוגרי הר"מים בישיבה זו, ר' נפתלי קירש, ז"ל, הלמדן-חכם ומשפטן, בראש ספרו „עיונים בהלכה", כותב בין השאר: „ספר זה, ביאורים הארוכים בסוגיות הש"ס ומפרשיו, הוא חלק מפרי עמלי בתורה בתקופות שונות בחיי, החל בתקופה בעודי בשבתי בישיבת טלז, דרך ישיבת מונטרה שבשווייץ, בה הרציתי שעורים כהדרם ועד התקופה האחרונה. דברים הרבה נתחדשו לי בימי שבתי בישיבת מונטרה. ישיבה זו, שהוקמה על-ידי גבר בעת, הרה"ג ר' אליהו בוטשקו, אין כמותה ליצירת אווירה ורקע נוחים ללימוד מתוך עיון וריכוז מחשבה. מונטרה היא עיר קטנה, יושבת הרים, נכונה ביופיו של עולם ואווירתה הקבועה ונופה הנעים בוררים רוח טובה ושלוות נפש".

ישיבת מונטרה זירזה יהודים חרדים בקהילות שווייץ להקים בתי-ספר יהודיים כל-יומיים, גם הכשירה את הקרקע ליסוד ישיבת לוגאנו-לוצרן, שבה עוסקים אך ורק בלימוד תורה ומוסר.

ראשי הישיבה ועוזריו, שמרבים לשוחח על פעלם, רואים עצמם שליחים להפצת תורה בקהילות מפוצלות דת-יהודה. יהודי המערב, שרויים בעולם נכרי ובצורים בו בחיי הרבות, ועסקים בלתי מובנים מפני טמיעה. הקהילה כמעט מובצה ביהודיה החיים לרוב ואין בכוחה למשוך את הנוער אל היהדות. באווירה זו אין לתמוה, שרבים מבין הצעירים מתבוללים בגויים, מתחתנים עם בניהם ובנותיהם מעבירתם בעמם, חינוך יהודי חילוני גם בשווא מקנת זיקה למדינת-ישראל לא הוכיח את עצמו כתריס בפני הסטטפון של תרבות-נכר. בעוד הישיבה מרשכת אליה מטובי הצעירים המחפשים את משמעות מוצאם היהודי, ומוצאים אותה בלימוד חומש עם רש"י, בלימוד תנ"ך ובהשתקעות בלימוד גמרא עם מפרשיה. לא אחד מהם אומר בלשון התהילים: „לולי תורתך שעשועי כי אז אבדתי בעניי", בעוני רוחני. הם גילו את זיהותם היהודית.

הישיבה שוכנת בבית גדול ונאה, לומדיה מורגלותיהם מצויים וחדרי-לינתם מתוקנים. משנשאל ראש-הישיבה להבדיל בין סדרים אלה לנאמר בפרקי אבות: „כך היא דרכה של תורה, פת במלח תאכל, ומים במשורה תשתה, ועל הארץ תישן, וחיי צער תחיה, ובתורה אתה עמל", השיב את התשובה שהשיב בשעתו ר' מאיר שפירא לשואליו ביסוד „ישיבת חכמי לובלין" בהידור ובהרחבת הדעת: יש לקרוא את המשנה באבות בלשון תמיהה: וכי זו דרכה של תורה? לא כן הדבר. זבולון הציבור בעל האמצעים חייב להחזיק את „ישככר הציבורי" בדרך כבוד והרווחה, לגופו של דבר. כבר העיר רש"י: אין זה מן ההכרח ללמוד תורה בעוני ומחסור, אלא אפילו כשאין אלא להם צר ומים לחץ יש לעסוק בתורה.

הקהילות היהודיות בשווייץ, אגודות ותאודגות, המכירות בחינוך יהודי-תורני כגורם מכריע בקיום היהדות, הן הכוללים בהחזקת הישיבה, גם הסבורים, שהישיבה צריכה להיות פתוחה יותר בכיוונה הרוחני, מעריכים את חלקה בחינוך היהודי של הנוער. לא מעטים מבין תלמידיה בעבר, בעלי עסקים ומקצועות אקדמיים, רישומם ניכר בקהילותיהם. כאן ושם פוגשים אברכים יראי-שמיים, שמגידים שיעורים בבתי-הכנסת ושוקדים על מתן חינוך יהודי לילדיהם של חברי הקהילה. מתברר, שהם עצמם חניכי ישיבת לוגאנו-לוצרן.

אחד מהם, אדריכל לפי מקצועו, שמגיד שיעור בגמרא בבית-הכנסת בציריך, אומר לך: בפרקי אבות שנינו, המהלך בדרך ושונה ומפסיק משנתו ואומר, מה נאה אילן זה, מה נאה ניר זה, מעלה עליו הכתוב כאילו מתחייב בנפשו. לכאורה בשווייץ המשופעת אילנות וניריים נאים ביותר, עלולים להכשל על-ידם בשעת הלימוד בהסח-הדעת מתורה ועיונה. יהודי אף מוצא לו היתר להסתכל בנוף ההדר ולברך את יוצרו: ברוך שככה לו בעולמו. אך כוונתה של הישיבה, המקנה ללומדיה חובה „והגית בו יומם ולילה", שאין שיעור לתלמוד-תורה, עושה גם מראות-נוף כלי-עזר לליכוד תורה. לדוגמה, דרשות חז"ל לכתוב: „הוי כל צמא לכו למים", לומר לך, מה מים מניחים מקום גבוה והולכים למקום נמוך, אף דברי תורה אין מתקיימים אלא במי שדעתו נמוכה. אחד הר"מים שוחח שיחה על מפלי-המים העזים מראשי הרים, כמשל ללימוד תורה בהתמדה עזה ורצופה וכמשל ללימוד תורה בענוה שאין קונים אותה בירושה. בישיבת לוצרן, כדרכן של הישיבות, קונים תורה בלימוד שקוד, בבינת הלב, במיעוט תענוג, במיעוט שינה ובמיעוט שיחה ושחוק, באורך אפיים, ובאמונת חכמים, כנאמר במסכת אבות.

סוכות ברמה

כתב וצילם ש. אהרוני

השנה הקים מושיק את הסוכה על הדשא הרך והרענן שליד ביתו. סוכה קטנה המקושטת בטעם. הערב יברך בתוכה ברכת „לישב בסוכה" כאשר רעייתו וילדיו יושבים לידו.

למושיק, ולשאר מתיישבי „רמות־מגשימים" תהיה, השנה, לברכה זו, משמעות מיוחדת. היא תסמל את השיבה הביתה, את קימום המושב לאחר מלחמת יום הכיפורים.

אשתקד ישבו בסוכה. סוכה שהוקמה בחיפזון בקרבת המושב, סוכה אחת לכל החברים. הנשים והילדים נשארו בעורף, עדיין לא הורשו לחזור למושב, אותו נאלצו לעזוב ביום הכיפורים, בהתאם להוראות הבטחון.

כשחזרו, לא הכירו את ביתם. עקבות הנזקים המרובים נראו בכל פינה. עדות למערכה שהתחוללה כאן במוצאי יום הכיפורים. הטנקים שטפו את המקום, כשהם חורשים בשרשרותיהם את הדשאים שבפתחי הבתים, קוטפים את העצים וטוחנים עד־דק את מרצפת הבניין של שבילי הגישה, בעוד הפגזים בוקעים בגבוה את קירות הבתים.

המקום דמה לעיירת רפאים שנשטפה בסערת טייפון. רק בעלי הכנף, לאלפיהם, המתגבבים בשם מחפשים טיפת מים בטרם יגוועו.

ובעוד כשמעים ברמת־הגולן הדי ההפגזות שעצות הטנקים, בעוד הבזקי הפגזים נראים באופק אל אותק, הלכו לשקם את ההריסות של רמות־מגשימים, כאשר פעולתם הראשונה — תקיעת יתד לסוכה.

המטע מתקדם

יושבים אנו בחדר האורחים בביתו של מושיק, שומעים על הנעשה. „המטע מתקדם יפה, בגינו סכר המועיל לנו מאד, השלחן בזינוק. תפלחה לא היתה שנה כל־כך טובה, כאשר התחלנו לזרוע במחצית נובמבר, הגשמים באו באיחור והטנקים עלו על השטח" — מסכם מושיק בפני ח"כ מיכאל חזני, שבא לבקר את יושבי הרמה ביום השנה לשיבתם לבתיהם.

מספר כבאות, שולחן נמוך רגליים, ומאפרת עשויה כדורי קלצניקוב. על השולחן הקטן מונח הספר. קיר שלם מכוסה בספרים, ובהם ספרי קודש, על אחד המדפים, משל ספר „מלחמה ושלום" מונח, אקרוח טופי, בנרתיק ברונזה. מושיק ממשיך: „עדר הבקר התפתח. השנה היה הרבה מרעה, בעמקים של עשבים הכרובים. העדר מונה כ־700 פרות כ־180 עגלות. הכל בתוך".

מושיק, מרכז המושב, בחור גדל מימדים, במכנסי חקי קצרים וסנדלים תנכיים, מדבר בנחת, מוליך מתחת לשפמו העבות כשהוא שען על הקיר. מעליו תמונה צבעונית, בי הגנית, כשבמרכזה פעור חור. „כאן נתקע רסיס של פגז שחדר מבעד לקיר" — אומר לנו מושיק, כשהוא מוציא מתוך קנקן נחושת את הרסיס.

הבעייה העיקרית, מחסור בכח־אדם. אין מספיק ידיים עובדות. אבל, נלחצים, עובדים שעות נוספות, בסופו של דבר העניינים מסתדרים. גם כוח האדם בשירותים אינו מספיק. נשים, „מנוטרלות". אומר משה, הגזבר רובן, או לפני הלידה או לאחר הלידה".

עשו סטטיסטיקה, ומסתבר, כי ברמת־מגשימים ישנה בממוצע, לידה אחר כל שנה וחצי של נשואין. מצילות את המצב, הצעירות שבאו לשירות לאומי — הן שנושאות בעול העיקרי של עבודת השירותים.

ח"כ מיכאל חזני, מקשיב לדברים, נראה כשהוא שבע רצון, הוא ביקר, באיזור, בהיותו שר הסעד, בדיוק לפני שנה, באותו יום שהוזר למשק, בעיצומה של המערכה שהתנהלה ברמה. „זאת גם הסיבה שבאתי לבקר היום באיזור — לראות מה התחדש ברמה בין חג סוכות שעבר לחג סוכות זה".

כאן חוסר אדם ומכאן רצון להתנחל. קבוצת צעירים הנמצאת עתה במושב נוב הסמוך, רוצה להתנחל באדמות בית־זית, מקום העד להתנחלות בקרוב. נציגם נמצא בחדר. בחור צעיר, הדף מכם. „אנחנו רוצים להיות מתנחלי בית־זית" — אומר עדי, במשמעות. לא מספר על חלומם של חברי הקבוצה להקים ישוב מהמסד ועד הטפחות. הם אינם רוצים להצטרף למושבים הקיימים המשוועים לידיים עובדות. עדי, בוגר בית הספר התיכון ישליק בתיא, מנסה לשכנע את חזני שיפעיל השפעתו.

ילדי רמת־מגשימים בדרכם לבית־הספר.

נושאים עיניהם לגבעה

הם גרים עתה בנוב, עובדים במשקים ונושאים עיניהם אל הגבעה מעבר למושב, לצד עצי האקליפטוס — המקום המיועד ליישוב הדתי — החמישי באיזור.

זה אינו פשוט. „אנחנו גרעין קטן יחסית. אולם יש לנו מועמדים נוספים, המוכנים לבוא, באם ידעו שהם הולכים להקים משהו חדש. בבנות אין מחסור, העיקר „השיגו לנו אישור התנחלות". חזני מבטיח לעזור. „העיקר שתבטיחו שתהיה טבאימה". משיב עדי: „אין מה לחשוש. רבים יעלו לרמה".

בבית הספר נמשכים היום הלימודים. החופש מתחיל רק מחר. „בית־הספר האיזורי" נמצא ברמת־מגשימים, בשתי דירות מגורים קטנות, ובו לומדים כ־25 ילדים. „יש לנו הכיתות מאלף עד ו' כאשר חסרה לנו כיתה ב'". מסתבר, כי בית הספר נוסד בהדרגה, כל ילד שהגיע שובץ לכיתה קיימת. כך שילדים שהיו אולי ראויים יותר ללמוד בכיתה ב' נשלחו לכיתה גבוהה יותר או נמוכה יותר. „בשביל ילד אחד לא נפתח כיתה". בסופו של דבר גדלו כיתות א' וג' על חשבון כיתה ב' שאיננה. ולא לחינם גאים בכיתה ג' בה ששה ילדים, הכיתה המאוכלסת ביותר בבית הספר.

הכיתות מקושטות, לוחות צבעוניים, כרזות, פלקטים, ציורים מתוחים על כל הקירות בחדרים הקטנים. ארבע מורות מוסמכות מלמדות בבית הספר, שתים מיושבי המקום והרביעית מהשרון, אחת ירושלים, ואחת, חברת גרעין קשת שהתנחל במבואות קונייטרה. הן, „האחראיות" לידע הרב שניכר בילדים בכל הכיתות בעניני דיומא. לשאלות האורחים שפקדו אותם השיבו שהם כבר אינם מתפעלים מהפגזות, מכניסה למקלטים, מהתעוררות באמצע הלילה לשמע ההפגזות, הם גודלו בצל הכפרא והסייאה.

ח"כ חזני מעיין בנושא השיעור. שואל שאלות ונהנה מהתשובות של הילדים. כך גם בגן הגמור, הנמצא במועדון. הילדים ישבו סביב הגננות ושמעו, סיפור „נורא יפה" על חג הסוכות. בפנים המועדון בנו ילדי הגן סוכה קטנה, „בשביל הבובות והדובים" הגננת, יעל, שרה שירי חג, לרגע נדמה שאנו נמצאים בגן ילדים רגיל בעיר, לולא הטרקטור הענק שהמשיך לחפור את המנהרה התת קרקעית — מעבר לגן הילדים ישירות אל המקלט הענקי.

אכן הכל מתחפר, נתקע עמוק יותר לתוך האדמה, החשמל, הצנורות הגז, כל דבר שאפשר — מכניסים לאדמה.

עתה עוסקים בנושא בניית בית־כנסת. אם כי ישנם כבר מספר בניני צבור, כמו מקוה, מרפאה, צרכניה, המועדון, עדיין לא הקימו בית כנסת. „אנו עוסקים עתה בתכנון הבנייה. זה יעלה סכום רב. ראשית כל, עלינו לבנות את המקלט מעל בית הכנסת, שיוכל לקלוט את המתפללים. המקלט בלבד יעלה למליון לירות".

בינתיים מתפללים במקלט המרכזי, שם גם מתקיימים השיעורים, שיעור יומי בגמרא, שיעור בפרשת השבוע, במשניות. חברי „הכולל" של מרכז הרב, ומורי הישיבה. „ישיבת הגולן" הנמצאת במושב הם הנותנים את השיעורים.

השבוע ריקה הישיבה, התלמידים יצאו לחופשת חג, חברי „הכולל", נשארו בבתיהם, אלו שגרים במושב נוב ואלו הגרים ב„רמת־מגשימים".

אבל „הישיבה והכולל, מקרינים ברוחניות עלינו. זו הרגשה נפלאה, לשמוע קול תורה בתוך המושב, אתה בתפלה מתקשר אל המקום, אל העבודה ואל הייעוד" אומר לנו, שמואל חבר המושב, בציציות ארוכות גולשות אל מעבר למכנסי האקי הקצרים.

הבנייה מורגשת בכל היישוב. בכל פינה בונים. עוד עשרות בתים הולכים ומוקמים. בקצה המזרחי נחפרים יסודות לבניינים נוספים. התכנית להגיע ליישוב של 120 משפחות, בהתאם לכך מתבצעת גם הבנייה.

סיכויי קליטה טובים

הסכויים לקליטה טובה רבים: „שעור הקליטה הוא טוב. קלטנו עתה שלש משפחות, ואנחנו בשלב של קליטת משפחות נוספות. אכן, ברמת־מגשימים קולטים. היישוב גדל. אין נשירה. אדרבא, כשהיה חשש לכך, באה המלחמה וחזקה גם זאת. אף משפחה לא נשרה בעקבות המלחמה ומלחמת ההתשה. הזכיר מיכאל חזני את פגישתו עם חברי רמת־מגשימים, מיד לאחר המלחמה. שאל, על הבעיות האם ישנו רצון לעזוב את המקום. השיב אחד החברים: „בשבוע שעבר ערכתי ברית לבני בתוך הבונקר, אני ואשתי מקוים לערוך גם את טקס הבר־מצווה של הבן הזה בבונקר — אבל לא כאן".

ואז שוקעים בספורים ובהפלאה וזכרונות. שוב מפרסים את ימי המלחמה ואת ההתנצחות, את השיקום, את בניית הלולים, פעם אחר פעם נהרסו הלולים ונבנו מחדש.

הסיפורים קולחים בביתו של מושיק גורליק בעוד רעייתו מכבדת את האורחים בעוגות דבש ובקפה מהביל.

אנו מסיירים בכפר. רחוב רחב, עדיין חפור בתעלות־ענק להקמונים ההיפוריים פזורים בכל מקום. גם הצרכניה הקטנה מלאה. הנשים באות לקנות את המצרכים לקראת החג, הכל מתנהל כרגיל, ערב חג ביישוב דתי, בצל החורים והמקלטים.

ובמזכירות, על לוח המודעות, תלויה הודעה, כתובה בכתב יד גשי ומעגל — כי, במוצאי שמחת־תורה ייערכו הקפות שניות במושב, בהשתתפות חברי היישובים הסמוכים ברמת־הגולן.

במושב נוב עסוקים המתיישבים הצעירים בהקמת סוכה. גבוהה. כיכר המשק, מקים את הסוכה בפתח הבית ומכסהו בקורות עץ גדולים ובגלים וחבלים עבים. „כל הרמה מלאה קורות ועמודי טלפון שבורים ואין בעיה להשיגם" — אומר מנשה.

במושב זה, המרחק בין בית לבית הוא רב יותר, זה לא משק שיתופי כמו רמת־מגשימים אלא משק עובדים, לכל מתיישב הוקצב שטח אדמה ועליו הוא בונה את ביתו. אם כי לכולם לול חדיש, הרי שאחדים מתרכזים בענפים נוספים כמו בעדר בקר לבשר, ומי בגידולים ובמטעים. ישנם גם ארבעה חברי משק שמטפחים משקי צאן, ושניים עוסקים בגידול דבורים ובדיית דבש. „היבול השנה היה גבוה ביותר, וההכנה גם עם היבול של משקי דבורים ותיקים בבריכת הארץ".

הבעיות בנוב דומות לאלו שברמת־מגשימים. מנשה, בחור אדמוני, יליד אמריקה מספר לחזני ולבלויה, חברי איגוד המושבים של הפועה"מ, יצחק עץ מכסר פינג שהיגא נגיר גליש את הבעיות העומדות על הפרק.

מנשה מעלה בעיות נוספות. אין רופא בישובים אלו. צריך לנסוע רחוק. ועוד בבעיית החסור בידיים עובדות. מושב צעיר, אבל מתפתח יפה. „יש לנו כבר בלי עין רעה, שלושים ילדים שרובם ככולם נולדו על הרמה" — אומר מנשה, בעודו מלטף את ראשו של בנו הקטן בן השנה, המשתקק על הריצפה.

בחוג הרב

נוב, הראשונה בישובי הרמה שבחרה רב ליישוב. זהו הרב יגאל אריאל, מתלמידי מרכז־הרב שעלה עם משפחתו והתנחל בנוב. „הדבר מוסיף לנו מאד. כי מההתחלה יש לנו אדם העוסק בפיתוח היישוב בכוון רוחני. גם בחורי „הכולל" שאחדים מהם גרים במושב מוסיפים לאווירה של היישוב הדתי.

עתה עוסקים בבניית המרכז של היישוב. זהו „מרכז קומפקטי", שיטה חדשה של בנייה בהתאם לנסיבות. המרכז הוא סדרה בניינים מאורכים הבנויים בצורת ריבוע כשבתוך המקלט המרכזי. במרכז, נבנית הצרכניה, המרפאה, גן הילדים, וחדר הנשק. בינתיים קונות נשות נוב את מצרכיהן ברמת־מגשימים.

עדיין אין תכנית לבניית בית כנסת. בית־פללים בתוך המקלט. אנו מבקרים בו, אולם רחב ידים, ארון קודש בנוי בקווים ישרים, כשמשני צדיו נמשכות שורות ספסלים.

חלקו האחורי מיועד לעזרת נשים. הקיר מאחור מכוסה בארון ספרי קודש, חלקם אף מונח על הספסלים, לא מוזמן השתמשו בהם.

בכניסה למקלט כן נחושת ריקע לנטילת ידים. אחד החברים פגש בכן זה באחד השווקים וקנה זאת כמתנה לביהכנ"ס.

שוב נסיעה קצרה, דרוכה. מקפצים על הכביש המלא מהמורות ונכנסים לכפר גינת.

בחדר האוכל יושבים מספר חיילי מילואים יחד עם חברי המושב, לארוחת צהרים. כאן השירותים עדיין בצוותא. חברי מושב גינת מנהלים אורח חיים כמו חברי קיבוץ. ישיבתם במקום זה היא ארעית, הם מתכוננים לעלות למרכז האזורי — חוספית שם עומדים לבנות להם את יחידות הדיור.

זאב גרינר מפרד, ויעקב אורבך מאשקלון, מרכזים את המושב. הם הממלאים את תפקידי ההנהלה. מצלים את בעיותיהם. הקשיים רבים. אין מספיק כח אדם מקצועי. והדבר עלול לעכב את התבססותם במקום החדש. יעקב מספר, שלפי התוכנית יהיו הבתים הראשונים בחוספית מוכנים לקראת האביב. אז יעמדו לרשותם 48 יחידות דיור. הבתים האחרים במרכז האיזורי מיועדים לישיבה, לרכזים, למורים בבית הספר ולגננות.

מסביר לנו מיכאל חזני: „המרכז האיזורי יספק שירותים לכל הישובים באיזור ויכלול, נוסף לאנשי גינת, את הישיבה הנמצאת עתה ברמת־מגשימים, ה„כולל", את בית הספר האיזורי, ואת אנשי צוותו וכן יספק המרכז שירותים ודיור לכל הפונקציונרים שיעבדו באיזור.

(סוף בעמוד 7)

חברי כפר־נעת מקימים את הסוכה ליד חפירות ההגנה.

בביתו של מושיק — ח"כ מיכאל חזני מקשיב לדברי מתיישבים ברמת־הגולן.

ספר תורה לזכר בנים נופלים

מאת יהודה עוזריאלי

בדומיה מלאה רטט שבקדושה. בשתיקה וזעקה של אנשים כואבים, הכובשים אבלם בליבם, נישא ספר־התורה ומסביבו הבונים־הצנים, רובם בני משפחות שכולות וקרוביהם, ללא אומר ודברים, פה גניחה, שם אנחה, צעדו הנשים והגברים, שהקריבו את היקר להם מכל.

שנה תמימה עברה מאז נפלו הבנים במלחמת היום הנורא. שנה, שלא רק הזכרונות העיקו והכבידו על ליבם. קודם היתה זו הדאגה, מה מתרחש בחזית ?! היכן הבן, ואב הלוחם. השלום לו ? היש אמת בשמועה האכזרית, שאיננו. עד שהגיעה המשלחת הרשמית והביאה את בשורת־האיוב. שוב אין מקום לספק. ואחרי־כן הגבירה הספיקות, היכן טמונה גופתו, הנשאר בה מתום ?! מתי יוכלו לגשת לקבר, להשתטח ולהתייחד ביגונם. לפחות, שיובא לקבר ישראל, הובעה משאלת הלב.

ואחרי־כן האכזרות העולה לקבר ארעי. שכן, כבר הודיעו כי בבוא המועד, תועבר הגופה לקבורת קבע. השאלות הטפסים „התוכרות" הטונות, שאינן נוהגות מבוזי. לבסוף, נערכה ההלוויה הממלכתית. לקראת הימים הנוראים, בסוף שנה נוראה וזוועה, הובא יקירם סוף־סוף למנוחת עולמים. כבר ניתן לעלות לקבר, לפינה שהיא רק של הנספה. להיות איתו. להביא פרח, לשים אבן קטנה, להיות את העבר ולמצא קמעא מזור לשברון הלב...

כיצד מנציחים ?

אז, עולה שאלת ההנצחה. איך ובאיזו דרך. כיצד להנחיל גם לציבור מרוחו הגדולה של קרבנם. איזה דרך הלאומית, הרוחנית שתבור לה המשפחה, לשתף את הקרובים, הידידים וסתם מכירים בזכרון השכול הגדול והקשה. שאלה זו בודאי לא היתה נחלת כל המשפחות של הנופלים במלחמת יום־הכיפורים. לא כולם עשויים מצוד אחד. או בעלי גישה והשקפה שוות. אבל, רבו חיפושי הדרך למפעלי הנצחה.

כאלה היו גם התלבטויותיהם ותהיותיהם של משפחות עשרים החללים שנפלו בקרית־מוצקין. אולי, אין זה מידגם נאמן, לכל מקום ולכל קרבן. אולי אין מקום להשוואות, כי כל משפחה וכאבה. כל קרוב ודאבון ליבו. אבל, מסתבר שמעבר לשאלות של אמונה והשקפת עולם. באיזה שהוא מקום חבוי זיק יהודי שורשי, המבקש מכנה משותף לרבים.

הקשרים עם „חוליות איוב"

מספר לנו על כך הרב ד"ר ד. ש. ויינברג שבעזרת צוות אנשים מסורים, מחוגים שונים, הביאו את משפחותיהם של עשרים החללים לדעה משותפת ועצה אחת בדבר הרעיון להנצחת יקיריהם בספר־תורה, שנכתב לשמם, והוכנס בעצרת זכרון מיוחדת לבית־הכנסת לצעירים בקרית־מוצקין. הקשר עם המשפחות נקשר כבר מיד בזמן המלחמה. כאשר הגיעו הבשורות הקשות משדה־הקרב. כאשר אורגנה „חוליות איוב", שתפקידה היה להביא את הידיעה המרה לקרובים, חשבו בקריה, שמספר תושביה אינגו מגיע לשני רבבות, כי האסון לא יפקוד יותר ממשפחה אחת, או שתיים. אלא, שהמוות היכה בבתים רבים. ומיום ליום גדל הציבור שנזקק לדאגה. למילה אוהדת חמה, המשימה כבדה, קשתה ההלכה. ובמשך שנה תמימה, נרקם הקשר המיוחד בין המשפחות השכולות וצוות האנשים, שהביא להן לראשונה את הידיעה על נפילת יקירם. שנה של תחושת שכול מעיקה, שהכילה הלב ואלם. עד, שלבסוף ניראו אותות ההתאוששות. לפתע, החלו ההורים והאלמנות לשוחח לדובב עצמם, על אפשרות להנצחה, לעשות משהו למען זכרונו של הבן, או הבעל, שנפלו במערכה.

סימן להעלאת המוראל

ראינו בכך סימן לעליית המוראל של העם, החוזר לעצמו. אחרי המכה הנוראה שספג אשתקד. ונסינו לבוא למשפחות בהצעות שונות, משהו שיאחד אותן במסגרת של מפעל הנצחה ציבורי שיהא לכל נפש, ובעל משמעות יהודית. בתחילה חששו חברי הצוות, מספר הרב ויינברג, לבוא שוב למשפחות בדברים על האסון. מול עיניהם עמדו המראות הקשים שהביאו בביקורם הראשון. כל משפחה וצרותיה ותגובותיה. לעתים, היו אסונות קודמים ועכשיו מלאה סאת אסונם לבלתי נשוא. היו הורים שבנם הצעיר נפל בחזית הדרום, נתקבלה באותו בוקר הידיעה כי סיים תוק לימודיו האקדמיים בהצלחה. הבן לא זכה לתעודה. אצל אב אחד, אסיר ציון שהיה כלוא בסיביר שנים רבות וזה הבן־היחיד שנותר לו שריד, היתה המכה קשה מנשוא. האיש שלא ידע כעולם ממצוות היהדות, בבקר באו בבית־הכנסת ותגובתו הספונטאנית כשקיבל את הידיעה המרה, „האם יובא הבן לקבר ישראל ?" זו היתה דאגתו הראשונה של העולה מסיביר הרחוקה. אב אחר שלא קלט בדעתו עשתונותיו כאשר הגיעה לביתו המשלחת, פנה כעבור יום אליהם וביקש מחילה אם היו פגע בהם. גילויים אלה של תעצומות נפש, של רוח נחושה והתגברות אכזרה, אינם יכולים לבוא ללא כח הבא מאמונה יהודית. גם שאינם דתיים, שאלו: האם תוכלו לארגן לנו מנין לתפילה בבית ? לא התפללנו מעולם, אבל למען הבן. אנו רוצים לעשות זאת. למשימה נרתמו חברי בני־עקיבא שקיימו כבה „מניינים" לתפילה בבתי־הנופלים. לא היה איש בין המשפחות השכולות שהתבטא בדברים מוסים שהטיח בפני הבורא. להיפך: רצו לשוחח. לדעת, להחליף דעות בענייני אמונה ודעת, להתעמק במשמעות הקרבן במחשבת היהדות. כמובן, היו תופעות קשות בכמה משפחות. שלא יכלו לשאת את גודל האסון. אבל התאוששו והתענינו בדינים ובמנהגים „לכבוד הבן שנפל".

כשהוקמה וועדת ההנצחה בקרית־מוצקין, חששו חבריה מהאווירה הכללית האנטי־דתית ברחוב הישראלי. הועלו הצעות שונות. והנה דווקא סביב הרעיון של כתיבת ספר־תורה ע"ש הנופלים־הקדושים התאחדו כולם, דתיים ושאינם דתיים. כולם הסכימו שזוהי ההנצחה המתאימה ביותר של בנה ישראל. זהו נצחון האמונה היהודית.

בטקס הכנסת ספר תורה לזכר נופלים

לצייר עם השכול

דבורה בירנבוים. אם שכולה. בנה שריאל הי"ד תלמיד ישיבת הר עציון, נפל במלחמת יום הכיפורים בהרי הגולן, בימים אלה פתחה תערוכת ציורים משלה, שהוקדשה לזכר בנה. היא עסקה בציור גם קודם, בטרם נפל הבן. הבן עודד אותה להמשיך להשתלם בציור ואף לערוך תערוכה. לאחר שיכלה את בנה, השקיעה עצמה באמנות הציור ביתר התנופה ומצאה בכך הרבה נוחם. בדרך היצירה והפעילות, גילתה את עצמה לפתע כציירת אחרת, בסגנון שונה, כאשר לפני שנה, בטרם נפל הבן. ההלם שבא עליה בנפול הבן העמיק את אמנותה וכיוון אותה לאפיקים חדשים.

התערוכה נפתחה בבית העם בירושלים במעמד אישי ציבור, ידידים וחברים של הבן. נוסף על הציור, נפתח אצלה מעיין השירה, היא כתבה קינה לזכר הבן.

אחד מן השירים הללו הוקרא בעת פתיחת התערוכה. הציורים מכילים נושאים שונים שאף הם קשורים עם נפילתו של שריאל הי"ד. הציורים הם על הרי גולן שם נפל הבן, על הרי יהודה שבהם טייל. תמונה על האם העצובה ותמונה על הנער הבאיר. כן נכללה בתערוכה תמונה של הסב, שנפגע בשעת הפיצוץ בשוק מחנה יהודה. את תבניתו של הבן עצמו לא ציירה. „זה קשה לי" — אומרת דבורה. אך הוא נמצא בכל תמונה שאני מציירת. הוא נמצא בתמונת הסב, בתמונה של הרי גולן. וכך כתבה בשיר: „היום הזה עם פתיחת התערוכה יש לי הרגשה / כי בכל תמונה / מתבטאת אי שם נפש קדושה / הן בני הוא זה שבציור בי ואומר / כמה זה עוד חביב יותר / הנה הוא כאן בתמונת הסב / מכירה הצער־הצער שחלף / הנה הוא כאן בתמונת התזיר / שבים ־ חייך צופה לעתיד". ובהמשך היא כותבת: „הנה התמונה של הרי יהודה / עליהם צבת בקדושה רבה / והנה תמונת האם העצובה / תורה חבר ומאיר את לבה / והנה התמונה של רמת הגולן / שם להם, נפל, ולא קם".

הציור מסייע לי להתגבר על הכאב, אומרת דבורה. היא חשה שהיא ממלאה בכך את בקשתו של הבן שנפל, אשר עודד אותה לצייר ולהשתלם ואף לארגן תערוכה.

התערוכה נפתחה בימי חג הסוכות וכדברי שירתה: „חג היום בישראל / ובווינו על השכחה / ובלב שמחה ואבל מתחרים בערבוביה / ואין לדעת מי חזק יותר / הצער והשמחה או הקול האחר".

קיימת הרגשה שלולא השאננות והבטחון המופרז של האחראים לבטחון, זה לא היה קורה לנו, וזה מכאיב מאד. ולכן אין זה נכון לזכור שאין לחטט בחטאים ובסיבות. — היא אומרת לא כל אחת מסוגלת להחליט שלא לשקוע את עצמה. השכול שובר את האדם ואין הוא שולט על עצמו. יש אנשים חזקים שיודעים להחזיק מעמד. אך הרוב הדוגם של ההורים השכולים נשבר. ההתמודדות באה השנה אצל כה הרבה נשים כהסון, שאלה העוסקים ליד הגה לא היו אחראים. ובעל כך שילמו הם את המחיר היקר להם מכל.

דבורה סבורה שאנשים אשר לא נפגעו, הם צריכים לעשות למען אלה שנפגעו. להוציא אותם מן הדיכאון.

לצערי, אומרת דבורה, אני נתקלת בחיים בהרבה אגואיזם, בהרבה חוצפה של אנשים הסבורים שמגיע להם. שאיחוד העם לא נגע להם. שגורל המדינה לא איכפת להם. אנשים שדואגים רק לעצמם. אך בבית הקברות אני נוכחת שכל שכבות העם נתנו קרבנות. קשה לעמוד עם השכול מול אנשים שאין להם דבר אחר בחיים מלבד דאגה לעצמם, ולצערי אני נתקלת הרבה באנשים כאלה במסגרת פעילותי וזה מכאיב מאד.

ואשר לדברים שנאמרו, על הורים שמאשימים את חבריהם של הבנים שלא עמדו לימינם בשעת הקרב, אומרת דבורה, שהיא לא מכירה את הרגשת האשמה הזו. „אני מסתכלת באהבה רבה על חבריו של הבן. הם משתתפים עמנו בכל מה שאנו עושים למען הנצחתו". היא מספרת על החוויה של הכנסת ספר תורה לזכר הבן בישיבת הר עציון, שבה למד. בתוכה בשעת הטקס, הרגישה התרוממות נפש, התעלות. וכבוד רב כלפי חבריו של בנה שממשיכים בישיבה. כל אלה שעמדו במלחמה, ראוים לדעתה לכל. היא מעריכה את כולם.

היא סבורה שיש צורך לעודד מקומות מפגש של הורים שכולים, בהם יוכלו להוריד את המעיק על ליבם. אין היא גורסת התכנסות, אלא פתיחות, שיחה חפשית. יש ללכת לקראת ההורים השכולים. ועל המוסדות לשמור על קשר עמם לבל ירגישו אבודים בעולם השכול ולבל יהיו בודדים עם עצמם. הדרך היא לעודד פעילות של יצירה. תערוכה של ציורים מאת אם שכולה, לזכר הבן היא הדרך שבה יכול אדם לבטא את עצמו, לבטא פורקן ליגון ולמרי־עקה; להתגבר על הצער ועל הכאב תוך כדי יצירה, ליצור יותר, לשמור על החיים ולאהבם, כי כך ציוו לנו הבנים.

י. א.

שנה אחרי...

מאת שאול מייזליש

שנה אחרי... שנה אחרי ש„חשבנו שזו התקפה מקומית בלבד"...

שנה אחרי שהפכו, הוא וקומץ בחורים, 37 במספר, כולם חיילים בשרות סדיר, את מעוז המזח בו שהו ביום־הכיפורים התשל"ד, לסמל גבורה.

שנה אחרי ששברו את התיאוריות הצבאיות ועמדו במשך שבוע, בעוז רוח ובאומץ בלתי־רגילים, בפני גלי ההתקפות של האויב שהסתער על המעוז הדרומי של קו בר־לב — עד שבאין־ברירה, משכלו כל הקיצין — הרימו ידיים וגם זאת בראש מורם, עם חיוך על השפתיים.

שנה אחרי שיצא עם ספר־תורה בידו, עטור זקן, וצולם בידי צלם עתונות מן העבר השני של התעלה, תמונה שהפכה להיות „סמל המלחמה" (למרות שהדעות חלוקות לגביה. שרבים גורסים כי צבעה את ליבם משום שגילמה את „גלות יהודה").

שנה אחרי 35 ימי עינויים בכלא המצרי, הלל אונגדורפר, עדיין איננו רגוע.

חזרה לחיי שגרה

מיד אחרי ששב מימי ההבראה, וההתאוששות, הבדיקות הרפואיות והתחקור הצבאי, ואחרי שנרגע מ„פסטיבל" קבלת־הפנים (הלל: „אני מודה שקבלת־הפנים בלוד לא היתה במקום. היא עודדה אותי מאד, ויותר מאשר אותי — אני חושב שהיתה נקודת אור בחשיכה הגדולה שירדה אז על עם ישראל") שם פעמיו לקבוצתו, בה שרת כחייל נח"ל — קבוצת „עלומים".

„העובדה שחזרתי לחיי שיגרה, יחד עם חברי הגרעין, היתה עבורי התרופה הטובה ביותר. רק בקיבוץ יכולתי להפסיק את שרשרת ההרצאות, המסיבות, קבלות־הפנים, סימפוזיונים בהם התבקשתי להשתתף. והרי המטרה היא לשכוח — ולא להקיף את עצמך, ולשוב אל כל הסבל — 24 שעות ביממה.

בימים הראשונים — הסבירה אותו... הקרוה. בכל מקום אליו נקלע. „בקיבוץ לא רצו לקבל בפני אנשים, ואנשים עצרו ריבכם ברחוב, ואלצו אותי לנסוע עימם הביתה..."

כשצמצמו השערות — נרגעו קצת הרוחות. הלל השתחרר מהשרות הצבאי יחד עם חבריו, שחרור רגיל ללא הקדמות. הוא מגיש מועמדותו, יחד עם 14 מתוך 20 חברי הגרעין (מספר שיא של נשארים) להתקבל כחבר במשק, אליו נקשר קשר נפשי חזק.

אבל עוד לפני־כן, היה חייב לצאת ולהגשים בגופו את „צו־השעה" כפי שהוא קורא לכך: התנחלות בשטחים. „אני חש שזהו צורך מספר אחד במדינה. אנו בפני סכנת מלחמה נוספת, והתנחלויות חייבות לקום". משום כך מיהר להצטרף ביום העליה על הקרקע לחברי גרעין „קשת" שברמת־הגולן. חודש וחצי שהה שם. עתה הוא מתלבט אם להמשיך ב„קשת", או לחזור לעלומים. ב„קשת" — כל אדם „מבוקש", וזקוקים לכל יד עובדת. מצד שני — ב„עלומים" נמצאים כל חברי. עדיין לא החלטתי אם אעבור עם חברי שבקשת למקומם החדש, לחושניה, אליו הם עוברים באסרו־חג של שמחת־תורה, או אחזור לעלומים".

למלא את החסר

בינתיים הוא ממלא את שהחסיר בשנה האחרונה בלימוד־תורה. הלל נשלח עם עוד חברים, מטעם קבוצת „עלומים", לישיבת „מרכז הרב" בירושלים, שם הוא שקוד על הלמוד מאז ראש־חודש אלול.

עם שובו מהכלא התרגש למצוא בביתו מכתבים מאנשים זרים ששמעו את קולו על גלי רדיו קהיר, ומיהרו לשלוח בכתב להוריו, כדי שידעו שבנם חי וקיים. ב„קול־קהיר" אמר הלל כי שמו: הלל בן־צבי אונגדורפר. אלא שאנשים רבים לא קלטו את שם המשפחה, וכך הגיעו מכתבים לפי המען: הלל בן־צבי... או „ההורים של הלל, השבוי במצרים...".

„דבר אחד מכאיבי אומר הלל „מדוע גילויי האחווה האלה צריכים להיות רק בימים של משבר ומצוקה. מדוע כשאין אש בגבולות — אדם לאדם זאב? מדוע הריבה אחרי מרתות בקום עיקרי בחיינו? מדוע השביתות מדוע השחיתות, שעל גילויה השונים אנו קוראים ושומעים השכם והערב? הרי בסך־הכל חלפה שנה"... להלל כואבת גם האדישות כלפי הפאקט המדיני של ההתנחלויות.

הלל מיצר גם על כי ההתעוררות הדתית שהיתה מיד לאחר המלחמה — נגוזה.

תפילה בגונן

ביום כיפורים האחרון נשלח מטעם ישיבת „מרכז הרב" לקיבוץ גונן שבגליל המערבי לערוך את תפילות החג. „הופתעתי מהעובדה שישנם אנשים לא־דתיים, שאינם שומרי שבת או כשרות, המבקשים שבניהם יקבלו חנוך על־פי ערכי היהדות, וידעו לפחות מהי שבת או מהי כשרות. כלומר, רצון — יש. מדוע אין הוא בא לידי ביטוי? מדוע אין הנוער הדתי נחלץ להקים גשר עם הנוער החילוני? עובדה היא שהקיבוץ החילוני פנה לישיבה שישלחו חזן ליום־כיפור. מדוע אין הדברים קורים כל השנה?"

הלל נזכר בהתרגשות בתפילת יום הכיפורים שערך בקיבוץ. לעת־ערב, ביום הכיפורים עצמו, כשפנה יום ובאה שעת נעילה — עלו לפתע בו מחוז מראות השנה הקודמת.

„בשעה כזו רצתי בתפלה לעזור באחת העמדות, ואז נתקלתי בגופתו של יהודה פקולה הי"ד. שהיה ההרוג הראשון במעוז שלנו. העברנו אותו לרופא וזה קבע את מותו. היתה זו הפגישה הראשונה עם המוות. אז התחלתי להבין מה פירושה האמיתי של מלחמה.

משחזר הלל, המראות שבים ועולים כאבוב: „לפני שנכנענו, התנהל ויכוח בין החיילים, האם לקחת את ספר־התורה או להשאירו. החיילים הדתיים צידדו בהשארת הספר, כדי לא לבזותו בשבי וכדי שיהיה ציון של זכרון לחברינו שנפלו ואשר הוכרחנו להותיר אחרינו במעוז שנפל. החיילים הלא־דתיים, הם שהתעקשו לקחת את הספר. „הוא ישמור עלינו — אמרו".

לבסוף החליטו לקחת את ספר התורה, עטוף בפרוכת צהובה־אדומה. „כשיצאנו מהמעוז הייתי בטוח שלא יאונה לנו כל רע. ידעתי שה' הוא המוליך אותנו. הוא הוציא אותנו מן המעוז הביתה — אבל דרך מצרים. לא היה שום ספק ביציאת־מצרים שלנו".

בדרך לקאהיר

בדרך לקהיר, בנסיעה שארכה כשום־מה חמש שעות, הונח הספר על־ידי הסוהרים המצריים מתחת לרגליו. הלל, שעיניו נקשרו, ידע שהספר מונח תחתיו. חמש שעות המירכות נסע כשרגליו מורמות אל־על ועל אף הכאבים האיומים של שרירי רגליו, לא העז להזדיין. כדי לא לבזות את הספר הקדוש. כשהגיעו לכלא, נלקח ממנו ספר התורה על־ידי קצין מצרי. הוא הבטיח שישמור עליו ויחזירהו לו עם שובם. הוא לא קיים את הבטחתו.

„...והמראות ממשיכות לזרום, כאלו הזות, נגד עיני: „בכל פעם כשיצאתי מן התא, אמרתי את „תפילת־הדרך" מתוך תקוה שזו הפעם האחרונה שאני יוצא. בשבת האחרונה לשהותו בכלא הייתה לי תחושה שזהו זה — זו באמת התפילה האחרונה. וכך באמת היה...

„כל החיילים שהיו איתנו ביקשו לדעת אילו תפילות אומרים. לימדתי חייל אחד את „קומה ה' והושיענו", הוא סיפר לי שחזר כל ימות השבי על הפסוק...

„ידענו שבסוכות אנו מוגנים. הרי כשבני־ישראל הלכו במדבר, לא היתה להם סוכה, אלא שה' פרש עליהם את סוכת שלומו בצורת ענן הכבוד. ידענו שענן ה' מסוכך גם עלינו ואין שום פחד" — אומר הלל בלהט.

את שמחת־תורה בלה בתאו, כשהוא עורך הקפות לעצמו ופיוט מנגינות ושירי החג.

משמעותה של תפילה

בתפילות ימים נוראים קיבל פסוק אחד משמעות מיוחדת לגביו. „כתבנו לחיים טובים" אנו מבקשים ב„אבינו מלכנו". „פתאום הבנתי מה השינוי כהם של סדר התפילה. קודם כל, „כתבנו לחיים", ורק אחר־כך „לחיים טובים". ישנם אנשים שאינם מבינים בפני מה הם עומדים. הם דואגים ל„חיים הטובים", ומרחיקים מתודעתם את החשש המנקר שהנה, הנה עומדת עוד מלחמה בשער. אבל האדישות של הציבור שבו ואוחז בכל. מדוע אין אנשים מתנדבים לשרות־קבע? שמעתי על משפחה שבן אחד שלה נפל, שני נפצע קשה, והשלישי חזר היום ליחידת־השריון שלו. ומה עם האחריות?"

בינתיים מתכוננים לוחמי מעוז המזח ל„פגישת־מחזור בישיבת מרכז־הרב. היהיה זו מסיבה־הודיה להשי שהצילנו" אומר הלל. זרם ההזמנות להרצאות ששוב התחדש, לקראת יום השנה למלחמה, מעביד אותו במצב שבידך שכן הוא רוצה להתמיד בלימוד. „אבל זהו מצב אבניט, ואני מבין זאת, איני מבין רק כיצד אנשים שוכחים כל־כך מהר וחוזרים לסורם. במקום שיחזקו את המדינה וצה"ל לקראת מבחנים שעוד נכונו בעתיד — הם מנסים לחזק את המוראל של עצמכם".

קירוב ליהדות — דרך האות הכתובה

אין להפקיע לימודי יהדות בלשונות זרות מתחום ההשפעה והכיוון של היהדות הנאמנה ✡ עלינו להדפיס ספרי יהדות בעצמנו

שיחה עם משה קרונה

ראש המחלקה לחינוך ולתרבות תורניים בגולה בהסתדרות הציונית העולמית

מאת נעמי גוטקינד

מו״לים אינם חסרים בישראל, כידוע, וגם גופים ציבוריים העוסקים בהכנת ספרי לימוד בתחום היהדות קיימים במספר ניכר. באנו איפוא אל ראש המחלקה לחינוך ולתרבות תורניים בגולה בהסתדרות הציונית העולמית, משה קרונה, כדי למצוא אצלו תשובה לשאלה הראשונה המתבקשת מאליה לנוכח העובדה כי מחלקתו עוסקת בהוצאה לאור: מה הפעילות הזאת לכם? מהו המניע לעיסוק השיטתי, ה־ עומד עתה בפני הרחבה משמעותית ניכרת, בחיבורם ובעיבודם של ספרי יהדות רבים כל כך? האם אינכם פולשים בכך לתחום שכבר מצויים בו הרבה פעילים אחרים?

קרונה נענה לאתגר שבשאלה, בצורה נמרצת ומוחלטת מאוד: כשאנו מוציאים ספרים — אנחנו חושבים על הילד היהודי בגולה, ועליו בראש וראשונה. האם יש מו״ל היכול להעמיד זאת על עצמו באותה המדיניות? מטרתנו להפיץ חינוך ותרבות תורניים בתפוצות, ו־כלפי התפוצות — עד כמה שלא נשלח עשרות ומאות שליחים, עדיין לא נצליח להקים חינוך עברי בכל העולם. ואילו הספר יכול לחדור לכל המקומות ולעבור כל גבול. בעזרת ספר אפשר להביא יהדות לבית היהודי במקום הנידח ביותר, ובאמרי ספר אני מתכוון לזה שיהיה מותאם לשפה הנשמעת והמדוברת בקהילות ישראל וכן לכזה שיהיה מותאם לילד היהודי המודרני — וזה יחודנו!

קירוב ליהדות — דרך האות הכתובה

נכון, יש לנו דרכים אחדות להגיע אל היעד שלנו: אנחנו יוצרים קשר ע״י המורים־השליחים, ע״י הזמנת נוער לביקורי לימודים בארץ, בישיבות, במכון גולד ובמוסדות חינוך שונים, אבל אסור לשכוח אותם רבבות שאפשר אולי לכבשם ליהדות רק דרך האות הכתובה. בימינו — דרך זו אולי עשויה להיות הקשר היהודי שלנו עם המוני ,עמך׳ בעולם. יש לקחת בחשבון שנסיעות לימודים לא״י הן עניין יקר מבחינה כספית ולא כל יהודי יכול לעמוד בהן (בפרט שהחינוך היהודי בגולה עולה הרבה כסף להורים) — כדי להגיע אם כן גם לאנשים שממונם מוגבל, ובמיוחד לאלה בקהילות ובגלויות שאינן מייצרות ספרי עזר ולימוד בשפות המדוברות בהן — עלינו להדפיס ספרים ובמידה רבה ככל שנוכל.

שאלנו: וכי אין בגלויות השונות גורמים אחרים הדואגים להדפסת ספרים יהודיים?

אומר מר קרונה: בגולה אמנם מייצרים הרבה חומר לימודי — אבל קוראיו ולומדיו מתלוננים מאוד על רמתם הירודה, צורתם המגומגמת, השיטות הפדגוגיות המיושנות שבהם. יש פער מדהים בין רמת לימודי היהדות בספרים המודפסים בגולה ובין הרמה בארץ. פה סוף סוף, מרכז החינוך היהודי דתי לאומי בעולם, ופה צברנו ניסיון רב, כולל עם המוני ילדי עולים. פה מרוכז ידע פדגוגי עשיר, מחלקות לחינוך באוניברסיטאות, שילוב מרשים של כשרון ונסיון ומאגר של פדגוגים עולים חדשים המכירים את שיטותינו בארץ ואת הרקע בגולה גם יחד — כלומר, ישראל, בזכות תכונותיה אלה, יכולה, צריכה ו־חייבת להפיץ תורה ולימוד יהדות בגולה דרך האות הכתובה. ואם חוזרים אלינו, במחלקה, הרי שאנחנו היהודים בארץ שבשטח חינוך תורני על כל הסתעפויותיו, מעמידים כאובייקט לנגד עינינו את הילדים, המבוגרים והמורים — שבגולה. זה קובע תוכן, צורה, שפה והחישוב כללי של כל ספר שאנו מוציאים לכן, למשל, השפה בספרינו תואמת לרוב את הדלות הלשונית והמושגית של ילדי הגולה (יחסית לישראל) לכן אנחנו לוקחים בחשבון שבחו״ל מקדישים ליהדות זמן מצומצם מאוד (לא עומד בשום השוואה למקובל בארץ) ומתאימים לכך את השיטות הפדגוגיות שלנו בספרים, לכן אנחנו בוחרים נושאים מרתקים מעצם טיבם, מוסיפים מילוני פרושים לספרים, מציגים בהם מערכות לימודים וכדומה. ואין שום הרגשה שבכך אנו מוסיפים יתר על הקיים, אדרבא — קיים מחסור רב בארץ בספרי לימוד חדישים ומעודכנים כאלה ביהדות.

סתימת הפער בין ספרי לימוד כלליים וספרי יהדות

שאלנו: האם תוכל להציג כמה דוגמאות קונקרטיות לעקרונות הפדגוגיים שהגדרת?

בהחלט, ובשפע, עונה קרונה בסיפוק ניכר. אציג בפניך אולי כמה פרוייקטים שבתכנון כדי להדגים את דברי. יש לנו למשל תכנית להוציא ספרי מקור יהודיים בעברית, ולצד הטקסט העברי, באוריהם ופירושיהם באנגלית, צרפתית, ספרדית ופורטוגזית. למשל הדפסת המשנה (בלשונה המקורית) עם ביאור קהתי מתורגם.

אין כרגע בגולה ביאור חדיש ומעודכן כזה — בלשון הארץ בה חי היהודי. לדעתי, ספר כזה יכול לתת דחיפה גדולה ללימוד משניות בבתי הספר ואצל עמך.

דוגמה אחרת: אנחנו מנהלים משא ומתן עם „דעת מקרא״ במוסד הרב קוק, מי, פרט לנו, יחשוב שכדאי לו לתרגם את ביאורי התנ״ך הללו, בגון לספרדית ולצרפתית? זהו התפקיד המיוחד שלנו.

ושוב, בראשות ד״ר יוסף גולדשמיט עובד צוות מיוחד בחיבור ההיסטוריה של עם ישראל בדורות האחרונים מתוך זווית ראיה ותצפית לגולה. היסטוריה שתלווה ספרי הדרכה למורי חינוך בחו״ל וחומר עבודה מעובד בשיתוף עם המורים בגולה.

אנחנו מנסים במפעל הגדול הזה לכוון את הנוער היהודי לכיוון זרימתה של ההיסטוריה של עמו. חוברות אחדות של הנוסח ההיסטורי החדש יישלחו ללימוד ניסויי — ומן התוצאות נדע כיצד לעבד ולתקן. לדעתי, זה אחד המפעלים החשובים שלנו כי לימוד ההיסטוריה היהודית מוזנח בגולה.

עוד דוגמה — נדפיס בארבעה כרכים את „הלכה לעם״ של הרב י. ברמן ז״ל, בעברית, אנגלית, ספרדית וצרפתית, נוציא ספרים על לימודי יהדות בת זמננו כדי לתת לנוער בגולה תחושת אחדות העם היהודי. בספרים אלה נבאר וננתח זרמים יהודיים שונים: רפורמה, קונסרבטיזם, ונסביר את הדמוגרפיה היהודית בדורנו, וכדומה. אין כרגע ספר מתאים לנוער, הכתוב בשפה פופולארית ומרכז בתוכו את הנושאים הללו. נוציא את האנתולוגיה על מחשבת ישראל בכל הדורות של הרב פרופ׳ ש״ב אורבך ז״ל ובה הטקסט העברי ותרגומו הלועזי. כך נדפיס את כתבי הרמב״ם, הרמב״ן, ריה״ל בעברית ואנגלית, עברית וצרפתית. כשהכל כמובן שההרקה מכלי אל כלי תיעשה בצורה האסתטית ביותר והאפקטיבית ביותר מבחינה פדגוגית, כדי לסתום את הפער הקיים עד כה בין ספרי הלימוד הכלליים שהילד היהודי מקבל ובין ספרי היהדות הנותנים בידיו. גם בסידור שהדפסנו, „רינת ישראל״, ובמחזורים שנדפיס במשך הזמן, יש הקפדה על אסתטיקה, על האות, על ביאורים מורחבים. אגב, את „רינת ישראל״ נדפיס גם בשפות הלועזיות בהן דוברים היהודים בתפוצות.

סגנון ורוח אקטואליים

שאלנו: מהי המדיניות שלכם בהדפסת ספרים בלועזית?

המטרה היא למתוח מקסימלית את פוטנציאל הקוראים והלומדים של ספרי יהדות. לצערנו — קהל זה מצומצם מאוד וצריך לצודו בכל מיני שיטות ודרכים מודרניות ולהנעים עליו ככל האפשר את לימוד היהדות, וזאת ע״י סגנון ורוח אקטואליים ורמה אינטלקטואלית המתאימה לצרכיו ולצפיותיו. איננו מדפיסים ספרי מדע אלא אינפורמציה מעודכנת שתתאים למקסימום אנשים, שתסייע למורים, לתלמידים ולאינטליגנציה הצעירה בגולה ותתרום לצמצום הפער הקיים לצערנו בין בית הספר היהודי הכל־יומי ובין הבית היהודי.

נאמנות למקור היהודי

האם אין העושר הקיים כבר, בעיקר באנגלית, בספרות יהודית, מספק מטרות אלה?

מר קרונה עונה בהדגשה רבה: אסור לארטודוקסיה לסמוך על אחרים שידפיסו את ספרי הלימוד היהודיים. אנחנו חייבים לעשות זאת בעצמנו כדי לשמור על הנאמנות למקור היהודי ולהבטיח שהביאורים יהיו מבוססים על אדני המסורת. אסור להפקיע לימודי יהדות בלשונות זרות מתחום ההשפעה והכיוון של היהדות הנאמנה. היינו שמחים כמובן לו יכולנו להדפיס ספרים אלה רק בעברית, אבל יש להתחשב במציאות הנתונה: המציאות היא שרמת לימוד העברית בעולם היא בירידה ואסור להסכים עם כך שמחסום הלשון יגדור גישה למעיינות היהדות. היום, כשרוצים להחזיר את העם ליהדות — אין לנו דרך אלא באמצעות שפת הדיבור, הקריאה והמחשבה של היהודי בתפוצותיו. נוכחנו לדעת, למשל, כי כאשר מלמדים היסטוריה בעברית — רוב הזמן בשיעור מתבזבז על לימוד עברית — וחבל על זמן זה כאשר ידוע לנו כי ברוב הנוער היהודי קיימת בורות מכאיבה ביהדות וחייבים להלחם בה. אגב, הספרים שהוצאנו עד כה אינם אלא שברי אחוז של הצורך בהם — ויש להרחיב לדעתי את הפעולה ככל האפשר.

בית וכתובת מרכזית

שאלנו: האם היעד איפוא הוא שהמחלקה שלך תיעשה מעין ספק הספרים למערכת החינוך היהודי בעולם בדוגמת משרד החינוך והתרבות בישראל.

אין תפקידנו להיות משרד החינוך לחינוך יהודי בגולה, עונה קרונה, שהרי הצרכים בכל ארץ, בכל עיר ואפילו בכל בית־ספר בתפוצות הם שונים מאוד, ואי אפשר לחבר בשבילם טקסטים אחידים. אבל אנחנו מספקים, נוסף לספרים עצמם, גם ייעוץ למורים בחו״ל, גם מדריכים ביבליוגרפיים וגם, בתכנון, מסגרת של לימוד יהדות בכתב, מעין אוניברסיטה עממית בכתב ללימודי יהדות, שבה נשלב את ספרי הלימוד שלנו, ונציע בסוף אפילו תעודת גמר, וכו׳. תוכנית המסכמת והחדשה ביותר שלנו בתחום זה נפתח עוד השנה בירושלים מרכז סמינריוני במבנה של בית מדרש לתורה (העובר למקום אחר) — ושם ירוכזו כל המאמץ לפיתוח מתוקדם של הפעילות הספרותית, של ספרות פדגוגית בלשונות שונות וכן פיתוח אמצעי עזר אור־קוליים ומרכזיה פדגוגית מתואמת לצרכי המורים למקצועות היהדות בתפוצות. כך יהיה לנו בית וכתובת מרכזית לכל הפעולה שלנו בהפצת תורה בתפוצות.

ספרים - להפצת תורה בתפוצות

מאת ג. גולן

דרכים רבות קיימות ליצירת קשר עם יהדות התפוצות, והמחלקה לחינוך ולתרבות תורניים בגולה של ההסתדרות הציונית העולמית, מנסה לאחוז בכולן: היא שולחת שליחים לקהילות ומורים לבתי הספר, היא מביאה נוער יהודי לסמינריונים וסיורים בארץ, היא גם מוציאה ספרים במדעי היהדות ובתחומים הרבים של המסורת ומנסה להפיץ תורה באמצעותם ולקשור כך את תפוצות עמנו אל צור מחצבתם. אבל אם אחדות מפעולותיה, כגון שיגור מורים עבריים לגולה, ידועות למדי וכבר מוכרות בציבור — עובדת היותה אחד המו״לים הפורים ביותר והשיטתיים ביותר בארץ — מוצנעת כמדומה ולא זכתה עד כה לפרסום מתאים. ישבנו איפוא עם ארבעה מבין ראשי המחלקה כדי לדון עמם בנושא אחד אך מקיף ומסובך מאוד: כיצד מפיצים תורה — ע״י הפצת ספרים...

בחדרו של ד״ר חיים חמיאל, מנכ״ל המחלקה, הסבנו לשיחה עם שמואל בורנשטיין, מנהל האגף למוסדות חינוך בגולה, שלמה שמידט, מנהל האגף לפירסומים ולמינהל, ואריה נוימן, מנהל המדור האנגלי.

שילוב של תוכן וצורה

פתח ד״ר חמיאל ואמר: אולי לפני שנתחיל בשאלות ובתשובות כדאי לספר בפתיחה שפרוספקט שלנו מכיל כבר עתה יותר ממאה ושמונים פריטים, ביניהם נוסף על הספרים גם סירטונים, פלקטים ואמצעים אור־קוליים מגוונים המוקדשים כולם לנושא של הפצת החינוך והתרבות התורניים. הערה שניה שחשוב לדעתה מראש — אנחנו חושבים תמיד בכל שיקולינו הקשורים להוצאת ספר או חוברת על צרכיו של המורה בגולה או התלמיד בגולה. יש לנו קו משלנו בבחירת הספרים ובעיבודם, וקו מנחה זה הוא — מציאת הגישה הפדגוגית היעילה והמעודכנת ביותר ללימוד המקצועות היהודיים בקהילות שמחוץ לישראל. כדי שהדברים לא יישמעו כתאורטיים — אתן מיד דוגמה קונקרטית. בסידרת ספרי המועדים „מעיינות״, שפירסמנו למען המורה, יצא לאחרונה כרך המוקדש לשבת. ובכן, כאשר ניגשנו להוצאתו, לא אספנו בו לקט מאמרים ורעיונות כדרך האנתולוגיות האחרות המוקדשות לשבת אלא עיבדנו נושאים בצורה שתדריך מורים ורבנים כיצד להורות את נושא השבת. וזהו אגב הכרך האחד עשר היוצא לפי העיקרון החינוכי הזה. למעשה, אין כמעט היום בארץ ספרים המיועדים, באיכות וברמה דומה, לסייע למורה להעביר נושאי יהדות. וזה היה העקרון שיחד אותנו כמוציאי ספרים, החל בשנת 1952, עם ייסוד המחלקה.

היו לנו מלכתחילה מטרות פדגוגיות ברורות. היה לנגד עינינו קהל יהודי מסוים, וכבר בשנים הראשונות הוצאנו ספרים לא של תורה ומשנה, אלא ספרים המראים כיצד יש ללמד תורה ומשנה. לשם כך אנחנו משתדלים תמיד לעקוב אחר כל החידושים הגראפיים והטכניקות החדישות בהוראה. כדי למשוך את הילדים המבוגרים, שאין להם אולי משיכה ראשונית אינסטינקטיבית למסורת ולתכנים היהודיים, אנחנו משתדלים שכל ספרינו יהיו נאים מאוד מבחינה אסתטית, שיהיו בהם הרבה איורים, ששפתם תהיה מעודכנת ותואמת את המקובל בדורנו בתפוצות וגישתם אף היא תואמת, עד כמה שאפשר, את דרכי החשיבה של הנוער בעולם היום. וזאת — בלי לוותר כמובן על היעדים החינוכיים שלנו.

בזכות שילובם של השנים הצלחנו במשך השנים להשיג כמה השגים שהם, לדעת הכל, חידושים של ממש הן בתחום המו״לות והן בתחום הפדגוגיה. למשל — הצלחנו להפוך את יום העצמאות לחג בגולה — וזאת דרך ספרים. הוצאנו חומר שימושי לבתי הכנסת (תיקון יום העצמאות), פרסמנו אסופה לילדים בנושאי יום העצמאות, עיבדנו ספר למורה כיצד יש להעביר בחינוך את הנושא הזה בסידרת „מעיינות״, ואת מגילת העצמאות עצמה הפכנו לחומר לימוד בכתה, בכך שהדפסנו חוברת צבעונית ובה כל שורה מן המגילה משמשת ראש דף להסברים ואיורים מתאימים. חוברת דומה — לא הוציא לפנינו אף גוף חינוכי או מו״ל ישראלי.

דוגמה אחרת של ייחוד הפירסומים שלנו מצויה, לדעתי, בספרי הלימוד. יצרנו מכניקה מיוחדת ללימוד גמרא, המתבססת על נושאים עם פרוש רש״י, עם נספחים מחיי התנאים, מילון מונחים, פניני לשון חכמים, איורים מתאימים — כלומר גישה חדשה לחלוטין להוראת תלמוד. הספר משמש היום את המחנכים בארץ לא פחות מאשר בתפוצות והוא ממש „בסט־סלר״ אצלנו. אני חושב שאת הגישה המיוחדת, המקורית לנו, אפשר לגלות בכל הענפים בהם אנו מוציאים ספרים. למשל, החלטנו לפרסם ספר מקיף בלשון מובנת לקורא המשכיל הממוצע על תורת הרב קוק. ספר כזה לא היה קיים עד היום — למרות כל הספרות הענפה שהתפרסמה על הרב (כוונתי לספרו של צבי ירון, „משנתו של הרב קוק״) ובכך באנו למלא את החסר. אנחנו שואפים למלא את החסר. אנחנו שואפים למלא חוסר דומה בכל ענף מענפי היהדות. עוד דוגמה: עד היוזמה שלנו לא היה קיים ספר ללימוד עברית שהטקסטים שלו יהיו ספוגים ביהדות (ולא בתכנים נגריים — זה שולחן, זה כסא...) פרסמנו את „לשון ישראל״ של אהרון רוזן ובו אפשר ללמוד תנ״ך דרך סיפורים על ירושלים, שבתות, חגים ומנהגי מסורת. וכאשר היה ברור שצריך להנחיל לא רק עברית לעם אלא גם תורה לעם, שיכנענו את ד״ר נחמה ליבוביץ לפרסם כל שבוע את גליון העיונים שלה בפרשת השבוע. הוצאנו את העיונים הללו במשך שבע שנים. אספנו את כולם בסידרת ספרים. היום ידוע ומקובל שספרים אלה משמשים מקור אף לדרשות של רבנים בשבת ולהרצאות רבות של מורים ופעולות של מדריכים בתנועות הנוער. ושוב, במסגרת המחשבה על המוני העם בתפוצות — החלטנו לתרגם ולפרסם ספרים בלשונות בהם דוברים יהודים בעולם: אנגלית, ספרדית, צרפתית וכד׳ מאחר שרוב ילדי ישראל מקבלים חינוך לא יהודי — רצינו לדאוג להם ע״י הוצאת מפעל שנקרא: „בית ישראל״. ספר הכולל תמצית של היסטוריה, עיקרי יהדות, מעט השקפה יהודית בלשון קלה, מעט מצוות — הכל בפיסקאות קצרות ובצורה קליטה. כשאנו מפרסמים אותו בצרפתית למען הקהילה בצרפת, בפורטוגזית למען יהודי ברזיל שרובם רחוקים מיהדות ובאיטלקית גם כן.

שאלנו: כיצד אתם מגיעים, במחלקה שפעולותיה מסועפות, להחלטות הקונקרטיות הקשורות להוצאת ספר חדש והדורשות ידע מקצועי במו״לות?

על כך ענה לנו שלמה שמידט: יש במחלקה שלנו ועדה לפירסומים המתכנסת לעתים מזומנות ודנה בהצעות שונות. כפי שכבר הוזכר — המדיניות שלנו היא רצון לחדש בשטחים בהם אנו פועלים בארץ ובגולה. אגב, מדוע גם בארץ? משום שלצערנו יש ומתגלה כי ספר שיצרנו מתאים ברמתו רק לישראל ולא תמיד יוכל להקלט בתפוצות. כך קרה עם ספרו של צבי ירון „משנת הרב קוק״ או עם ספריה של נחמה ליבוביץ שאפשרות קליטתם בארץ עולה על זו של חו״ל.

ראשי האגפים בשעת דיון עם המנכ״ל בדבר ספרי המחלקה. משמאל לימין: שלמה שמידט, מנהל האגף לפרסומים ולמינהל; ד״ר חיים חמיאל, מנכ״ל המחלקה (עומד); שמואל בורנשטיין, מנהל האגף למוסדות חינוך בגולה; אריה ניומן, מנהל המדור האנגלי.

כמנהל האגף לפירסומים מדגיש שמידט במיוחד כמה מן התכניות של מחלקתו לעתיד הקרוב. כמו, למשל, אוסף דרשותיו של הגרי״ד סולוביצ׳יק „על התשובה״, ספרו של הרב דוב כץ על רבי ישראל סלנטר, ובעיקר המשכה של סידרה רעננה לקירוב רחוקים המכונה „ווי״, היינו „כן״ בצרפתית. בסידרה זו יצאו חוברות המיועדות לנער יהודי לומד ומשכיל בן זמננו, שאין לו שרשים עמוקים ביהדות. כל חוברת מתחילה במילים „כן... אני...״ וכאן בא משפט מתריע המוצא את פירושו ביתר דפי הפירסום. למשל: „כן... אני שומר שבת״, או — „כן... אני מתחתן עם יהודיה״, „כן... אני עולה לא״י״. את החוברות הללו כותבים אנשי מדע דתיים מפורסמים בקהילה הצרפתית, ובקרוב יודפסו גם בספרדית ובפורטוגזית.

שאלנו: אולם כיצד אתם יכולים לעקוב אחר מידת קליטתם של החוברות הללו, למשל, או יתר הספרים הפירסומים בקרב הקהל לו הם מיועדים? המגע של מו״ל בארץ עם הציבור הישראלי הוא מיידי ישר — אבל כיצד יכולים אתם לעמוד על התגובה האפקט וההתוצאות של כל המפעל הפירסומי־הפדגוגי שלכם בהפצת תורה ותרבות תורנית?

ענה ד״ר חמיאל: קודם כל יש לנו קשר אישי עם הקהילות דרך השליחים שלנו. גם ראשי המחלקה, שליחים לשעבר, מקיימים עד היום מגע אישי עם רבנים, ראשי קהל ומורים, כדי לברר עם קהל „הקליינטים״ שלנו את הדרישות והתגובות.

מתערב מר שמידט ומוסיף: לפני זמן מה שלחתי, למשל, שאלון לארצות דוברי ספרדית, בנושא הספרים שלנו. את התשובות אנחנו בודקים כעת כדי להיעזר בהן בעת שיקולינו להוציא ספר חדש בספרדית.

ואם מדובר בשיקולים, אומר שוב ד״ר חמיאל, אין לנגד עינינו החישוב הכלכלי־רווחי, כדרך מו״לים פרטיים. לעתים אנחנו מוציאים ספר שידוע מראש כי הפצתו תהיה קטנה, אבל אנחנו יודעים שהוא חיוני לקהל המצומצם שלו — למשל, רבנים ומורים.

שמידט: גם 265 השליחים שלנו בעולם מפנים אלינו מישאלות בשטח זה, הם כותבים על ספרים החסרים בתפוצות, מייעצים בדבר ספרים שיש לעבד מחדש או לתרגם לשפת המדינה ומסייעים בפירסום הספרים והפצתם בקהילות.

מימד יהודי

שמואל בורנשטיין, מנהל האגף למוסדות חינוך בגולה מצטרף עתה לשיחה בהעירו: כששואלים אותי מה מיוחד בספרים שלנו, מהו צידוק קיומנו כמו״לים, נוסף על פעולותינו האחרות, אני מבליט תמיד את העובדה שאנחנו מחנכים, בשיטות ובאמצעים הפדגוגיים החדישים ביותר. הינוך לערכים יהודיים דרך כל טבא, פלקט, סרטון או חוברת שאנו מוציאים. גם הערכים ההומניים, בספרים שלנו, מקבלים אצלנו מימד יהודי, וכבר הוזכרה דוגמה מובהקת לייחודנו: ספר ללימוד הלשון העברית, אלא שאנו קראנו לו: ללימוד לשון ישראל. הוצאנו לילדים בגולה ספר ובו אגדות חז״ל המלמדות, דרך אגב, ולא בצורה של אינדוקטרינציה ישירה, כיצד לנהוג בהלכות תפילה, צדקה, שבת וכד׳, או הוצאנו לילדים היהודיים בחו״ל ספר של מדרשים מנוקדים ומעובדים לעברית המובנת לילדים אלה עם ציורים צבעוניים בשם „על אבות — לילדים״ של רבקה אליצור.

ד״ר חמיאל: בכלל, כל המקראות שלנו לילדים ולנוער כתובות במיוחד לילדי הגולה ובלשון שהם מבינים. העובדה שפנינו לחז״ל ואגדתנו לימוד יהדותו של העם בתפוצות מתבטאת למשל בסידור „רינת ישראל״ שהוצאנו עם כתב גרפי גדול וברור, ביאורים, מבואות וכד׳.

תחושה של קשר מחודש

שמואל בורנשטיין: לא היינו מוציאים סידור כזה למען קהל המתפללים בארץ... כלומר, איננו באים להוסיף על המו״לים הישראלים — עוד הוצאה אחת. כל ספר שלנו נבדק ומותאם לצרכים של הדרכה והוראת יהדות תוך התחשבות במציאות של קהל תלמידים ו„עמך״ בעולם, שאינו מוכן כל־כך נפשית או אינטלקטואלית ללימוד יהדות. רק כשמכירים מציאות זו, ומנסים לכבשה באמצעים המוכרים לה — אפשר להגיע להישגים. ויש לנו כל העזרים החדישים.

למשל, סרטונים העוסקים בנושאים כמו ל״ט מלאכות בשבת, דמויות מן ההיסטוריה היהודית, חגים וכדו׳. יש לנו שיקופיות לנושאים שונים המלווים סרטי רשם־קול בעברית ובאנגלית. יש כרזות לימודיות על נושאי החגים שאנו מפיצים בבתי הספר בגולה — וברוב העזרים הללו יזמנו חידושים פדגוגיים שעדיין לא היו מקובלים קודם לכן. כך, למשל, החלטנו, כי לנוכח העובדה שאין מלמדים היום בתפוצות את ההיסטוריה של עמנו בדורות האחרונים (מגיעים רק עד בית שני או גירוש ספרד) עלינו להכין תכנית לימודים חדשה לכל תולדות ישראל עם דגש על מאה החמישים השנים האחרונות. בעזרת הקומפלקס השלם הזה, הנמצא בשלבי תכנון וניסוי בראשותו של ד״ר יוסף גולדשמיט, שיהיו בו טקסטים היסטוריים לעיון עצמי של תלמידים, חוברות הדרכה למורים, תדפיסי מקורות ועיבוד היסטורי חדיש, אנחנו ננסה להעניק לדור הצעיר בגולה תחושה של קשר מחודש עם עמו בדורותיו האחרונים. שהרי ידוע כי חלק ניכר מנוער זה חש עצמו מנותק מן העם. דוגמא אחרת לגישה הניסיונית שלנו — הספר „ישראל עם נבחר״ שבו שוב עיבדה המחלקה גישה חינוכית חדשה לספרי היסוד ביהדות. אנחנו נותנים מקורות (מרש״י עד הרב קוק) ולצידם דברי הדרכה למורה ושאלות לעיון ודיון עם התלמידים. אנחנו מתכוונים, בתחום אחר, להוציא ספרון בשם „השקופית והטרמוך״ ובו מתודיקה של הוראת ערכים דרך אמצעים אור־קוליים. אני מונה בכוונה את כל התחומים הללו כדי להוכיח שהצלחנו לקחת בחשבון ולהתמודד עם אחת הבעיות החינוכיות הקשות ביותר בדורנו — מלמדים יהדות לדורות החדשים של העם שבחלקם הגדול, די מרוחקים מהמסורת. ועד כה הצלחנו להפיץ ב־30 ארצות את ספרינו בהיקף של שלושת רבעי עתקים ובמחזור של מיליון ל״י לשנה.

תורת ארץ ישראל

כאמור, חלק מספרי המחלקה הם בעברית וחלקם בלועזית. אומר לנו על כך אריה נוימן — מנהל המדור האנגלי: אני חושב, כי שמדרבן אותנו לקראת הישגים יהודיים זו עובדה שבאנגלית (כמו בעברית) קיימת ספרות ענפה מאוד בנושאי היהדות. אם באים להוסיף ספר באנגלית משלנו בתחום — עליו להיות מיוחד. ואכן, ייחודנו הם בהבלטת יהדות או תורה סתם — אלא בהבלטת תורת ארץ ישראל. לכן, למשל, תרגמנו את שיטת ד״ר נחמה לייבוביץ בהוראת תנ״ך לאנגלית, ואפילו בניו־זילנד, כאשר הייתי בשליחות, ראיתי יהודים המשתמשים בספרים שהוצאנו עם פירושי ליבוביץ.

שמואל בורנשטיין: סיפרו לי מורים שבבתי הכנסת שם היו מקריאים בפומבי מעיונים של הרבנית ליבוביץ... ואישית ראיתי פעם בארה״ב רבנים מכניסים את חוברות עיונים הללו בין דפי דרשותיהם...

אריה ניומן: כל שיקולינו בהוצאת ספרים באנגלית לוקחים בחשבון את העובדה שיש להגיע לרמה אינטלקטואלית תואמת לזו של קהל הלומדים האנגלו־סכסי בדורנו, החינוך הישראלי־היהודי שלנו לכיוון המ... התורנית. כך, למשל, פרסמנו „פרקי שמות מו...״ עם שאלות לעיון התלמיד, תרגמנו לאנגלית לקט של „מעיינות״ ובו הדרכה כיצד להורות את מקצועות היהדות. פרסמנו מ... ליום העצמאות. פרסמנו לקט מאמרים על מחשבה הישראלית בת זמננו, ואגב, בשל ה... הקיים באנגלית אנחנו נאלצים לשקול היטב לפני שמתרגמים או מוציאים ספר ביהדות. השפע יצר אפילו בעיה ביבליוגרפית קשה. צעירים וסטודנטים פונים אלינו ממקומות שונים בבקשת הדרכה: מה עליהם לקרוא בנושא יהודי זה או אחר, לכן החלטנו להוציא תדריך ביבליוגרפי מקיף של הספרים בנושאי היהדות ובו לצד הספר כמה משפטי הערכה על תוכנו וגישתו.

שאלנו: כיצד אתם מחליטים איזה ספר יש לתרגם לאיזו שפה?

עונה שלמה שמידט: לשם כך עוקבים אחר הדרישה בגולה. בצרפת, למשל, יש היום נוער צפון־אפריקאני משכיל ודי מרוחק מיהדות, זקוק לחומר נוסח חוברות ה„ווי״ שהוזכרו קודם. בקהילות הספרדיות תרגמנו את ספרי יסוד ביהדות. תרגמנו לשפות אלה את ספריה של ד״ר נחמה ליבוביץ, את ... הרב יעקב ברמן ז״ל „הלכה לעם״, ותרגמנו את הספר „להיות יהודי״ שבו מתוארת דרך הקיום היהודית שלנו ברוח פופולארית.

ד״ר חמיאל: אם היינו מסכמים את כל הפעילות של מחלקתנו בתחום הספרים, הייתי אומר שמול הפסוק „כי מציון תצא תורה״, אנו שואפים בכל פרסומינו שבכתב, להגיע של כי מתורה תצא ציון...

ההסתדרות הציונית העולמית
המחלקה לחינוך ולתרבות תורניים בגולה
ת. ד. 92 ירושלים

מספרי המחלקה

מעיינות ב׳ — סוכות
22 מאמרי הסברה להבנת הרעיונות, הדינים, המנהגים והמסורות הקשורים בחג הסוכות. מהדורה שניה — 168 עמודים. 8.— ל״י $ 2.50

מעיינות ט׳ — ימים נוראים
שני כרכים ובהם 38 מאמרים על הימים הנוראים הוראת הרעיונות, הדינים, התפילות והפיוטים של ימים אלה עם שיעורים לדוגמה ורשימה ביבליוגראפית.
כרך ראשון: 330 עמודים 12.— ל״י $ 3.50
כרך שני: 366 עמודים 12.— ל״י $ 3.50

מעיינות י׳ — שבת
30 מאמרים ושעורים לדוגמא בהוראת נושאים הקשורים ליום השבת הקשורים ליום השבת. ביבליוגראפיה נבחרת, 10 שירי שבת עם תווים. 594 עמודים 20.— ל״י $ 5.50

משנתו של הרב קוק — צבי ירון
מחקר מקיף במשנתו של גדול הוגי הדעת בדורות האחרונים. בספר 12 פרקים בתחומים העיקריים של הגות הרב קוק, מבוא לתולדות הרב ומפתח מפורט. 388 עמודים. 25.— ל״י $ 6.50

הציונות הדתית — קובץ מאמרים בעריכת יוסף תירוש
25 מאמרים על רעיון הציונות הדתית. 306 עמודים. 10.— ל״י $ 3.—

האשה והמצוות — הרב אליקים ג. אלינסון
ילקוט מקורות לזיקת הנשים למצוות שבהן הן חייבות. 160 עמודים. 16.— ל״י $ 4.50

עיונים בספר בראשית, בעקבות פרשנינו הראשונים והאחרונים — פרופ׳ נחמה ליבוביץ
עריכה חדשה של כל העיונים שהופיעו עד כה לפרשיות ספר בראשית, בצירוף מפתח הבאות ומפתח המפרשים והמחברים. מהדורה רביעית מתוקנת. 420 עמודים. 22.— ל״י $ 6.50

עיונים חדשים בספר שמות, בעקבות פרשנינו הראשונים והאחרונים — פרופ׳ נחמה ליבוביץ
עיונים חדשים ועריכה חדשה של העיונים שהופיעו עד כה לפרשיות ספר שמות, בצירוף עיון על דרכו של רש״י בבחירת המדרשים, מפתח הבאות ומפתח המפרשים והמחברים. מהדורה שלישית מתוקנת. 544 עמודים. 26.— ל״י $ 7.50

גליונות לעיון בספר ירמיהו — פרופ׳ נחמה ליבוביץ (משוכפל)
50 גליונות על פרקים א—ט של הספר. 145 עמודים. 10.— ל״י $ 3.—

סדור רינת ישראל לבני חו״ל — נוסח אשכנז
ערוך מסודר ומבואר בידי הרב שלמה טל. מצטיין בנוסח מדוייק, בכיבונים מיוחדים ובהדפסה נאה. $ 2.50

בדרך טובים — מאת הד״ר יהודה מוריאל
מצוות שבין אדם לחברו לאור המקורות במקרא ובהלכה. 171 עמודים. 12.— ל״י $ 3.50

שיעורים במסכת בבא בתרא — מאת אליעזר אלינר
סוגיות נבחרות מן הפרקים „השותפין״ ו„חזקת הבתים״. 153 עמודים. 12.— ל״י $ 3.50

על התשובה — הרב י. ד. סולובייצ׳יק
מבחר דרשות שדרש הרב בנושא התשובה. (בהדפסה).

להשיג במשרדי המחלקה לחינוך ולתרבות תורניים בגולה, ירושלים, רחוב המלך ג׳ורג׳ 48, ת.ד. 92 טל. 39261.

„תיקון" ליל הושענא־רבה ליד הכותל המערבי

מאת כתב „הצופה" בירושלים

אלפים ערכו אמש „תיקון ליל־הושענא־רבה" ברחבת הכותל המערבי ובבתי הכנסת הירושלמיים.

במשרד הדתות הכשיר את הכותל קודש „המקובלים", החכמים ו„עמך" ללימוד תורה, משך כל שעות הלילה. ואף דאג לכיבוד ושתיה קלה לבאים. קבוצות נשים צדקניות מן הישוב הירושלמי הישן פנו ללשכת הרב הממונה על הכותל וביקשו להלוקת מזונות ומשקאות חמים ו־קרים למנייני הושענא רבה.

תיקונים מיוחדים נערכו גם בבתי הכנסת העתיקים המשוחזרים ברובע היהודי שבעיר העתיקה. בבית הכנסת חב"ד נאמר „תיקון" לזכר הנשיא שליט"א.

בבית מדרשו של „הנזיר" הרה"ג שלמי הרב דוד כהן, קיים השיעור השנתי הקבוע ב„אדרא זוטא" ש־אותו נהג הנזיר לקיים ואשר בנו הרב שאר־ישוב כהן ותלמידיו ממשיכים באמירתו.

רבים לקחו חלק בתיקון הושענא רבה בבית הכנסת הכרכזי „יקא ברכה" בראשותו של הרב הראשי לישראל הראשון־לציון הגרי"ע יוסף.

בעשרות דירות של חללי מלחמת יום הכיפורים בבני עדות המזרח נער־ך ה„תיקון" בבית המשפחות האב־לות כמקובל אצל הספרדים לקיים לימוד בליל הושענא רבה בשנת האבל.

באשמורת הבוקר בדעת כל ה־כבירים לפנות לרחבת הכותל ה־מערבי ולקיים שם את תפילת שח־רית כותיקין עם הנץ החמה ולע־רוך במקום את הקפות הושענא רבה וחבטות הערבה ברוב עם.

אמש במוצאי ר' דהול המועד ו־לפני תיקון הושענא רבה התקיי־מה ברחבת הכותל־המערבי הצגה ה־אחרונה של שמחת בית השואבה מטעם משרד הדתות והתנועה לתחיה רוחנית „הנר" ! עורה ישראל".

הרצאת הרב מ. פירון בכנס למחשבת היהודות

בכנס מחשבת היהודות בתל אביב שערך בהשתתפות פרופסור בן של־ ופרופסור ליבוביץ הרצה הרב ראשי לצה"ל האלוף מרדכי פירון. הנושא: המלחמה לפי השקפת הדת. הנואם עמד על הצדדים העיוניים והתלכתיים בנושא זה, כפי שבאים לידי ביטוי במשנתם של ה־תנאים. בין שאר דבריו אמר הרב פירון, כי במלחמת יום הכפורים עבודה של המוות בשדה הקרב לידי ביטוי ברור בגולות הנפש של הלוחם היהודי שיסודם ועיקרם בתורה והיהדות בהיסטוריה של אר־בע בת ארבעת אלפי השנים. ההש־תתפויות לעם ישראל ההש־ות המלאה עם גדלו ועם ההס־טוריה הארוכה שלו.

הסוכה הנאה שזכתה בפרס

הפרס בירושלים למשפחה ברוכת ילדים

מאת כתב „הצופה" בירושלים

בסוכה העירונית המרכזית שבמצודת דוד בשער יפו בירושלים חולקו אמש הפרסים לזוכים בתחרות הסוכה הנאה בעיר. בפרס הראשון זכתה משפחת אלבום הבונה שבמגדל־עוז־דוד נפשות ברחוב הרקפת באזור שלה. אבי המשפחה ר' אביגדור אלבוים זכה בקופסה לאתרוג עשויה מכסף טהור. בפרס השני זכתה משפחת מרדכי צווני מרחוב אגריפס ובפרס השלישי משפחה פלד. הזוכים נבחרו מבין כ־70 משתתפים שלקחו חלק בתחרות.

פרסים ל־12 משפחות בטבריה

מאת סופר „הצופה בגליל"

שתים־עשרה משפחות בטבריה קיבלו אתמול פרסים מטעם המרכז הקהילתי בטבריה עילית, בשל הסוכות היפות שבנו.

תחרות הסוכה היפה בטבריה עילית אורגנה ע"י המרכז הקהילתי ע"ש א. פירסט והשתתפו בה 80 כללי סוכות בשכונות השונות שבטבריה עילית. במשך השבוע שעבר סיירו חברי צוות השופטים ובדקו מקרוב כל אחת מהסוכות שנרשמו לתחרות.

על־פי החלטת חבר השופטים הוענק הפרס הראשון בסך 500 ל"י לבני משפחה מרעלה, השוב שיכון ג' בטבריה, אשר קשטו את סוכתם המפוארת בסגנון יהדות עיראק. הפרס השני בסך 300 ל"י ניתן לסוכתם של בני־משפחת דרזן, תושבי שיכון ד' בטבריה שקשטו את הסוכה על פי מסורת הקהילה היהודית במרוקו.

הפרס השלישי, בסך 150 ל"י ניתן לבני משפחת זיון, יוצאי סוריה שקשטו את הסוכה כנהוג בקרב עדה זו.

שאר 9 הסוכות שהוכרזו ע"י השופטים כסוכות נאות במיוחד, זכו בפרסי תנחומים מטעם המרכז הקהילתי.

צוותי האוויר של „אל־על" לפני שביתה בעניין הניכויים

ועד צוותי האוויר של „אל־על" הודיע ביום ו' להנהלת „אל על" ולגורמים הממשל־תיים הנוגעים בדבר, כי אם לא יוענק בהקדם פתרון לבעיית הקיצוב ב„אל־על" ביום ההוצאה ופיקוח ההוצאות, הנ־חיצים והנהגים שלהם את עבודתם ב־24 באוקטובר ו־ישתקו ע"י כך את החברה.

הדבר הודע כאשר אתמול לכבב צוותים, כי הלהלה זו קיבלה את אישורו של האיגוד המקצועי בהס־תדרות.

הדובר צ"ה, שאם יש כוונה לש־נות את מבנה הסכר השיטה הבי־טחון המבוססת בין הנהלה „אל־על" לבין אנשי צוות האויר — ישנו הוקפו של היה העבודה הנוכחי שהוא בתוקף עד מארס 1976.

הדובר צ"ה, כי ביטנה הבסכורית של צוותי האוויר השיטה תמיכה נגד־גים ב„אל־על" מיום היווסדה. במשך כל השנים היה הסכם זה קבוע בהוזי העבודה הקיבוציים של וצד צוותי האויר והוא מהווה את בסיסו של הסכם.

הדובר ציין, כי הנהלת „אל על" והמשרד האוצר אישרו בפני ועד צוותי האויר. לפני חתימת העבודה, כי ההסדר היא חוקי וכי המסגרת ישביע העקב הסוציאלי כדי לעמוד בחוק.

בעת הדיון בעתירתו של ח"כ ע. סוף בבית המשפט העליון, הוברר, שמשרד האוצר והנהלת „אל־על" מהם היוצבים היוצרים היוחדים של ההסדר הזה, סרבו לעמוד בהבטחה לעגינת ההסדר בחוק והותרים ביום לפתרונות ביניים.

אנשי צוות האוויר מסרבים בכל תוקף לתמוך בהסדרים שאינם בחוק, אמר הדובר.

היש שינוי ערכין?

(סוף מעמוד 3)

השינוי הקטן הזה ביחסי אח לאח, שלא עולה להם כסף, שאין בו צורך להתאמץ או לוותר על מה שהוא, השינוי הקטן הזה לשנות מהמסגרת של פנים ותמצות לפניו יפות, קשה לנו לקריעת ים סוף, ולמרות שמדב־רים על השינוי הקטן הזה הסכם הערב עדיין לא זכינו שיצא בכח אל הפועל, מה גם שינויי־ערכים שצריכים לשנות את סדרי החיים ממש, הרי זה קשה אצלנו שבעתיים!

על כן הגיעה השעה שהעם כולו יבין, שבנפשנו הדבר שיבוא קצת שינויי־ערכים בחיינו היומיומיים, ב־יחסינו לעצמנו ובהלכותנו, בארץ וב־תפוצות ביחסינו לכל הבעיות ה־סובבות אותנו מכל צד. כל העם דתיים חילוניים, אשכנזים וספרדים גברים ונשים, כולם כאחד מוכרחים להרהר על מצבנו הפנימי, על הבאר מן המאוחר לשפר את היינו, ואז תהגשם בנו התפילה: „וכתוב צרה, המציאם פרות ורווחה"...

ביאור מקורי

(סוף מעמוד 4)

רתו של הלומד תורה. וזה שמתאונן שאבדה הארץ על שלא קנו את התו־רה, כלומר שהתורה לא נקראה על שם לומדיה, „והבה עזבה להיות הו־רתי", הנביאו את התורה, ועזבה רק להקביה...

הסבר הנוגע במישרין בין קשר ל־לאום ודת מכביה הגאון בעירוגו על דברי הספרי: „הם קנאוני בלא אל ואני אקניאם בלא עם" — „אל תק־רא בלא עם אלא בלוי עם". הכוונה הוא בלוי עם, עם מלוקט, כל אחד מאומה אחרת ומכשלה אחרת, שאין להם שום תוקים תימוסי מדיניה. במלים אחרות מי שזונח את העם, מחוליל התורה האלקית, סופו שגם לאומיותו לקויה היא, „בלא אל — בלוי, רקוב, העם... הבאנו רק דוג־מאות אחדות. אכן נכס הוריני, אוצר בלום על הספרי, הוגש לקורא.

תורנות בתי מרקחת

ביום־שבת־תורה

ירושלים: באזר הה' יפו 44 טל' 233592; אל ארז רח' באב אל פנ־רא טל' 282682.

תל־אביב: הנביאים רח' המלך ג'ורג' 72, טל' 286740; צפון, יהודה המכבי 33 טל' 445995.

רמת־גן והסביבה: עבודת רח' מר־דיכי 130 טלפון 722954.

חולון: אסתא רח' ההסתדרות 4.

בת־ים: חלוי, רחוב בלפור 9.

פתח־תקוה: רסל, רוטשילד 89, טל' 911406.

הרצליה והסביבה: גולדשטיין — הרצליה פתוח כבר כנרת טל' 932942.

נתניה: המגן ויצמן 13 טל' 23866.

באר־שבע: רח' הרצל 34.

בשבתות־תורה

ירושלים: בטיק, שטראוס 10, טלפון 222911. מוצאי שבת תורה: בעלות דעגה בנין 129, טל' 281804 אליהדים אלבברא רח' הרון אל רשיד טלפון 283333.

תל־אביב־יפו: כפר המדינה רח' ה' באייר 48 טלפון 258046; פרנקל המלך ג'ורג' 28 טלפון 223721; יאנו יהודה הלוי 67 טלפון 612474.

בבתיאיחהם: גורדאו, רח' בן־יהודה 183, טלפון 242673; מוסקו־בין, המלך ג'ורג' 25 טל' 282650.

רמת־גן והסביבה: רמה ז'בוטינ־סקי 65, טלפון 793493.

חולון: ברכה — ככר וייצמן.

בת־ים: גני בת־ים רח' הנביאים 3.

פתח־תקוה: בריאות חובבי ציון 13 טלפון 912357.

הרצליה והסביבה: בריאות, הרצ־ליה, רח' סוקולוב 69 טל' 981300.

נתניה: רח' שער הגיא 14 טלפון 22695.

באר־שבע: אביב שכון ג'.

פליקס: ארץ־ישראל לא היתה משופעת ביערות

בניית סוכות ע"י תושבי ארץ־ישראל בתקופת הבית הראשון וה־בית השני היתה מצוה שקשה היה לקיימה, משום שבניגוד לדעה המ־קובלת, לא היתה ארץ ישראל משו־פעת בתקופות אלה בחורשות וביע־רות — טען ביום א' פרופ' יהודה פליקס, מאוניברסיטת „בר אילן" בהרצאתו בכנס השנתי של החברה הבוטאנית הישראלית, המתקיים ב־אוניברסיטה.

פרופ' פליקס אמר כי ריבוי יערות היה סימן מובהק לתקופות של חור־בן ושממה. אחת הראיות לדבריו נר־בעת מהכתוב בספר נחמיה, שם נאמר כי נחמיה הורה לעם להקים סוכות והעם הירבה בהקמתן „כי לא עשו כן מימי יהושע בן נון ועד היום ההוא ותהי שמחה גדולה מאד".

החוקר קבע, שבתקופה שבעים ה־שנים בהן נעזבה הארץ לאחר חורבן בית ראשון היו זמן מספיק להתפש־טות יערות בכמות מספקת להקמת מספר רב של סוכות, תופעה שלא היתה נפוצה בארץ ישראל מאז ימי יהושע בן־נון. בימים כתקנם היו העצים מנוצלים רק בראשי ההרים ובמקומות שעברו בהם צבאות.

כנס החברה הבוטאנית הישראלית נפתח ע"י יו"ר החברה, פרופ' עמוס ריצ'מונד ועל־ידי פרופ' אריה רוזנ־שטיין, ראש המחלקה למדעי החי באוניברסיטת בר־אילן.

איסור והיתר

(סוף מעמוד 4)

[illegible]

יין היתר יפת תואר

[illegible]

צע"ת נגד מפקד אזור יהודה ושומרון

בית המשפט הגבוה לצדק בירו־שלים הוציא ביום א' צו על תנאי נגד כמפקד אזור יהודה ושומרון, בעניין זכותם של תושבים בגדה לפ־נות לבית הדין הגבוה לצדק ברמאל־לה.

הצו מורה למפקד יהודה ושומרון לנמק תוך 30 יום מדוע לא יתיר לאגודת צדקה ולתושב בגדה, לפנות לבית הדין הגבוה לצדק ברמאללה בעניין רשיון בנייה.

אישים ומוסדות

— יושב־ראש חבר הנאמנים של אוניברסיטת בר־אילן מר פיליפ סטולמן, הגיע לביקור מדסרדים ב־ענייני האוניברסיטה.

— מר מיכאל קליין, מנהל המחל־קה בפועל לעדות נוצריות במשרד הדתות, יצא אתמול (יום א') בשלי־חות המשרד לבסיס הרצאות ופ־גישות עם ראשי העדות הנוצריות בארצות סקנדינביה.

סוכות ברמה

(סוף מעמוד 5)

סוכה ליד תעלת קשר

בינתיים עוסקים חברי גינת בפתוח שני ה־מפעלים שלהם, הנגריה והמפעל של קונ־סטרוקציות ברזל.

בחוץ ליד תעלת הקשר, המרופדת בלוחות פלדה עוסקים חברי גינת בהקמת הסוכה, סוכה אחת לכל המתיישבים. „כשנהיה במקום שלנו, בבתים שלנו, יקים כל אחד סוכה לעצמו" — עדיין הם אים יכולים לעשות זאת. עדיין מנהלים את החיים בצוותא, כאשר ההתלהבות רוח הנעורים מחפים על הקשיים ועל הבעיות הבוערות.

העבודה בתוספת נמשכת במלוא הקצב. הפירות ויציקת בטון. משולם, למש בגדי הקי שספגו הרבה אבק שחור מנהל כאן את ה־עבודה: „אנחנו נעמוד בתאריכים שקבענו" פוסק הוא בהדגש רב. שוב חולפים על פני מושב נוב ודמת־מגשימים.

חג הסוכות מורגש ברמת־הגולן. אותה חולף ליד הבתים הקטנים שלידם צצים סוכות, מידי פעם עוברים ליד טרקטור שבחור חבוש כיפה סרוגה מוביל אותו.

בסיבוב לחושניה, מקפצים בעיקול הדרך ונכנסים דרך מחנה צבאי אל מספר בניינים נטושים.

שוב תחרת התמונה — בחורים צעירים, כי־פות סרוגות וציציות מבצבצות מסתובבים ב־שמח. זהו גרעין „קשת" שעבר מהמקלט ב־קונייטרה למקום זה. עתה מכשיר את המקום. ובצד הכנת החדרים וחדר האוכל, עוסקים מספר חברים בהקמת סוכה.

מסתבר, שרוב החברים „החילוניים" שהיו בגרעין קשת נשכחו, ורק הבחורים הדתיים, ממשיכים בעקשנות להחזיק בנקודה על אף הקשיים הרבים.

„קשת תהפך ליישוב משגשג" — מבטיח לנו אורי, בן ישיבת מרכז־הרב בירושלים.

*

שעת צהרים מאוחרת, אנחנו עוברים ליד קונייטרה הישנה. חייל חבוש כובע פלדה צופה לעבר העיר. לידו, על מספר ארגזי תחמושת, מונח לולב ואתרוג.

חג סוכות ברמת־הגולן.

מדינת ישראל

משרד הבטחון — אגף השיקום

המחלקה להנצחת החייל

טכסי אזכרה לחללי מלחמת יום הכיפורים

ייערכו ביום ב' כ"ח בתשרי תשל"ה (14.10.74) בשעה 1030 בבתי הקברות הצבאיים.

עם תחילת הטכס תושמע צפירת דומיה במשך דקה בכל רחבי הארץ.

בשעה זו יתייחד עם ישראל עם זכר הנופלים.

לחללי מלחמת יום הכפורים שמקום קבורתם לא נודע ייערך טכס האזכרה בשעה 1230 בחלקה המיוחדת בהר־הרצל.

ביום זה יתוגברו קווי „אגד" ו„דן" לבתי העלמין.

מדינת ישראל

משרד הבטחון / אגף השיקום

המחלקה להנצחת החייל

ביום ה', כ"ד בתשרי תשל"ה (10.10.74)

יובא לקבורה קבע

רב"ט אציל דורון ז"ל

בבית הקברות הצבאי בנחלת־יצחק

בשעה 16.00

סגן טפלי גבי (גרשון) ז"ל

בבית הקברות הצבאי נהריה

בשעה 16.00

מדינת ישראל

משרד הבטחון / אגף השיקום

המחלקה להנצחת החייל

ביום ד', כ"ג בתשרי תשל"ה (9.10.74) יובא לקבורת קבע

בבית הקברות הצבאי בהר הרצל

רב"ט גולן בן ז"ל

בשעה 15.00

לוח הצופה

● פילים הקונה רהיטים, אגבי שת, פריזידרים, ריהוט משרדי וכל חפצי בית אחרים. טלפון 864938 בערב 876852.

● אלמן מסודר מעונין באשה דתיה ואינטליגנטיה עד 60 (רצוי במהוריה) בצלאל, ת.ד. 250 ת"א.

לוח ירושלים

● דרוש פקי(ה) לבית מסחר ל־חומרי בנין. לפנות ת.ד. 5116 ירושלים.

לשכת ההוצאה לפועל — אשקלון

תיק מס. 1683/73

מודעה בדבר מכירה פומבית של מיטלטלין

ביום 28.10.74 בשעה 15.15 יוצאו למכירה פומבית המיטלטלין המתוארים להלן של החייב „לקסרי" ציפוי דקורטיבי לבנין בע"מ לגבית חוב בסך 2,422 ל"י, הבגיע לזוכה אסל באזור ע"י עו"ד כרמל.

תיאור המיטלטלין

[illegible]

11.9.74

המוציא לפועל

לשכת ההוצאה לפועל — אשקלון

תיק מס. 328/73

מודעה בדבר מכירה פומבית של מיטלטלין

ביום 28.10.74 בשעה 15.15 יוצאו למכירה פומבית המיטלטלין המתוארים להלן של החייב פרץ (יפה) לגבית החוב ... ל"י, הבגיע לזוכה בסך 1.550 ...

תיאור המיטלטלין

1 שעון קיר.

[illegible]

11.9.74

המוציא לפועל

חוק התכנון והבניה תשכ"ה — 1965

מרחב תכנון מקומי ירושלים

הודעה בדבר הפקדת תכנית מפורטת

[illegible]

כ"א באלול תשל"ד 8 ספטמבר 1974

ר. לוי

יו"ר הועדה המחוזית לתכנון ולבניה, מחוז ירושלים

בית המשפט המחוזי בירושלים

תיק עזבונות 646/74

בענין ירושת המנוחה אוגניה שט־טר מרחוב הסיפן 2/16 ירושלים. ש־נפטרה ביום כ"ח באלול תשל"ד (15.9.74).

המבקש: יצחק שטטר.

הזמנה

להווי ידוע, כי הוגשה לבית ה־משפט בקשה ליתן צו המכריז על ירושת המנוחה הנ"ל, והנני מזמין בזה כל אדם הטוען שיש לו טובת הנאה בעזבון המנוחה, והרוצה ל־התנגד להכרזה, להגיש, תוך חמישה עשר יום מיום פרסום הזמנה זו, התנגדות להכרזה המבוקשת, שאם לא כן יתן בית המשפט צו כטוב בעיניו.

דב איתן, שופט

רשם בית המשפט המחוזי

בית המשפט המחוזי בירושלים

תיק עזבונות מס. 645/74

בענין ירושת המנוח מאיר שטטר, מרח' הסיפן 2/16, ירושלים שנפטר ביום ב' בכסלו תשל"ד (26.11.73).

המבקש: יצחק שטטר.

הזמנה

להווי ידוע, כי הוגשה לבית ה־משפט בקשה ליתן צו המכריז על ירושת המנוח הנ"ל, והנני מזמין בזה כל אדם הטוען שיש לו טובת הנאה בעזבון המנוח, והרוצה להת־נגד להכרזה, להגיש, תוך חמישה עשר יום מיום פרסום הזמנה זו, התנגדות להכרזה המבוקשת, שאם לא כן יתן בית המשפט צו כטוב בעיניו.

דב איתן, שופט

רשם בית המשפט המחוזי

בית הדין הרבני האזורי באר שבע

תיק מס' 6/תשל"ה

הוגשה בפני בית הדין בקשה למתן צו ירושה על עזבון המנוח יוסף לוי בן שלמה יאיר ז"ל שנפטר בתאריך י"ב אדר ב' תשי"ז (15.3.57).

המבקשים: אלמנתו: מרים יאיר, בניו: מאיר, שלמה, דוד רפאל, אליהו, דניאל ויצחק יאיר. בתו: מירי ציון.

הזמנה

כל התובע טובת הנאה וכל מעוניין שיש לו סיבה להתנגד לבקשה הנ"ל יבא לבית הדין ויבסור טענותיו תוך 15 ימים מתאריך פרסום הזמנה זו, שאם לא כן יתן בית הדין צו כטוב בעיניו.

הרב יוסף מ. שטרית

(—) המזכיר הראשי

בבית המשפט המחוזי בתל־אביב—יפו

תיק עזבונות 3907/74

בענין: ירושת המנוחה יפה בק מרח' ארלוזורוב 48 בת־ים שנפטרה בת"א ביום 13.12.73.

ובענין: המבקש: יהושע בק ע"י ב"כ עו"ד דב שילנסקי ו/או שלמה אליה ו/או תמר גלפר כולם מרח' מזא"ה 1 תל־אביב.

להווי ידוע כי הוגשה לבית המשפט בקשה ליתן צו המכריז על ירושת המנוחה הנ"ל והנני מזמין בזה כל אדם הטוען שיש לו טובת הנאה ב־עזבון המנוחה והרוצה להתנגד ל־הכרזה, להגיש תוך 15 ימים מיום פרסום הזמנה זו, התנגדות להכרזה המבוקשת שאם לא כן יתן בית ה־משפט צו כטוב בעיניו.

דוד ולך, שופט

רשם בית המשפט המחוזי

בבית המשפט המחוזי בתל־אביב—יפו

ת. ע. 4574/74

בענין: דבוש פרג'י ז"ל ת. ז. 0318700.

המבקש: דבוש חיים ת. ז. 318701 מנתניה רח' בן יהודה 9.

להווי ידוע כי הוגשה לביהמ"ש בקשה בתיק הנ"ל ליתן צו המכריז על ירושה של המנוח דבוש פרג'י. כל אדם הטוען שיש לו טובת הנאה בעזבון ורוצה להתנגד לבקשה, יגיש התנגדות תוך 14 יום מיום פרסום הזמנה זו שאם לא כן יתן ביהמ"ש צו כטוב בעיניו.

דוד ולך, שופט

רשם בית המשפט המחוזי

בבית המשפט המחוזי בתל־אביב—יפו

ת. ע. 4565/74

בענין: עזבון המנוח ליבוביץ יעקב ז"ל ת. ז. 4460881.

המבקשת: ליבוביץ יפה, משכון סגל 26/9 פג"ה פתח־תקוה, ע"י ב"כ עו"ד א. ויניצקי, מרח' חיים עוזר 14 פ"ת.

הזמנה

להווי ידוע כי הוגשה בקשה למתן צו ירושה והריני מזמין בזה כל אדם המתנגד למתן צו להתייצב תוך 15 יום מיום פרסום הזמנה זו וליתן טעם מדוע לא יתנו צו ירושה, שאם לא כן יתן בית המשפט הצו כמבוקש.

דוד ולך, שופט

רשם בית המשפט המחוזי

בבית המשפט המחוזי בתל־אביב—יפו

ת. ע. 4166/74

בענין: עזבון המנוחה אוטיליה גורמן ז"ל ת. ז. 950347.

המבקשת: גב' אדית יוסט (צלמר) ע"י ב"כ עו"ד א. ויניצקי מרח' חיים עוזר 14 פ"ת.

הזמנה

להווי ידוע כי הוגשה בקשה למתן צו ירושה והריני מזמין בזה כל אדם המתנגד למתן צו זה להתייצב תוך 15 יום מיום פרסום הזמנה זו וליתן טעם מדוע לא יתנו צו ירושה, שאם לא כן יתן בית המשפט הצו כמבוקש.

דוד ולך, שופט

רשם בית המשפט המחוזי

הועדה המקומית לתכנון ולבניה — פתח־תקוה

הודעה

על פי סעיף 149 (1) לחוק התכנון והבניה תשכ"ה—1965

ניתנת בזה הודעה, כי הוגשה ל־ועדה המקומית לתכנון ולבניה פ"ת בקשה למתן הקלת בניה / שמוש על חלקה 111, 112 בגוש 6387 ברח' רוטשילד — פינס.

לפי תכניה המתאר החלקה הנ"ל נמצאת באזור מגורים ב' בו מותר לבנות, בית מגורים של 3 קומות על עמודים במסגרת כללית של 82.5%.

בקשת בעלי החלקה היא להתיר להם לבנות בית מגורים של 4 קומות במסגרת כללית של 90% בהתחשב עם בנוע מעלית.

כל מי שיש לו התנגדות באיזו סיבה שהיא לבקשה הנ"ל, יואיל להגישה לועדה תוך 15 יום מפרסום הודעה זו.

י. פינבנרג

יו"ר הועדה המקומית לתכנון ולבניה פ"ת

נרשמו לנשואין

הרבנות הראשית והמועצה הדתית תל־אביב—יפו

[illegible]

הרבנות הראשית והמועצה הדתית נתניה

[illegible]

הרב סלזמן ואסקנין — שומרה

[illegible]

הרב משה נעמן — חצב

[illegible]

לשכת הרבנות — הרצליה

[illegible]

לשכת הרבנות — בת־ים

[illegible]

לשכת הרבנות — כנרת

[illegible]

לשכת הרבנות — דימונה

[illegible]

לשכת הרבנות — כפר הרואה

[illegible]

בית הדין הרבני האזורי תל־אביב—יפו

מר נפתלי פנחס דדכון ישראלי 610984 מבקש מכבי בית הדין הרבני האזורי לתל־אביב—יפו לאשר את גרושיו מהגב' צביה לבית סעיד שהתקיימו בברוכניה, כ"ב אלול תשל"ב.

המזכירות

היום

יום שני, כ"א תשרי תשל"ה, 7.10.74

הושענא רבה

הפרק: דבה"י ב' לג־לד; המשנה: כלים ז, ד"ה; הדף: בכורות ג; ההלכה: אורח חיים הכ, ד"ו.

שמיני עצרת

הפרק: דבה"י ב': לה־לו; המשנה: כלים ז"ה, ו"א; הדף: בכורות ד; ההלכה: אורח חיים הכ, ז"ט.

שידורי ישראל

חדשות בעבריה — בגלים א, ב, צ — כל שעה.

09.55	(א) חדשות באנגלית
10.55	(א) חדשות בצרפתית
5.55	(א) חדשות באנגלית
6.50	(א) חדשות בצרפתית

שידורי תכניות לעולים (ב)

עברית — 19.00; יידיש — 19.30; לאדינו — 20.00; מוגרבית — 20.15; רומנית — 20.30; רוסית — 20.45.

רשת א'

[illegible]

רשת ב'

[illegible]

גלי צה"ל

[illegible]

טלוויזיה כללית

15.00 חג לי — לטנטות.

טלוויזיה לימודית

[illegible]

במוצאי החג

רשת א'

[illegible]

רשת ב'

[illegible]

גלי צה"ל

[illegible]

טלוויזיה כללית

[illegible]

דרוש

צעיר דתי (חרדי)

לעבודה בסוכנות יבוא למוצרי חשמל

שעות העבודה 14.00—8.00

נא לפנות בכתב יד בפרוט קורות חיים, מקומות עבודה קודמים, השכלה וכו' לת.ד. 29207 ת"א עבור „סוכנות יבוא".

מודעות משפחתיות מאזור חיפה

ניתן להעביר גם טלפונית חיפה 718018

שירות סניף הצופה

תיאטרון ישראל

מוצאי חג 8.10

הבימה:

בי, בו יולים

תל־אביב האולם הגדול

בשתק בהבהלים

תל־אביב האולם הקטן

הבימרתף:

מי שוא גם ? — ב־9.00

הקאמרי:

שלוש כסיבות — תל־אביב

התיאטרון העירוני חיפה:

הצילו — אולם נחמני

2 הצגות ב־7.30, 9.30

הצפה

עתון יומי

HATZOFE DAILY

[illegible]

هكذا من الاصل

תכונה רבה לקראת שמחת־תורה

הקפות המוניות יקויימו בערים הגדולות וביישובים

מאת כתב „הצופה" בירושלים

נשלמות וההכנות ההכנות ל־קראת שמחת התורה אשר מ־צפים שתהיה השנה מודגשת במיוחד לאחר שהשמחה נמנ־עה אשתקד בשל מלחמת יום הכיפורים.

הערב יערכו ההקפות בכל בתי הכנסת הגדולים בירושלים, בהיכלי הישיבות ובחצרות האדמורים כאשר ההקפה הראשונה תוקדש לחיילי צה"ל בסימן „ימין ה' רוממה ימין ה' עושה חייל".

ביוזמת רבני השכונות השונות ב־עיריה יתואמו מועד ההקפות בבתי הכנסת השונים בכל שכונה בתפילות שחרית מחר בבוקר כאשר ההקפה האחרונה תיערך בצוותא וברב עם בהשתתפות כל בתי הכנסת באיזור מכל העדות בכיכרות המרכזיות.

עצרות עם והקפות שניות יקויי־מו במוצאי שמחת תורה והמרכזית שבהן — בגן העצמאות בירושלים מ־טעם „היכל שלמה", במעמד שני ה־רבנים הראשיים ובהשתתפות להקות חזנים, זמרים וכלי זמרים בסגנונות שונים. בכיכר „בתי ורשה" יתרכזו תושבי השכונה החרדית להקפות המסורתיות וכן יקויימו „הקפות ש־ניות" ברמות אשכול, בית הכרם ו־העיר העתיקה.

מתיחות בין אגו"י ופא"י

מתיחות השתררה בירושלים בין ראשי ישיבות לבין ראשי אגו"י לרגל עריכת הקפות שניות זו הפעם הראשונה בעצרת משותפת של אגו"י ופא"י. ראשי ישיבות הודיעו על התנגדותם. עד עתה נערכו הקפות שניה בצורה נפרדת — של אגו"י לחוד ושל פא"י לחוד.

את המתיחות מסבירים בכך, כי הוסכם בין אגו"י לפא"י לצירוף רבנים נוספים מאנשי פא"י למועצת גדולי התורה של אגו"י טרם בוצע. אמנם צורפו חברים חדשים, בהתאם לחלוקה הסיעתית. ביניהם: הרב י. לנדוי מבני־ברק, הרב משה שפירא כבאר־יעקב, הרב צ. שנ־אורסון מ־ירושלים ועוד. אף שיש החלטה לצרפם לא קיבלו עד עתה שום הודעה על כך.

הקפות שניות בתל־אביב

„ההקפות־הכנסות" המרכזיות ב־מוצאי שמחת־תורה יקויימו בת"א ברחבת כיכר מלכי ישראל, ליד בית העיריה. התהלוכה הנערכת על ידי המועצה הדתית לתל־אביב־יפו תיפ־תח בשעה 8.15 בערב וישתתפו בה תזמורת מורחבת בניצוחו של מ. לוסטיג, צמד־השרונים, להקה פול־קלור בני הכורה, והחזנים ב. אונגר ו־ה. אבואב. דברי ברכה ישמיעו הרבנים הראשיים לת"א־יפו הרב י. י. פרנקל והרב ח. ד. הלוי, ראש העיריה מר ש. להט וראש המועצה הדתית הי"כ פ. שינמן.

הקפות שניות בחיפה

במוצאי שמחת תורה — ההקפה השניות בשעה 8.30 ברחבת בית ה־כנסת המרכזי בהדר (רח' הרצוג — הרצל). בהשתתפות תזמורת, מקהלת בני עקיבא וכו'. ברכות: הרב אה־רן וסרמן, רב בכנ"ס המרכזי, ד"ר נפתלי אילתי, הממונה על מחוז חי־פה. הי"כ יהודה בן מאיר, פרופ' יש־עיהו ירנצקי, חבר הנהלת העיריה. דברי פתיחה — יהודה עזריאלי, חז־נות — דוד אולמן. ארגון: א. צבי גבעון.

בקרית שמואל

ברחבת בית הכנסת המרכזי ב־שעה 20.00 בליווי התזמורת והמק־הלות מפי החזן משה גולן, ובהש־תתפות רבני הסביבה, ה.מ. ראש העיר מר ירוחם צייזל, דב פרהסר יו"ר ועד הקריה. מזכיר התנועה הרב א. ורשאור, הרב הכרמי, הרב ביר־דוגו, מאיר לוי ומשה ברוזה.

במועדונים דתיים־לאומיים בתל־אביב

בשיתוף עם המועצה הדתית ת"א־יפו, במוצאי שמחת תורה בשעה 7.30 יקויימו הקפות שניות, במקו־מות הבאים:

ברחבת בתי הכנסת רח' ביה אל פינת רח' רמה. דברים: עורך דין ח.מ. בסוק, סגן ראש עיריית ת"א, יצחק פישלר, חבר המועצה הדתית בת"א. ברחבת בית־הכנסת רח' בני אפרים הדר־יוסף. דברים: שלום זילברפרב, ברכות: הרב א. ברודא. המנחה: י. הולר. בית הכנסת אור יוסף שכונת תקוה דברים: ר. שמעון אפרתי, הרב מ. מלאכי. בית־הכנסת „הנביא" רח' נחום האלקושי, דב־רים: יוסף־דוד שרעבי, חבר המוע־צה הדתית המנחה: מר שלמה מד־מון.

מועדון בר"ח תקוע 3, נוה־שלום. דברים הרב זאב וסרלאוף, הרב ש. בן־הרוש, הרב נ. בן־שמעון. מנ־חה: מנחם מדמון. בבית־הכנסת „שערי ציון" — במרכז כפר שלם. דברים: רפאל הלוי, אליעזר, בכרם התימנים רח' שבזי. בבית־הכנסת „שערי ציון", דברים: עורך־דין ג. ברסון, מנחה: שלום צוורד.

בביה כנסת „נר מאיר" רח' רא־ב"ד 42, בשעה 7.30. בבית־הכנסת ראשי רח' מטלון 31, בשעה 8.30 בהשתתפות הרב יצחק מלאכי.

מנכ"ל משרד הפנים מזהיר את הרשויות בעניין הקיצוצים

מנכ"ל משרד הפנים — חיים קוברסקי הזהיר אתמול, כי רשות מקומית שלא תשמור בקפידה על ההוראות, בדבר קיצוצים בסעיפי ההוצאה, הג־בלת הגבייה לצמצום הפיגו־רים והקפאה מוחלטת בקבלת עובדים חדשים — לא תקבל עזרה מקופת המדינה לאיזון תקציבה.

מר קוברסקי מסר בשידור ביומן גלי צה"ל, כי משרד הפנים נקט כמה פעולות כדי לאפשר לרשויות המקומיות להמשיך את עבודתן ה־תקינה ללא זעזועים. הדבר העיקרי שנדרש מן הרשויות הוא להנהיג מ־דיניות קיצוצים בתקציבי ההוצאה, כ־דוגמה אלו שהופעלו בממשלה עצמה. מדובר בספיגה בסך 150 מיליון ל"י השנה. הרשויות נתבעו להנהיג חסכון ויעול־יותר וכן לעשות מאמצים ל־צמצום פיגורי גבית המיסים המו־ניציפאליים.

יו"ר מרכז השלטון המקומי פנ־חס אילון מסר בהמשך השידור, כי ההבניה החדשה כבר בביצוע ברשו־יות. עם זאת הגיעו משרד הפנים ומרכז השלטון המקומי למסקנה, ש־מאפריל עד דצמבר 1974 יווצר פער גרעוני בסך כ־300 מיליון ל"י בתק־ציבי הרשויות. אי־לכך סוכם, ש־הרשויות תקצצנה מתקציביהן בסך 150 מיליון ל"י ולגבי שאר הגרעון ימצא האוצר פתרון כיצד להזרימו לקופותיהן, כלומר, על כל לירה ש־תחסוך רשות מקומית בתקציבה יד־פיק האוצר לירה משלו.

מר אילון סבור, שאם תאושר תב־יעתו שלרשויות המקומיות יקבלו 2 אחוזים במס ערך מוסף שיונהג ב־שנה הבאה, כלומר סך 800 מיליון ל"י לשנה, יוכל הסדר זה לפתור את בעיותיהן התקציביות ל־5—6 השנים הבאות.

עץ השקמה העתיק בת"א יועבר למקום חדש

אחד מעצי השקמה העתיקים המצויים ברחוב המלך ג'ורג' יועבר על גיזעו לגן וולפסון, המתוכנן ליד רמת־הטייסים.

הדבר נעשה כדי לאפשר פתי־חת נתיב חדש ברחוב המלך ג'ורג' העמוס. הדבר סוכם על דעת הגורמים הנוגעים בדבר בעיריה. הפעולה החלה הבוקר.

עם זאת בקש ראש המחלקה החדש לגנים ולנוף, ח. ליפקין לדון בנושא בהנהלה העיריה.

שר־הבריאות: יש להיערך מפני פגיעות בטילים

הקורים. באוטיהם החוזרים ובשנים, מזהירים כי יש בר־שותם טילים היכולים לפגוע בריכוזי אוכלוסיה בתהומין ובכך לגרום לבעיה חמורה — כך אמר שר הבריאות בפגי־שה שקיים עם קבוצת תורמים משיקגו.

שלטונות הבריאות מודעים לסכנה זאת ויש עוד הרבה מה לעשות כדי להכין את השירותים הדרושים לטפול בפגיעה כזו זה שבה טרם נתנס־נו. „אולם", הוסיף השר, „ארצנו ערב פגיעות מבחינה זו הרבה יותר מאתנו". שר הבריאות נאם לפני 50 תורמים מסניפי מד"א בשיקגו ש־תרמו מיליון ל"י להקמת תחנת מד"א בשכונת נוה יעקב בירושלים". מר שם טוב אמר כי מלחמת יום הכיפו־רים היתה הקשה מבין המלחמות ש־עברנו, ואולם הטיפול המהיר ש־קיבלו הפצועים הרבים הביא להישג רפואי עצום, בכך שאחוז תמותת הנפגעים היה הנמוכים ביותר בעולם במלחמות המודרניות.

השר הודה לתורמים ואמר כי ל־מד"א ולחבריו תפקיד חשוב בשרו־תי הבריאות ובפיתוחם.

מועצה מקומית תוקם בקרוב בקריית ארבע

תושבי קרית ארבע בחב־רון יקיימו אחר החג ישיבה כדי להחליט על כינון מועצה מקומית — מסר אתמול לכ־תב עתי"ם, איש המינהלה בקריה, מר מנן שלמה.

הוא אמר, כי 200 המשפחות ב־קריה חיכו לצו מפקד יהודה ושומ־רון בדבר כינון רשות מוניציפאלית לאחר מאבקים של שנתיים. פרסום הצו עתה עורר שמחה בקרב התו־שבים.

קרית ארבע המתפתחת מרוכזת לפי שעה על גבעה אחת. אולם יש שבע גבעות המתוכננות להתפרסות הקריה. ריכוז הבניה על גבעה אחת נבע משיקולים תקציביים אולם ל־דעת התושבים תצניק התפרסות לכקום מימד של עיר.

הקמת הרשות המוניציפאלית ב־קרית ארבע תאפשר לגביית מסים תשבונות מים מהתושבים. כן תאפ־שר הקמת ועדה תכנון ובניה מור־כבת מנציגי משרד השיכון והפנים, כפי שנהוג בשאר ישובי הארץ.

עוד נמסר, כי חברות בנייה ציבו־ריות ופרטיות הביעו נכונות לבנות בקריה, אולם העניין נתעכב נוכח אי הודאות בשאלה מעמדה המוני־ציפאלי של הקריה.

עד כה לא נסלל כביש גישה ישיר לקריה. ההרעבים נוספים בשני כבישים צרים ומפותלים האחד מתוך חברון והאחר מהכביסה לחברון. נר־כה הקשיים בתחבורה ביקשו התו־שבים ממשרדי השיכון העבודה לז־רז את סלילה הכביש.

כיבוד לחיילים ב„טרמפיאדה" ברמת גן

האגודה למען החייל ברמת גן תפ־תח ביום ב' בפעילה להמתיק את „הטרמפיאדה" של החיילים במבוי־בות רמת גן.

היא הקימה שני דוכנים בצומתיים בשני צידי כבישי הגישה לעיר, ב־הם יוגשו לחיילים משקאות וכיבו־ד. במבצע זה יעסקו מתנדבי האג־ודה וצופי רמת גן.

נתגלה רכוש גנוב

בתבואה בפרדס עזוב ליד אור יהודה, נתגלה ביום א' רכוש גנוב בשווי 115 אלף לירות.

הרכוש, מכשירי חשמל ודיהוט ש־נגנב בסוף השבוע. החוקרים הגיעו למחבוא לאחר שהתחקו אחר משאית שנמצאה נטושה בת"א. במהלך ה־חקירה נתגלו מימצאים שהובילו את החוקרים למקום הרכוש הגנוב.

עם זאת נודע, כי בידי המשטרה ממצאים לגבי החשודים ובמהלך ה־לילה נצפים מעצרים.

2 טכנאים רפואיים סייעו בהצלת פצועים מכוויות במלחמת יוה"כ

מאת אריה מאיר, כתב עתי"ם

תושיה וכושר אילתור של שני טכנאים רפואיים הביאו ביום השני של מלחמת יום הכיפורים להפעלתו מחדש של „בנק העור" בבית החו־לים רמב"ם בחיפה, דבר שהביא להצלתם של עשרות פגועי כוויות, שהועשו לבית החולים משדות ה־קרב בצפון.

על פעולתם של המכשירנים מנהל המחלקה לשרותים טכניים בטכניון אמנון לוי והמכשירן הרפואי מרדכי אהרונוביץ, נודע אתמול לראשונה במלאת השנה האזרחית לפרוץ ה־מלחמה.

בלאי ירידות העור, המשמש את המחלקה הפלאסטית לטיפול בפצועי כוויות היידלד ערב פרוץ מלחמת יום הכיפורים בשל תקלה במיתקן הקפאה שבבנק העור. על רקע זה קיים ביה"ח חליפת מכתבים עם יצ־רני המתקן, שנשלח בשעתו כתרומה מלונדון.

עם פרוץ המלחמה סיפרו ד"ר ב. הירשוביץ וד"ר ה. מלר לקצין מ־לואים שנקלע לבית החולים כי ה־תקלה מנעה שימור עור בשיטת ייבוש תוך הקפאה עמוקה והסעימו, כי אילו פעל בנק העור כרגיל, ניתן היה להעזר בו במתן טיפול לשריר־נאים פגועי כוויות.

על פי המלצתו של פרופ' צ. קרני מהפקולטה להנדסה ביו רפואית ב־טכניון, הזעיק הקצין בשעת לילה מאוחרת את שני הטכנאים. השניים „התלבשו" על המתקן והצליחו להפעילו עד הבוקר בעזרתה של הלבורנטית עדנה גושט. בעקבות תיקון התקלה ניתן היה להכין ידי־עות עור ששימשו לכיסוי זמני לעו־רם החרוך של פצועי צה"ל במחלקה הפלאסטית.

נוסע סמוי נעצר לעשרה ימים

פקודת מעצר ל־10 ימים הוצאה ביום ה' בבית משפט השלום ב־אשקלון נגד נוסע סמוי שהגיע לפני כשבועיים לנמל אשדוד על סיפון אניה בריטית.

בפני השופט צבי גדיב טען העצור שהוא אינו יהודי. אין לו דת ואין לו דרכון. כן טען, שעלה על האניה כאשר עגנה בנמל האמבורג מבלי שידע אפילו את שמה. עוד אמר, כי בזמנו היה בעל דרכון בריטי, באשר עיר הולדתו שנחאי בסין, היתה עיר בינלאומית.

בידי המשטרה אין כל הוכחות באשר לזהותו של העצור והוא הוש־אר במעצר כדי לאפשר למשטרה לעמוד על זהותו ועל מטרת בואו לישראל.

לכתב עתי"ם נודע, שהמדובר הוא בגבר כבן 60, שנולד לאב בריטי ואם הודית, הטוען, שרצה להגיע לארץ דרום אמריקנית. לדבריו הוא משוטט מזה זמן רב ללא מולדת.

כנראה שהאיש יגורש מהארץ אחרי תום חקירתו, אולם ספק, אם תימצא מדינה שתאות לקלוט אותו.

קהילת „איחוד שיבת ציון"

אבלה על פטירת

הרב ד"ר דוד אוכס זצ"ל

תלמיד חכם, מחנך איש האשכולות

ושולחת כוס תנחומין

לרעיתו תל"א

„תלפיות"

בימ"ד ממ"ד מאוחד להכשרת עובדי הוראה

אבלים על פטירתו של המחנך הדגול ומורה המורים

הרב ד"ר דוד אוכס ז"ל

משתתפים בצער המשפחה

ונמצא נחמה בהמשיכנו את דרכו החינוכית

מנהל המכון

המורים והתלמידות

ראש עיריית ת"א—יפו, מר שלמה להט ופמליתו ביקרו אתמול אצל הרב הראשי לישראל ש. גורן ואצל הרבנים הראשיים לת"א־יפו להביע את ברכת חג הסוכות, בשם חברי המועצה. חברי פני ראש העיר שהשתתפו בביקור היו: י. גרופל, ד. שיפמן, הרב י. מ. אבר־שביק, ח. כמוק, ש. אוניקובסקי והבר במועצה יו"ר ד. רוזנצוייג.

עצרת המונית למען יהודי סוריה ליד הכותל המערבי

קריאות זעקה למען יהודי סו־ריה והתביעה ליציאתם החופ־שית, כדי שיעלו לישראל — יצאה מעצרת המונית, שנע־רכה אתמול אחר הצהריים מ־טעם ארגון יוצאי סוריה ברח־בת הכותל המערבי בירוש־לים.

במקום נאספו אלפים מקרב יוצאי סוריה ויתר ארצות ערב וכן עולי רגל, שבאו לכותל לציון חג הסוכות.

הרב הראשי הראשל"צ עובדיה יו־סף פתח את העצרת בפרק תהלים ו־סיים בתפילה ליהודה שחיבר. הרב ציין, כי העלה את בעיית רדיפות יהודי סוריה בשיחותיו האחרונות ש־קיים עם מנכ"ל האו"ם ד"ר קורט ואלדהיים ועם ראשי הקונגרס האמ־ריקני בעת ביקורו בארה"ב. הרב יוסף קרא ליצירת דעת קהל בעולם החופשי לשם לחץ ציבורי, שבאמצ־עותו ניתן להשיג את שחרורם של יהודי סוריה המוחזקים כבני ערובה פוליטיים.

שר ההסברה, מר אהרן ידיב, הב־טיח כי ממשלת ישראל עושה את כל המאמצים למען שיחרורם של יהודי סוריה בכל הדרכים האפשריות.

כמו כן נשא דברים ח"כ מנחם ידידיה, שעמד על רדיפות השלטונות הסוריים את יהודי דמשק, חאלב ו־קאמשלי. בהן מצויות הקהילות היה־הודיות העיקריות של סוריה.

ברחבת הכותל התנוססו כרזות ה־קוראות לשחרור יהודי סוריה בלשון „שחררו את בני יעקב, שהם אחים לבני ישמעאל ולבני עשיו", וכן „לא ננוח ולא נשקוט עד שישוחררו יהודי סוריה".

לרגל העצרת שיגרה התאחדות עו־לי בריה"מ מברק הזדהות אל המועצה הציבורית למען יהודי ערב.

הוחזר צ'ק שנשלח למציל

צ'ק על 50 ל"י שהגיע לעירית אשקלון עבור מציל בחוף הרח־צה, יוחזר לשולחת בהסכמת ה־מציל.

ב־19 לחודש ספטמבר ירדה ל־חוף הרחצה בברנע גבי גרטרוד מסר. היא נסחפה על ידי גלים וחולצה לפנות. המציל שהיה ב־מקום, מר פנחס חסן, חש לעזר־תה והצילה. לאות תודה שלחה את הצ'ק בתוספת מכתב תודה.

ראש העיריה, מר אהרן הירבי, הוחלט, שאין להעביר את הצ'ק לידי המציל, הצוכב בשכר ומי־לא את חובתו וכאמור, בסיכום עמו, הוחלט להחזיר.

עם זאת הבטיח מר הירבי, ש־העיריה תמצא את הדרך לפצות את המציל על מעשיו.

מנכ"ל רכבת ישראל: קיים היתר לעבודה בשבת כשהיא דרושה

מאת סופרנו בחיפה

"הנהלת רכבת ישראל משי־תדלת להימנע מעבודה בשב־תות בתנאי שהדבר ניתן — במקרים שזה לא ניתן, יש הי־תרי עבודה מטעם משרד העב־ודה" — השיב דובר הרכבת על תלונתם של „קבוצת צעי־רים למען היהדות" בחיפה, שמיחתה על עבודה בשבת ש־בוצעה ליד המסילה בבת־גלים.

קבוצת פועלים, עבדה במקום עם קבלן יהודי והניחו כבלים ליד בניין התחנה החדשה הנבנית בכבואה חיפה. לצעירים המוחים על העבו־דה, אמר הקבלן, כי העבודה תימשך ב„שבתות נוספות"...

בתשובה לתלונה השיב מנכ"ל ה־רכבת באמצעות הדובר, כי כידוע אין מופעלים שירותי הרכבת בשב־תות. אלא במקרים של פיקוח נפש או לצרכי הבטחון. „אלא, מאחר ו־רשת הרכבות בארץ, היא חד־נתי־בית יש צורך לפעמים, לשם תיקון או שיפוץ המסילה, או שירותי הע־זר שלה לעשות עבודות ביום היחיד אשר אין בו שירותי רכבת רגילים".

נאמר במכתב. „הדברים הנ"ל חלים גם על העבודה הנ"ל. ולכן לא נוכל להיענות לבקשתכם ולהפסיק עבודת הנחת הכבלים בשבתות", קובע מנכ"ל הרכבת. ולכן, נראה, שהלילה השבת יימשך הצפייה הפגנות של מתפללים ותושבי הסביבה.

פנייה לתעשיינים להימנע זמנית מהעלאת מחירים

מאת סופרנו הכלכלי

פנייה לתעשיינים להימנע מהעלאת מחירים בחדשים ה־קרובים ולשמור ככל האפשר על עליה קטנה של המדד — השמיע אתמול מ"מ נשיא התא־חדות התעשיינים, מר א. שבים, בישיבת נשיאות ה־התאחדות.

בישיבה זו נערך דיון על הצעות לריאורגניזציה במיבנה התאחדות ה־תעשיינים, שגובשו בוועדה בראשות מר א. לב, הוחלט לאמץ את ההמ־לצות בדבר חיזוק ההתאחדות והידוק ההשפעה על המדיניות הכלכלית ב־מדינה.

בישיבה הוסכם כי ההתאחדות תמ־שיך בפעולה בכל התחומים שלפיה היא מופקדת.

עם זאת הוחלט שאין מקום לשי־נויים ארגוניים מהותיים במיבנה ה־התאחדות.

נעצרו 4 חשודים ברצח דוד דגמי בבאר־שבע

גופתו של דוד דגמי, בן 26 נתגלתה אתמול לפנות בוקר ע"י סיור משטרתי בבאר־שבע כשהיא מוטלת בפינת הרחובות קרן קיימת והה־תדרות, כ־200 מטר מתחנת המשטרה. בחקירה הוברר כי האיש נרצח בדקירה בלב תוך כדי קטטה.

דובר משטרת מרחב הנגב, סגן ניצב אשר דיווידוביץ, מסר אתמול כי עד הבוקר נעצרו ארבעה חשודים ברצח שבוצע ללא ספק על רקע של סכסוך בעולם התחתון. הנרצח היה דמות ידועה בעולם התחתון בבאר־שבע.

מפקד מרחב הנגב, ניצב משנה יצחק יהב, שהגיע בלילה למקום הפשע מינה את הקצינים רב פקד יצחק ברקוביץ ורב פקד אברהם מל־כה לעמוד בראש צוות החקירה ש־החל בלילה בעבודתו. לבאר־שבע הגיעה המעבדה הניידת של המטה הארצי לזיהוי פלילי. למקום הוזעק גם ראש ענף החקירות במחוז ה־דרומי של המשטרה, ניצב משנה מינקובסקי.

משטרת באר־שבע החלה באחרו־נה להצר את צעדיהם של אנשי העולם התחתון ולחשוף מעשי פשע שונים בעיר.

נרצח סמל משטרה בבית־לחם ע"י בדואי שמשפחתו נרצחה

סמל במשטרת בית לחם, פתחי עבדול כרים, נהרג אור ליום א' מיריות בדואי, שאש־תו וששת ילדיו נרצחו על־ידי אחיו לפני מספר שבועות. הד־איש הוא בן השבט הבדואי אל תעאמרה שבאיזור בית־לחם.

האח החשוד ברצח נלכד בשבת בבוקר בכפר בני נעים ליד חברון לאחר מעקב משטרתי.

האח האלמן ששמע את הידיעה, כי אחיו הרוצח נלכד והוא עצור במשטרה בא במוצאי שבת בשעה 11 למשטרת בית לחם כשהוא מזויין ברובה. האיש איים בנשקו על ה־זקיף, סמל המשטרה פתחי עבדול כרים ותבע ממנו להוליכו אל חדר המעצר של אחיו, כנראה במטרה לנקום את דם אשתו וששת בניו. הזקיף נענה לו, אולם שוטר אחר שראה את המתרחש רץ להזעיק עז־רה בחדר מפקד התחנה. שם ישב באותה שעה, המפקד משה שריאל.

כשראה האיש כי עומדים לעצור אותו, הוא פתח באש לעבר הסמל. הרגו במקום ונמלט.

כוחות הבטחון פתחו מיד בחיפו־שים אחריו. שנמשכו כל הלילה. בינתיים התמסר הבדואי לפנות בו־קר לבני שבטו אל תעאמרה. ומכו־בדי השבט הביאו אותו לתחנת מש־טרת בית־לחם והמציאוהו עם נשקו. האיש נעצר. נחקר הודה ברצח. עתה כלואים במשטרת בית לחם שני האחים ושניהם יואשמו ברצח.

לפני מספר שבועות הרג האח את אשת אחיו וששת ילדיה ואת גופו־תיהם הסתיר במערה בואדי והיכון במדבר יהודה. מעשה הרצח שהזעזע את האזור כולו, אירע על רקע סכ־סוך בין שני האחים.

המשטרה עקבה אחרי החשוד ב־רצח מספר שבועות, עד שנעצר בשבת בבוקר.

סמל המשטרה שנרצח, פתחי עבדול כרים הוא תושב הכפר טובאס בשומרון ואב לשני ילדים. כתב עתי"ם מוסר, כי הסמל משתייך לחמולה גדולה ורציחתו על ידי איש שבט אל תעאמרה עוררה סערת רוח בטובאס. כפי שנמסר, חוששים עתה כוחות הבטחון שקרוביו ישאפו לנקום את דמו.

נדחה הדיון בפירוק א"י—בריטניה

הדיון בבקשת הפירוק של בנק א"י־בריטניה לא התקיים אתמול בבית המשפט המחוזי בתל־אביב בגלל מחלתו של השופט שמחה זובנברג.

כידוע, טיפל השופט לובנברג בכל פרשת הפירוק של בנק א"י בריטניה ומינה הדס־מפרק־זמני את עו"ד עזרא גודארד. בנק ישראל הגיש בק־שות חוזרות ונשנות לפרק את הבנק אך הסכים כפעם בפעם לדחות את הדיון כדי להמשיך בנסיונות למכור את הבנק.

עדיין לא נקבע מועד לדיון נוסף בעניין זה.

לצורך הדיון בבקשה התייצבו ב־בית המשפט פרקליט מחוז ת"א עו"ד איתמר פלפל, עו"ד עזרא גודארד פרקליטו של יהושע בן ציון עו"ד אל־הו מירון וכן בן ציון עצמו, שבא בלווי איש משטרה, עו"ד אב־רהם נאמן פרקליטו של איש העס־קים מורי גולדמן, המבקש לרכוש את הבנק וכן עורכי דין נוספים הקשורים בפרשה.

ימי עיון במסורת יהודית

מטעם משרד החוץ

ימי עיון במסורת יהודית נערכו על ידי המחלקה ההדרכה של משרד החוץ בשיתוף עם ההסתדרות לתרבות תורנית במשרד החינוך לצוות עוב־די משרד החוץ העומדים לצאת בש־ליחויות לחו"ל. התכנית כללה. הר־צאות על בתי כנסת, מבנה הקהלה, הרגול בדינים ובמנהגים. סיור בליל הושענא רבא בבתי כנסת. בימי עיון אלה השתתפו 22 עובדים.

בשכונת בית וגן

ימי עיון בצעירי החג נערכו בש־כונת בית וגן בירושלים לתושבי ה־שכונה, בסיסמה: לא נברא חול המו־עד אלא שיהיו אוכלין ושותין ועוסקין בתורה". במסגרת ימי העיון נערכו הרצאות בשעות הבוקר בבית המדרש של חסידי בוקשטוב. אתמול בהתיימו ימי העיון בהרצאתו של רב השכו־נה הרב שלמה בן ההר על הנושא: ברכת לישב בסוכה על אכילת קבע. המרצה שילב בדבריו דברי תורה ב־של זקנו רבי אליעזר ברגמן זצ"ל, שעלה לירושלים לפני למעלה מ־130 שנה וספרו שהיה בגנזים עומד ל־צאת לאור בימים אלה.

נהגי המוניות ידונו מחדש בהשבתה

ארגוני המוניות בארץ יתכנסו ב־יום רביעי, לאחר חג הסוכות, כדי לדון מחדש באפשרות של השבתת שירותיהם ברחבי המדינה, בעקבות פגישה שהתקיימה אתמול בין נצי־גיהם לבין מר מ. גוידרפ, הממונה על הכנסות המדינה.

נציגי ארגוני המוניות מסרו, כי תוצאות הפגישה לא סיפקו אותם, משום שהממונה על הכנסות המדי־נה דחה את תביעתם לבטל את מס הרכש החדש שהוטל עליהם.

אשר לטענות, כי בעלי אוטובוסים חייבים בתשלומי מסים, שאינם פוטר ת'ם מאלה החלים על מוניות, טענו נציגי ארגוני המוניות, כי מיסיהם של האוטובוסים משולמים באמצעות סובסידיות ממשלתיות, שאינן קיי־מות לגבי מוניות.

דגלי פלשתין בגדה

דגלי פלשתין הונפו אתמול במ־קומות שונים בגדה. כן צויירו סיס־מאות עוינות על קירות במספר ערים והופצו כרוזים נגד ישראל.

נמסר כי פעילות זו מצד גורמים עוינים ביהודה והשומרון באה לסמל את יום ה־6 באוקטובר, יום השנה למלחמת יום הכיפורים.

כוחות הבטחון שהגבירו ביום א' את ערנותם, דרשו מהרשויות המקו־מית למחוק את הסיסמאות. עד כה לא נמסר על פיגועים.

תלונות על היריד הדרוזי

רבים מן הבאים ליריד הדרוזי ב־כפר דלית אל כרמל התלוננו כי הלך בהיהרים תובע מחירים מופרזים עבור הסחורות שהם מציעים.

תלונה נוספת של המבקרים היא שכמעט ואין למצוא ביריד מלאכת מחשבה דרוזית. לעומת זאת ניתן להשיג ריהוט מעוץ, תכשיטים מ־הגדה ומוצרים שונים מהונג קונג ו־פורמוזה.

משרד הדתות — היכל שלמה

הקפות־עם במוצאי שמחת תורה תשל"ה

בשיתוף עם

משרד התיירות — עיריית ירושלים

כ"ז שנים למדינת ישראל — שנה ח' לשחרור ירושלים

בגן העצמאות ע"י בית המהנדס

במעמד: הרבנים הראשיים

בהשתתפות: אישי ציבור, נציגי צה"ל, עולים חדשים, נוער ותיירים

7.30 ריקודים סביב התורה בליווי תזמורת ברחבה.

8.30 תהלוכת ספרי תורה, דגלי הלאום ודגלי השבטים בליווי תזמורת הנוער של העיריה.

שבע הקפות לפי נוסח העדות בלווי מקהלות ותזמורות.

משתתפים: החזן הראשי של היכל שלמה מר מ. בלבן, מקהלת היכל שלמה, תזמורת הנוער של עירית ירושלים, תזמורת לריקודים בניצוחו של מר ז. פניגשטיין, צמד רעים, להקת העדה הספרדית, צעירי חב"ד, העדה הכורדית, וחניכי תנועת בני עקיבא.

שישו ושמחו בשמחת תורה

שישו ושמחו בשמחת תורה

המועצה הדתית בני ברק

ב"ה, תשרי תשל"ה

במוצאי שמחת תורה

בשעה 8.00, ברחבת העיריה, רח' דוד המלך

הקפות ברוב עם

ברכות: הרה"ג ר' שלום צוקרמן שליט"א; הרה"ג ר' שלמה ע. קורח שליט"א; מר ישראל גוטליב, מ"מ ראש העיריה.

דברי פתיחה: מר שלמה זמרוני, יו"ר.

אתה הראית — בשבע הקפות

על־ידי החזן מר אליהו גרינבלט חזן ראשי בבית הכנסת „תפארת צבי" תל־אביב, בליווי התזמורות והמקהלות בניצוחו של מר ברוך שוורץ, בהשתתפות רבנים, חברי מועצת העיר, חברי המועצה הדתית, מפקדים וקצינים של היחידה המאומצת על־ידי עיריית בני־ברק, בני וותיקי העיר, נכבדי השכונות ובני נוער.

בברכת חג שמח ומועדים לשמחה

תנו כבוד לתורה

המפלגה הדתית הלאומית — חיפה

שישו ושמחו בזאת התורה

הקפות שניות

ייערכו אי"ה במוצאי שמחת־תורה (8.10.74) בשעה 8.30 בערב ברחבת בית־הכנסת המרכזי בהדר־הכרמל, רח' הרב הרצוג.

בהשתתפות: תזמורת, מקהלה וחברי בני־עקיבא.

ברכות ישאו:

הרב א. וסרמן, רבו של ביהכנ"ס — ד"ר נ. אילתי, הממונה על מחוז חיפה

ח"כ ד"ר י. בן־מאיר — ישעיהו ירנצקי, חבר הנהלת העיריה

דברי פתיחה: יהודה עזריאלי

דרושים

1. מדריך חברתי לנוער עולה (רצוי בוגר פנימיה)
2. לבורנטית לבית ספר רצוי בעלת נסיון במעבדת ביה"ס (חצי משרה)

● לפנות:

„עליה" בי"ס תיכון חקלאי דתי, פתח תקוה, טל' 911257 914436

למפעל תעשייתי בירושלים

דרושים

* מנהל חשבונות מנוסה (לפחות חמש שנים)
* מנהל כספים, קופה, בנקים, ספקים עם נסיון בשטח זה.

מובטחת התקדמות

עבודה מעניינת ותמורה מתאימה.

לפנות בכתב לת. ד. 785 ירושלים

מחלקת

התרבות וההסברה

המפלגה הדתית לאומית - הסתדרות הפועל המזרחי בישראל

בתאריכים הרשומים מטה עורכת המחלקה לתרבות

„שבתות עיון וחברה"

לזוגות נשואים עם ילדיהם

בבית הארחה „בית יהושע"

מיום שישי אחה"צ עד למוצ"ש (כולל ארוחת ערב).

במשך השבת ניתנת שיחה על פרשת השבוע, והרצאה העוסקת בנושאי תרבות, דת, ומדינה.

שבת	ג' מר־חשון	19.10	פר' נח
שבת	י' מר־חשון	26.10	פר' לך לך
שבת	י"ז מר־חשון	2.11	פר' וירא
שבת	כ"ד מר־חשון	9.11	פר' חיי שרה
שבת	ג' כסלו	17.11	פר' תולדות
שבת	ט' כסלו	23.11	פר' ויצא
שבת	ט"ז כסלו	30.11	פר' וישלח
שבת	כ"ב כסלו	7.12	פר' וישב

המעונינים יפנו אל המחלקה לתרבות של הפועמ"ז, רח' אבן גבירול 166 ת"א טל. 440-316, 444-151 חדר מס' 303—302.

בית הכנסת המרכזי גבעת נשר

אנו שמחים להודיע

כי החזן מר שמואל להט (סטולרו)

התפלל אצלנו שלוש שנים רצופות, בימים נוראים תשל"ג, תשל"ד ותשל"ה.

בקולו הערב ובניסוחו המסורתי, הצליח יפה מאד בתפילותיו בכל השנים.

מכיון שיש לו השכלה מוזיקאלית ומסורתית התרשמו והתלהבו מאד המתפללים.

ה' ימלא תפילותיו בגמר חתימה טובה

ועד בית הכנסת המרכזי גבעת נשר

ארגון „ישראל הצעיר", חיפה

חברי הארגון מוזמנים לפגישה עם

תת-אלוף הרב גד נבון שליט"א

סגן הרב הראשי לצה"ל

שירצה על:

ההשלכות ההלכתיות במלחמת יום הכפורים

פתיחה: יהודה עזריאלי — יו"ר

הפגישה תתקיים אי"ה ביום רביעי, כ"ג בתשרי תשל"ה (9.10.74), בשעה 8.30 בערב במלון „ציון" בהדר הכרמל.

הכניסה חפשית

המועצה לשיווק פרי הדר

האגף האגרוטכני

הודעה לפרדסנים

1. **בדיקות הבשלה**
תחילת קטיף של פרי הדר לייצוא מותנה באישור הניתן ע"י שרות הבקרת לאחר שנעשו בדיקות רשמיות והפרי נמצא בדרגת הבשלה מותרת לפי החוק.
2. **ריסוס נגד רקבון חום**
יש לבצע ריסוס במרק בורדו בפרדסים שפריים מיועד לייצוא. לאחר ה־1.11 לא ייארז פרי אשר לא רוסס כאמור.
3. **כיסוי מיכלים בפרדס**
קיימת חובה לכסות פרי קטוף בפרדס, או בעת ההובלה לטווח העולה על 50 ק"מ, הכסוי יהיה מבד יוטה או קרטון. חובת הכסוי חלה עד סוף חודש נובמבר.

בקרים מטעם המועצה לשיווק פרי הדר יסיירו בפרדסים ויבדקו בצוע ההוראות.

שרות הבקורת הממשלתית עשוי לפסול לאריזה פרי שלא עמד בהוראות דלעיל.

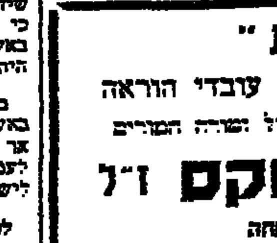

האגף האגרוטכני